

tv-15 naš TOVARIS

Št. 4

28. januarja 1988

Leto XXVI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Tema naših dni

Kriza rojeva trde, a neizogibne besede

Jugoslovanski tisk je v teh »ofenzivnih«
dneh, ko gre odločilni spopad med stremljenji
po ustvarjalnem, dinamičnem, moderno raz-
umljenem socializmu z ene in težnjami po okle-
panju preseženih, preživetih in očitno jalovih,
a še nepremaganih dogmatskih pojmovanj
o trdi roki vodenja množic v socializmu z druge
strani, razpel vsa jadra razprav, ki si prizade-
vajo previhariti viharje in zasukati kljun naše
od sunkovitih valov že krepko razbitane barke
v smer, po kateri bi nam bila znova omogočena
zanesljiva in nagla plovba.

Marsikje smo v teh zadnjih nekaj tednih pre-
birali presenetljivo jasne, dognane in nespod-
bitne ugotovitve, ki so nas prepričale v svoj

prav ter nam vzbudile zaupanje v premoč razu-
ma nad brezumnostjo naših ravnanj v teh zad-
njih nekaj letih.

Marsikatera teh ugotovitev prihaja na dan
s trdimi in neizprosnimi besedami, ki pa se jim
zda, ko gre zares, pač ni mogoče izogniti.

V tedniku Danas smo prebirali takšne trdne
besede spoznanj izpod peresa dr. Dragoja Žar-
kovića, enega izmed številnih udeležencev
v razpravi, ki se loteva razmisleka o nujnosti
korenitih sprememb našega sistema in opozar-
ja na to, da se moramo kar najhitreje otresti
dogem, krivih naše krize.

Povzemamo...

Eksploatacija je zadobila to-
likšne razsežnosti, da je zdaj ek-
sistenca proizvajalcev že ogro-
žena, saj se z delom ne da več
niti preživljati. Izvaja jo vsemo-
gočna država, ki zajema ne le
presežek, ampak tudi vse večji
del potrebnega dela, s čimer
spravlja delavce že kar na bera-
ško palico. Vse to pa se dogaja
hkrati z nenehno ponavljajoči-
mi se proklamacijami, češ da
morajo postati delavci gospo-
darji reprodukcije ter se povz-
peti na piedestal hegemonov
družbene moči.

Ob prevladi političnega vo-
luntarizma se zavoljo ignorira-
nja gospodarske logike učinko-
vitost gospodarjenja zmanjšuje,
namesto da bi se večala – in je
zdaj že na tako nizki ravni, da
nam grozi popoln gospodarski
zlom.

Erozija

Birokracija je hotela ljudstvo
osrečiti, a ga je dejansko pahni-
la v nesrečo.

Administrativno gospodarje-
nje je vodilo v ekstenzivni gos-
podarski razvoj za ceno rop-
nja naravnih virov in pogojev
ter na račun izčrpavanja delov-
ne sile.

Progresivnost posameznih
oblik lastnine ni odvisna od nji-
hovega imena, temveč od tega,
kakšne rezultate dosega v pro-
izvodnji blaga in storitev.

Konkurenca različnih oblik
lastnine je edina prava pot, ki
nam pokaže, katera oblika last-
nine najbolj ustreza posamez-
nim sektorjem ter dosega naj-
večje ekonomske učinke. Nuj-
na je konkurenca, ki nagrajuje
najboljše in kaznuje najslabše.

Kaj nam je storiti?

Doslej predlagane spremem-
be v Ustavi in v zakonu o zdru-
ženem delu so daleč od tega, da
bi jih smeli šteti za radikalne.
Če bomo ostali pri njih, izhoda
iz kriz ne bo. Samo slepili bi se
ter zgubljali dragoceni čas. Ča-
sa za manevriranje pa je zelo
malo. Če tudi njega ne bomo
izrabili, nam grozi razpad.

Gospodarstvo se mora otresti
tutorstva politike.

Demokratizacija ekonomske-
ga in političnega življenja ter
osvobajanje gospodarstva in
družbe izpod vladavine nespo-
sobnih naciokracij bi omogočili
začetek izrabe naših velikih nei-
zrabljenih možnosti, naših ne-
zadostno izrabljenih proizvod-
nih zmogljivosti, omembe vred-

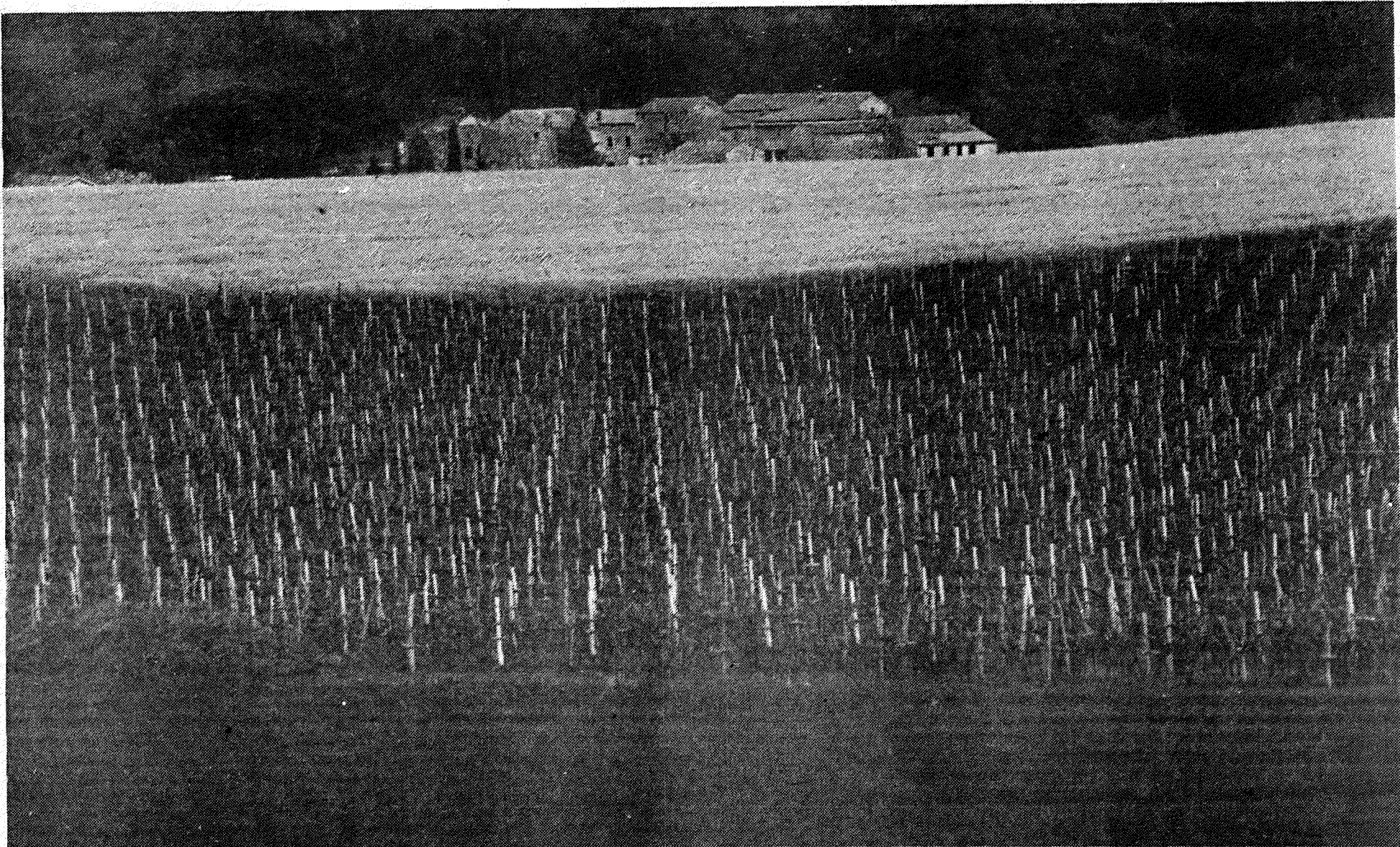

Foto: Marjan Bažato, Nova Gorica

Naše gospodarstvo je težak
bolnik. Že leta porablja več, kot
proizvaja. Njegove dejanske iz-
gube se vsako leto zvečajo za
2 do 3 milijarde ameriških do-
larjev.

Pri tem pa povprečni osebni
dohodek v našem gospodarstvu
zdaj ne dosega niti 300 DM!

Gospodarstvo ohranjamo pri
življenju s pomočjo infuzij in
transfuzij – z emitiranjem bol-
nega denarja. To početje pa se
nam vrača s troštevlično infla-
cijo.

In če ne bomo izpeljali kore-
nitih sprememb v ekonom-
skem ter političnem sistemu, se
lahko dejansko nadejamo, da se
bo naša gospodarska, politična
in moralna kriza še poglobljala.

Naša kriza ni v prvi vrsti niti
razvojna niti strukturna, tem-
več sistemska.

Bolezen družbenega sektorja
v našem gospodarstvu (poraba,
ki presega proizvodnjo) se je za-
čela že takoj po vojni. Dolga le-
ta smo jo kompenzirali s preli-
vanjem dohodka iz kmetijstva,
z reparacijami ter z različnimi
oblikami pomoči, z deviznimi
nakazili naših delavcev na tu-
jem in z obilnim zadolževanjem
v tujini. Vse to pa je imelo svojo
mejo. Na začetku osemdesetih
let smo zašli v odprto krizo, ki
se vse bolj pogloblja, kljub ne-
adekvatnim ukrepom. Ukrepi
so namreč zadevali posledice
krize in ne njenih vzrokov.

Vse dotlej, dokler ne bomo

presekali vzrokov, pa ne bomo
našli zdravila za svojo bolezen!

Kaj je temeljni vzrok?

Temeljni razlog za našo krizo
je obstoječa dominantna oblika
lastnine – takoimenovana
družbena lastnina, ki smo jo pri
nas definirali kot nelastnino,
kot nekaj, kar je vsakogaršnja
in nikogaršnja last. Vsesplošna
nacionalizacija v prvih povoj-
nih letih naj bi bila (tako smo
mislili) omogočila odpravo eks-
ploatacije človeka po človeku,
razmah ekonomske in politične
demokracije ter zvečanje gos-
podarske učinkovitosti. Naše
vodstvo je sanjalo o viziji ze-
meljskega raja. A iz tega, žal, ni
bilo nič.

Naprej po tej poti ne gre več.

Prehoda v intenzivni gospo-
darski razvoj si brez ekonom-
ske samostojnosti gospodar-
skih subjektov, brez podjetni-
štva in konkurence, brez mate-
rialnih interesov kot gibalne si-
le razvoja ni mogoče misliti.

Odprta vprašanja lastnine

Iz globoke družbene krize
lahko poiščemo izhod edinole
po poti korenitih sprememb si-
stema.

V našem pravnem sistemu
moramo prepoznati pluralizem
oblik lastnine, kakršen je v ve-
ljavi v civiliziranem svetu (teh
oblik je prek dvajset).

nega denarnega kapitala, ki ga
ima del naših ljudi, velikih ka-
drovskih potencialov in vseh
komparativnih prednosti, ki so
nam na voljo.

Tako bi naposled dozoreli po-
goji, da bi postali odgovorna de-
mokratična, samoupravna
družba ter se začeli vzpenjati,
namesto da se pogrezamo.

Poglavitna ovira na poti
k preobratu je prevlada nespo-
sobnih naciokracij. Naša pri-
hodnost je v mnogih ozirih ne-
gotova.

Izredni kongres in izredne vo-
litve bi nam nemara lahko omo-
gočili, da bi se novi vodstveni
kadri lotili neizogibnih reform,
ki bi rešile našo državo.

Namesto intervjuja

Na naša vprašanja, ki jih pač ni treba posebej oblikovati, odgovarja Viktor Žakelj, novi podpredsednik slovenske »frontne organizacije«

Ustavne spremembe in zgodovinski spomin

Prosili ste me, naj na treh ali na štirih straneh, torej na kratko, spregovorim o ustavnih spremembah. Stvar se mi vidi težavna: najprej zato, ker je snov sila obsežna – na primer v Poročevalcu Skupščine SRS z dne 6. 1. 1988 je tej problematiki odmerjeno kar 62 strani. Težavno se mi zdi tudi zato, ker je bralstvo TV-15 utelešenje zgodovinskega spomina, pa že zato ni mogoče rožic saditi ali prodajati postane vode.

Barve časa

Kakorkoli že: tisti, ki se na stvar vsaj malo razume ali pa se z ustavno-pravno problematiko ljubiteljsko (ali kako drugače) ukvarja, bo to pot, spet enkrat, zagotovo premislil vse, od vidovdanske ustave do te zadnje, ki smo jo s tolikšnimi upi – vsaj takrat, sredi sedemdesetih let je bilo čutiti tako – tudi s popolnim soglasjem vseh naših narodov in narodnosti in delavskega razreda sprejeli. Tak premislek se sam po sebi ponuja tudi zato, ker se v letošnjem, to je 1988. letu, kaže spomniti cele vrste dogodkov oziroma okroglih obletnic: let 1918, 1948, 1958, 1968, ki so tako ali drugače pomenila pomemben mej-

nik v zgodovini naših narodov in narodnosti, delavskega razreda, KPJ oziroma ZKJ. In ko bomo tako premišljali in praznovali to našo zdaj trpko, zdaj veselo preteklost, bomo hote ali ne hote primerjali s tem, kar se nam sedaj oziroma se bo dogajalo v (olimpijskem!) 1988. letu, ki je menda usodno za Jugoslavijo, za naše narode in narodnosti, za socializem, za... No, vsaj tako se da čutiti, kajti barva, s katero vsi po vrsti slikajo našo sedanjost (pa tudi preteklost in prihodnost) je ta čas črna. To pa je barva smrti, strahu ali vsaj apatije. A že površen (zgodovinski) premislek je pokazal, da se na tem brdovitem Balkanu tudi to pot (kot že toli-

kokrat v preteklosti) ne dogaja kaj prida resnično novega, ali točneje rečeno: spet enkrat se staro, torej znano, prodaja v novih pisanih paketih. Seveda, sodba je ponostavljena, zlasti če bi jo kdo postavil na časovno relativno kratka zgodovinska obdobja, ko se je ne z besedami, ampak dejanji skušalo revolucionirati zavest v tem eksplozivnem prostoru. Toda ta dejanja so se najpogosteje proti volji samih akterjev novega vedno znova in znova utapljala v močvirju balkanskih zdrah, medsebojnega sumničenja in osvet-skih krvavih obračunavanj, v tradicionalni dominaciji politično-vojaškega kompleksa nad civilno družbo... Razložljivo sicer, kajti ta svet je stičišče različnih kultur in civilizacij. Na tem prostoru se je mešalo vse, kar je (v čistih oblikah) oblikovalo zavest Evrope in s tem dobršnega dela sveta. Žal pa so se (in se še) prav te različnosti potencirale pogosto celo do absurda in se v zgodovini tolikokrat sovražno spopadale. Vprašanje je, ali bo tega kdaj in končno konec.

Nuja po temeljiti prenovi

Videti je, kot da ne pišem o sedanjih nameravanih ustavnih spremembah. Pa ni tako! Le tok moje misli je nekoliko nevsakdanji. V zdajšnji začetni razpravljalci ihti namreč iščem racio, tista zgodovinska jedra, ki kot nezdoljivi ležaji

kljubujejo temu večnemu kotaljenju puntov, vojn, revolucij (in kratkih mirnodobnih časov, v katerih se nekateri očitno ne znajdejo) po tem križpotju Evrope. Videti je, da je vsakokratnim akterjem tega prerivanja bližja uniformnost, egalitarnost, antipluralnost, nepri-zivna oblastnost in podobno kot tisto, kar se je rodilo na tlakovanih trgih mest, pripe-tih na obale evropske banje in kot tisto, kar tvori duhovno podlago sodobnih ekonomsko učinkovitih, socialno pravičnih in demokratičnih družb. Ta prostor (torej tu živeti ljudje) kot da je gluha, brez trohice zgodovinskega spomina in da zato ne more doumeti, da so razlike, ki pestrijo Jugoslavijo, dejansko njeno največje bogastvo (pred časom, ne davno tega, smo bili na to celo ponosni – kakšen paradoks!). Ne verjame, da nas more v vseh pogledih učinkovito skupnost povezati le trg, ki se je zgodovinsko potrdil kot strog, a edino pravičen selektor in alokator proizvodnih tvorcev, ne more doumeti, da so narodi in narodnosti trdožive realne zgodovinske tvorbe, prostor, ki mora sprejeti nujno po temeljiti prenovi socialistične doktrine, če nečemo, da pojem socializem ne bo postal sinonim za neuspešne in nedemokratične družbe (kakšna odgovornost)... Tako bi lahko našteval brez konca in kraja.

In kaj je realna nevarnost Jugoslavije tega trenutka?

Za lase privlečeni separatizem, katerega obsodijo vsa kogar, ki ne trobi v razglašeni rog »zajedništva«. Ne! Realna nevarnost (po Kardelju in zgodovinskih dejstvih) je nasilni centralizem in unitarizem, dominacija celote nad njenimi konstitutivnimi deli, ki obuva (vedno znova in znova) to jugoslovansko pestrost v čevlje številka 41. Nič ne de, pravijo strategiji najnovejšega prekucništva, če bodo večini ti čevlji preveliki, manjšino pa bodo celo tiščali, pomembno je, da se naša skupnost v vsem ponoti. Toda tudi to je le prevara. V ozadju so otipljivi materialni interesi prestolničine (in še kakšne) politokracije in birokracije. To je vsa resnica!

Za velike stvari gre

Čutim, da bi morala biti beseda vesela, nasmejana, igriva, ko bi osmišljala ustavne spremembe. A žal mi je, da ni in ne more biti, vsaj v celoti ne. Toda kanček upanja kljub vsemu tli. Tli najprej v tem, da tudi ta projekt le vsebuje nekatere elemente, ki morejo pomeniti korak naprej (npr. organiziranost združenega dela, lastninska problematika, združništvo in še kaj) ter v tem, da bo končno, upam, vsaj javna razprava pokazala, da naš problem niso raznolikosti ali preveč demokracije, ampak ravno nasprotno, da je vsega tega premalo, veliko premalo. In končno: upati je, da boste revolucionarji in borci, akterji

največjega dejanja v zgodovini slovenskega naroda – osvobodilne vojne in revolucije, ki je bila, kot že tolikokrat povedano s Petrovi-mi besedami, tudi kulturno dejanje, rekli odločen ne, če bo nasilje centralizma in unitarizma (Pašičevo videnje Jugoslavije) hotelo anulirati avtentične interese slovenskega naroda (res je, da ne samo njegove) oziroma bo hotelo usodno spreminjati avnojski značaj socialistične samoupravne skupnosti naših narodov in narodnosti.

Vem, da so zgoraj zapisane velike besede, besede, ki jih je treba skrbno rabiti in varovati pred zlorabljanjem vseh vrst (inflacija besed in vrednot je eden izmed prepoznavnih znakov naše krize). To pot, v nameravanih ustavnih spremembah, pa vendar gre za velike stvari!

Možnost, strpnost, argumentiranost, jasnost v besedi naj bodo naše vodilo, ko bomo v naslednjih mesecih v plevelu besed iskali zrno resnice.

Splača se potruditi, kajti le od zrn se da živeti in samo zrna ostajajo na rešetu zgodovine.

naše srečanje

Kočevski prepahi

Disko hrepeni po strelovodu

Ni prijetno imeti občutek zapostavljenosti

Zadnji kilometri pred Kočevjem: komaj zaznavna jezavost nad obilno luknjičavostjo asfaltne preobleke prerašča v (nerahlo) nejevoljo. Na velikem parkirnem prostoru kakšnih pet kilometrov od cilja segnete kopica tovornjakov – vlačilcev iz Velike Kladuše – Agrokomerc. Še prej, tik ob cesti, se popotnikovo oko ustavi nad motorizirano enoto milice. Območje posebnega družbenega pomena! In povsod gozdovi, kraške vrtače, kamenje in pusti pašniki, manjkajo le še medvedje, ki zagotovo čeme nekje zaviti v zimsko spanje. Pokrajina ni brez čara, je nekaj v njej, kar privlači, ta privlačnost pa skriva v sebi neštnevilne vozle in kljube, s katerimi se otepajo Kočevci.

Kočevska občina nikakor ne spada med revnejše, še manj med nerazvite, vendar spada kar precejšen del njenega razdrapanege ozemlja natanko v to kategorijo. Krajevni skupnosti Struge, Osilnica, Kostel, Draga, Poljanska dolina, Stara cerkev in Kočevska reka životarijo zaradi odrezanosti od središča, slabih cestnih povezav, izseljevanja, ki ne jenja, pomanjkanja delovnih mest, nerazvitega kmetijstva, dotrajanih šolskih poslopij, skromne trgovske ponudbe in silne razdrobljenosti tamkajšnjega življa, ki se je zalezal v obkolpske doline in roška pogorja. Nikakor še niso zaceljene med in povojne rane, ko je precejšnje število kočevskih Nemcev, ki so tod živeli stoletja, zapustilo pokrajino. Danes zeva tamkaj praznina. Prizadevanja, da bi požgana in opustela ognjišča znova zaživela, niso obrodila sadu. Dislocirani obrati v Osilnici, Pirčah in Podpreski so dosegli vsaj to, da se izseljevanje ne nadaljuje tako grobo in boleče kot nekdanj. Za razliko od drugih manj

razvitih območij ali krajevnih skupnosti je tukaj položaj celo obrnjen na glavo; obstajajo namreč možnosti, vsi pogoji za to, da dobe še kakšno tovarnico, manjka pa seveda temeljni pogoj – delavci, ki jih preprosto ni!

Sicer zelo slikovita območja so prisiljena odreči se naravnim prednostim. Nekomu manjka voda, drugim cesta, tretjim trgovina, vsem skupaj pa telefon in še kaj in tako so po-božne želje, da bi razvijali turizem (lov, ribolov, tranzitni turizem), tudi ob Kolpi in Čabranki, kot zaro-dek, za katerega se zdi, da ne bo nikoli zagledal luč sveta. Celó samo občinsko središče, Kočevje, očitno ne more vzbuditi zanimanja pri večjih trgovskih organizacijah, da bi končno vendarle popestrile trgovsko ponudbo in bi ljudje nehali hoditi po nakupih v Ljubljano. Da je to več kot potrebno, pove že po-datek, da so do nedavna prihajali v kočevske trgovine tudi prebivalci obmejnih, hrvatskih občin...

So res žrtvovano ozemlje?

Nemogoče je mogoče, mogoče pa le s polno dernico, s to pa se kočevsko gospodarstvo ne more pohvaliti, po protinflacijskih ukrepih še posebej ne.

V Kočevju me je čakal vodja odseka za plan in analize, Mirko Južnič, vendar in zgovoren možakar srednjih let.

»Da turizem na Kočevskem ni nikakršna utopija, je dokazal Kovač v Osilnici, ki premore zasebne penzije, kanu šolo (spust po Kolpi), če se komu zahoče jahanja po prečudoviti pokrajini ob zeleni Kolpi, mu ustreže, pravkar ureja tenis igrišča...«, optimistično pripoveduje Južnič, ki z nekoliko manj zanesenosti pove tudi, da so že lani nameravali urediti avtokamp v Fari, pa do uresničitve ni prišlo. Zelezo je še vedno v ognju.

Na kmetijstvo Kočevci pravzaprav niti ne morejo bogve kako računati – zemlja je slaba, razbita, hribovje se je zalezlo v dolino in mnogokje so travniki že zaraščeni, na voljo je to-

rej le živinoreja. Znano je, da ne bi izgubljali besed, da so od tod že od nekaj ljudje hodili v svet s trebuhom za kruhom, Kostelci, Osilničani in drugi.

Po vojni je mlada država na vse pretege izkoriščala kočevsko gozdno bogastvo, pripoveduje ne brez očitanja Južnič. Denar s Kočevskega ni curljal, odtelal je v potokih, v znamenju za to pa niso dobili – nič, še več, po njihovem mnenju so bili celo odrinjeni od skupne pogače.

»Kdove zakaj je tako, v čem je pravzaprav razlog, da so nas tako potisnili na obrobje?«, se sprašuje Južnič.

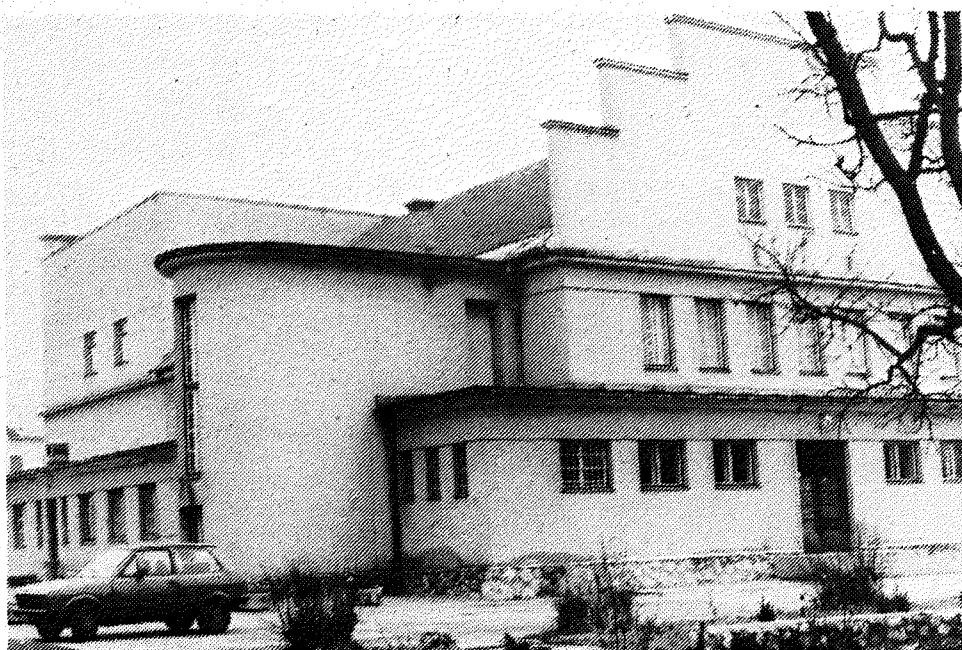
Pravzaprav je mesto Kočevje edini kraj v občini, žariščna točka razvoja, ki vzbuja optimizem, s tem pa tudi nekoliko več možnosti tudi za ostale. Drugih centrov preprosto ni in tako je v samem Kočevju skon-

centrirana vsa industrija, ki pa je v glavnem sekundarnega značaja, kar znova povzroča nekatere težave. Precej močna je lesna industrija (LIK), ki se ukvarja tudi s finalizacijo, tik ob njej je kovinsko predelovalna industrija (ITAS in INKOP) skupaj s kemično (Melamin) in tekstilno (Tekstilana in TRIKON, Vezene Bled), pridružujejo pa se jim še Avtokočevje, Oprema in seveda Gozdno gospodarstvo, vsi skupaj pa zaposlujejo, skupno s kmetijstvom, okoli štiri tisoč prebivalcev.

Kočevci veliko premišlujejo o ponovnem ožvljanju podeželja. Vlaganja v kmetijsko proizvodnjo, zlasti zasebno, niso skromna, predvsem v živinorejo ter prasičerejo. To je hkrati tudi edini možni način, da obdrže ljudi.

»Krizni čas nas je še

močnejše pahnili v težave, saj gospodarstvo, četudi uspešno – velika večina delovnih organizacij šteje med izvoznike, ne zmore velikih bremen. Tako smo se hoče nočeš znašli v položaju, ko postaja vprašljivo financiranje zdravstva in šolstva. Vedeti je treba, da imamo stare zdravstvene domove, stara šolska poslopja, da prevažamo paciente in šolsko mladež na velikih razdaljah, kar vse zahteva znatna sredstva. Posledice čutimo: zdravstva ne moremo organizirati tako, da bi bili zadovoljni, šolstva še manj. Ukinjanje podružničnih šol je drago, število učencev pada... Lani septembra smo organizirali že drugi samopri-spevek za šolstvo, a je propadel. Zdaj iščemo druge možnosti, šole vendarle moramo obnoviti,« niza oreščke težav Južnič, ki mimogrede opozori, da tu-

Šeškov dom: morali se bomo slednjič dogovoriti, ali pripada ta spomenik zgolj Kočevcem ali vsem Slovincem...

di v samem Kočevju ni kaj dosti bolje.

Bolje tudi biti ne more: kočevsko gospodarstvo dosega 20% nižji osebni dohodek na zaposlenega, kot je povprečje v Sloveniji!

Kočevskega se otepajo

Manj denarja, manj razvoja. Semkaj velja prišteti tudi stanovanjsko problematiko. Skorajda utišana muzika razvoja je ob nekoliko glasnejšem negodovanju pregnala s Kočevskega in iz Kočevja tudi mlade strokovnjake. Pogojev ni (stanovanja, osebni dohodki, kultura, zabava itd.), zaradi pomanjkanja sredstev pa gradbeno podjetje ZIDAR praktično nima dela...

Ce hočeš dobiti Kočevje preko telefonskih zvez, si obrusiš prste.

Južnič: »Potrebovali bi najmanj 2000 priključkov, prostor za razširjeno avtomatsko centralo imamo, nimamo pa denarja za opremo za nove telefonske zmogljivosti.

Vodovodna napeljava je dotrajana, iščemo tudi nove vodne vire, zlasti industrija čuti pomanjkanje. Voda se zaradi dotrajanosti cevi izgublja, nastaja precejšnja škoda.

In kaj še? Gostinska ponudba je neustrezna. Lokalna središča so preskromno povezana s središčem z avtobusnimi progami, kar je seveda razumljivo – prevozniki gledajo na to skozi očala ekonomske logike, odročni kraji zanje niso zanimivi. Vendar bi se s posodobitvijo cest (ki pa jih prelagamo iz leta v leto) ta odnos spremenil. Na leto sicer zmoremo kakšen kilometer, dva, za kaj več pa smo prekratki.

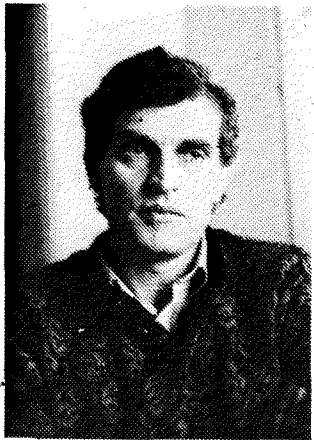
Kulturno življenje in bitje se v Kočevju omejuje na nekaj gledaliških predstav v Šeškovem domu, kinodvorano, likovno galerijo, knjižnico... sicer pa je v Kočevju nekakšno mrtvilo, tako na kulturnem kot tudi na športnem področju, ve povedati Mirko Južnič.

Šeškov dom?! V nič kaj ugledni stavbi, ki ji je zgodovina namenila takorekoč nesmrtnost, saj se je

v njej rodila slovenska državnost, o zboru odposlancev slovenskega naroda ve, domala vsak slovenski otrok, se stiska ne tako skromna (po velikosti) dvorana, tamkaj pa gostuje tudi muzejska zbirka, posvečena takratnim dogodkom in NOB nasploh, delček pa je namenjen tudi starejši zgodovini.

Ostre besede o Šeškovem domu je izrekel že Južnič, v stavbi sami pa jih je še nekoliko ostreje ponovil mladi kustos Ivan Kordiš.

»Dvorana je neprimer-na, dom je slovenska sramota, je nezavedanje zgodovine, samega sebe, nedogovornost do znamen-

Mirko Južnič: »Denarja ni, toda šolska poslopja moramo obnavljati!«

tih dogodkov, za katere vselej, ob vsaki priložnosti prisegamo kot na svetinjo.

Razumljivo je, da tega zaloga Kočevje samo ne more prežvečiti, navsezadnje pa to tudi ni zgolj njegova dolžnost, obratno, »pozabljivost« širše slovenske skupnosti je nerazumljiva, zlasti še sedaj, ko se pospešeno pripravlja na gradnjo novega muzeja revolucije v Ljubljani... Medtem ko nacionalni spomenik prve kategorije neslavno popada (v številnih občinah, tudi v kočevski, je slišati, da se tako dogaja tudi mnogo manj pomembnim spomenikom, ker za obnovo, oziroma vzdrževanje, preprosto ni denarja?! op. avtorja).

Šeškov dom v Kočevju, je nadaljeval Kordiš, tudi sicer nima razčiščenih pojmov o svojem poslanstvu. Razstavne zbirke so

zasnovane na zastarelih principih, treba bi jih bilo postaviti na novo, dopolniti, vse v skladu s sodobno muzejsko znanostjo. Dvorana, stoli so že precej dotrajani, nima ustreznega odra, ki pa hkrati tudi propada. Vrvišča so dotrajana, tudi zavese, podobno je s sanitarijami in še čim (garderobe). Zunanja fasada kaj malo pove o pomembnosti dogodka, ki se je odvijal v stavbi pred desetletji. Za dom skrbi le hišnik. Obiskov je malo in tako izzveni docela v prazno nenehno iskanje najustrežnejših oblik prinašanja in oživljanja izročila narodnoosvobodilnega boja...

Šeškov dom, slovenska sramota!

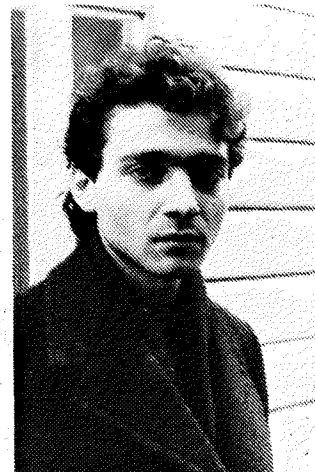
Sirotina neboljenost in – nerazumljiva – zapostavljenost Šeškovega doma združuje Kočevce in jih – v iskanju rešitev – približuje glavnemu mestu, kjer pa bržkone menijo, da je Kočevje predaleč in so najverjetneje, zaposleni z, ta čas eno največjih slovenskih investicij, v kulturi, muzejem revolucije! Ali tudi to potrjuje mnenje Mirka Južniča, da je Kočevska kdove zakaj zapostavljena?!

Strelovod za živce

Dolga leta je bila kočevska mladina brez svojih prostorov, sedaj temu ni

več tako: dobili so celo hišo!

Denarna suša je zajela tudi njihova polja, odrešitev pa je prišla takorekoč nenadejano: v spodnjih prostorih so odstopili skromen prostorček zasebniku, ki si je uredil (za dobo desetih let) gostinski lokal, v zameno za uslugo pa jim je obnovil prostore (in jih tudi opremil) in tako se da-

Anton Colnar: »Nič brez strelovoda. Če ga ne bo, nam bodo »Škorca« 1. februarja zaprli!«

nes kočevski mladinci pohvalijo z resnično prijetno urejeno večnamensko dvorano, diskoteko, manjšo likovno galerijo, mini-kuhinjo in bifejem, ki ga upravlja zasebnik. Do tod vse lepo in prav. Mladinsko pribežališče je namreč dobilo začasno dovoljenje

za obratovanje, ki poteče s 1. februarjem, v njem pa tudi piše, kaj je potrebno do takrat postoriti – in postorjeno je domala vse. Skoraj vse. Manjka le – strelovod. Strelovodi pa dandanašnji niso poceni. Dobiš ga za približno eno milijon.

Anton Colnar, sekretar OK ZSMS, nekoliko zamišljen mladenič, je zatopljen v skrbi. Strelovodne skrbi. Dobiti milijon ni mačji kašelj.

»Gospodarstva si ne upamo prositi. Dovolj je že v težavah. Občinske »strukture« so nam že dovolj pomagale, vendar bi sedaj potrebovali nekoga, ki bi skušal razumeti naše težave. Z denarjem, zbranim od plesov, si ne moremo pomagati, ker je mladinski klub »Škorec« odprt še premalo časa. Edino, kar nam preostaja, je, da nam odsek za urbanizem pogleda skozi prste. Oni so izdali odločbo. Sicer bo treskalo v nas tudi brez strelovoda.«

Komentar pravzaprav ni potreben. Je že lepo, če se oblasti držijo črke zakona v deželi, kjer so kršitve vsakršnih dogovorov nekakšna narodna posebnost, skoraj ljudski običaj, ni pa dobro, če se jih oklepajo kot pijanec plota.

»Škorec« sramežljivo kuca proti Rogu in ponuja svoje usluge tudi najmlajšim, ki se bodo v teh počit-

niških dneh lahko do sitega nagledali risank, nekoliko starejši pa bodo imeli na voljo film in video programe ter računalniške urice.

»Škorec« je razmigel sicer mirno, nekam zaspano vzdusje v Kočevju. Ni jih malo, ki si žele v njem najti prostor tudi za svoje interese: filmarji, fotoamaterji, še kdo. Dejal bi, mladina se je našla! Naj strelovod razdre, kar je uspelo z muko ustvariti?!

Beseduj s komerkoli v Kočevju, v teh stvarih so si edini: »Škorec« je pogruntavščina in zna biti, da bo tudi mladina ostajala doma. Šeškov dom je sramota, hočemo, da nam prisluhnejo.

Seveda smo obiskali tudi kočevsko borčevsko organizacijo, kjer mislijo do pike enako, ne glede na to, da njihove vrste pretresajo

Ivan Kordiš: »Nacionalni spomenik prve kategorije neslavno propada!«

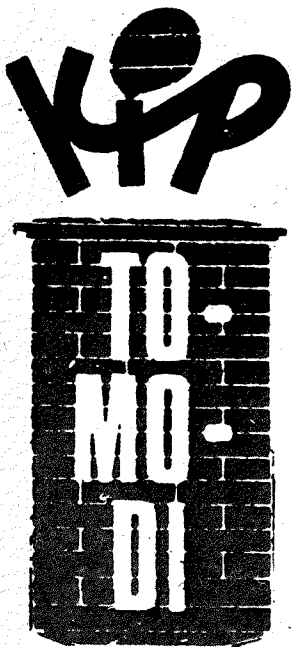
drugi problemi. Kljub vsemu v vsem podpirajo mlade. Njihove težave pa so težave kakršne poznamo povsod, kjer maha s prazno vrečo manjrazvitost: zdravstvo, socialno varstvo...

Rinža, nekakšno smetišče sredi Kočevja, negibno stoječa rečica, se spogleduje z likovno galerijo na njenem bregu. Po dvanajsti uri se kraj prebudi in ob spomeniku padlemu komandantu Stirinajste divizije, Mirku Bračiču, postane živahno. Po tretji uri se skozi mesto zgrne kolona avtomobilov in se počasi razleze po Kočevskem. Po dobrih in manj dobrih cestah.

Milenko Strašek

Glavna kočevska ulica. V tretji hiši na levi strani se pod sicer neugledno fasado skriva obetavni mladinski klub »Škorec«.

MONTAŽNO
INDUSTRIJSKO
PODJETJE

Ljubljana,
Opekarska 13

TELEFON: centrala 212-011 ● ŠEF KOMERCIALE: 218-347 ● TELEGRAM: KIP LJUBLJANA ●
Tekoči račun 50101-601-23238 ● TELEX: 31420 YU KIP

TOPLEJE
IN CENEJE

topli montažni dimnik
z gibljivo kisloodporno
ognjestalno šamotno cevjo

Naša glosa

Pomembno je sodelovati

Bodimo veseli in prepustimo se vedremu pričakovanju.

Kajti smo pred tem, da bo vse razvozlan.

Ve se, po čigavi zaslugi. Po zaslugi naše sindikalne centrale, ki ve, kaj je njen dolg.

Pred dnevi nas je razveselila s soc-samoupravnimi štrajkovnimi pravili, zavoljo katerih so ta hip oči vsega sveta zazrte v Ljubljano, mi sami pa smo si ob njih zares oddahnili. Samo pomislite, kako težko je bilo zadnje čase pri duši našim kovinarjem, železarjem, rudarjem, šoferjem in drugim modrim ovratnikom, ko so se kar tako, meni nič tebi nič, zbirali na tovarniških dvoriščih ali na trgih slovitih imen pred nekakšnimi vrati, dvigovali pesti in nekaj vpili, ne da bi bili natanko vedeli za svoje

ulicah sem ter tja, izrekajoč nekakšne nekontrolirane nezaupnice sindikalnim in drugim voditeljem, ki vendar bdijo nad nami in nam, kot vemo in vidimo, nadevajo, pardon... uravnavajo norme našega treznega in ukročenega obnašanja celo v trenutkih, ko hočemo biti vsi iz sebe pa bi ob tem utegnili narediti celo kakšno veliko verbalno neumnost.

V pravo olajšanje nam je ob teh spoznanjih tudi težka, a dosledna in celostna odločitev našega prvega sindikalnega moža, da se bo osebno žrtvoval in popeljal v žrelo olimpijskega Calgaryja našo belo četo. Čutimo, kako težko mu je ob misli, da ne bo mogel neposredno bdeti nad potekom javne razprave o pravilih bodočega štrajkovnega obnašanja, ki bo-

Politkomisar Sime zbira in komentira

(tokrat zazrt v vrhove BiH)

Privilegirano licemerje

Na seji CK ZK Bosne in Hercegovine se je razvila zelo zanimiva razprava o kadrovski politiki, še zlasti zaradi vsega, kar se je v tej republiki dogajalo lani. Tako je prof. dr. Fuad Muhić predlagal, da bi javnost seznanili z imovinskim stanjem vseh funkcionarjev ob začetku in po končanem mandatu. Na ta predlog je reagiral Branko Mikulić rekoč, da ni proti predlogu, vendar pa je treba prej postaviti merila in predvsem pojasniti, zakaj je to potrebno. Če tega ne bi naredili, pravi Mikulić, bi ustvarili vtis, da smo na funkcijo prišli kot reveži, zapustili pa kot bogataši!

Sicer pa je prof. dr. Fuad Muhić napisal tudi zelo oster članek »Privilegirano licemerje«, iz katerega za pokušnja dva odlomka:

»Po veljavnih stereotipih se javno zavzemajo za moč delavskega razreda, dejansko pa počnejo, kar morejo, da bi krepili moč neformalnih centrov, v katerih sami s svojim spremstvom predstavljajo glavne figure. Opredeľujejo se tudi za svobodo javnega mnenja, ki ga navidezno tudi spodbujajo, vzporedno s tem pa v svoji domeni izvajajo neomejen nadzor nad tiskom, radiom in televizijo. Tako imajo tudi »svoje« novinarje, snemalce, znanstvenike in intelektualne prišepetalce. Mimo njih se ne more prebiti prav nobena kritična beseda do tovarniškega, občinskega, republiškega ali pokrajinskega glasila.«

In dalje: »Govorijo proti privilegijem, vendar so zanje že zdavnaj postavili posebno funkcionalna naseja z diskretnim policijskim varstvom. S poceni (samo njim dostopnimi) krediti so zgradili podeželske dvorce, prav tako ločene v posebne elitne skupine. Govorijo proti restavriranju meščanstva, vendar so v celoti obnovili meščansko in fevdalno miselnost, brezplačne lovne rezervate, potovanja v tujino z najrazličnejšimi tekočimi ideološko-političnimi opravičili, šolanje otrok v tujini, manipulacije s stanovjanji; svojim najbolj zvestim privržencem omogočajo diplomatske kariere in službe v gospodarskih predstavništvih v tujini; pride pa smo še dolgi vrsti drugih statusnih znamenj (ki se jih dejanski meščani intimno sramujejo).

Pridigajo o objektivnih načelih kadrovske politike, vendar je dovolj že majhen žarek najmanjše afere, da se razkrije koliko svojih ljudi ima na položajih vsakdo izmed njih. Pulijo za govore ob revolucionarnih praznikih in ne zamudijo nobene priložnosti, da se predstavijo kot Titovi nasledniki. S tem pa doseže hipokrizija (licemerje) svoj vrhunec!«

Sarajevčan prof. dr. Fuad Muhić ne velja zama za dobrega poznavalca razmer v jugoslovanski in še zlasti bosanskohercegovski družbi!

V. K.

Na nalepki steklenice viskija piše:

»BLENDED SCOTCH WHISKY

The Whisky in this bottle is blended of the finest available Scotch Whiskies. Produced in limited quantities it has been especially selected and bottled in Scotland for Mr. MUSA JOSIP«

Na nalepki je zgoraj velik zaščitni grb, v desnem spodnjem kotu pa rdeč pečat, ki dokazuje, da je viski star 12 let, in da ima 43 stopinj. Viski je stekleničila in dobavila firma »Alexander Dunn« iz Edinburgha (Škotska) preko ekskluziv-

Strelske

Nekaj aforističnih strel, ki nam jih je iz Obrenovca poslal spodaj podpisani...

Ti, ki nažigajo s prazno slamo, še manevrskega streliva ne potrebujejo.

Vedrili so in oblačili. Ko pa je zagrmelo, jih še radar ni našel.

Lovce v kalnem je le malokdaj videti s puško v roki.

Ko streljaš v prazno, patroni ne pridejo v zapisnik.

Strelci merijo tako, da mižijo na eno oko. So pa situacije, ko je treba odpreti obe.

Glas razuma ne potrebuje glasnogovornikov. Pa tudi ne dušilec zvoka.

Strniti moramo svoje vrste, še zlasti zavoljo tistih, ki iščejo prostor zase v presledkih med vrstami.

Kadar se znajdeti pamet in jezik na bojni nogi, glava ponavadi kapitulira.

Že prav, položili ste orožje. Kdaj neki bo ste polagali račune?

... Pera Srečković

ne agencije S.A.H. Lacontre et Fils iz Bordeauxa (Francija).

V svetu niso prav pogosti bogataši, ki bi imeli svoj viski. Zato je take mogotce moč najti v vrstah ladijskih lastnikov, kot so (bili) Onassis, naftni šejki, Caringtoni in podobni v ameriških TV nadaljevalkah, filmski igralci in podobna smetana zahodnega, zlasti uživaškega sveta.

Čigav pa je viski »for Mr. MUSA JOSIP«?

Stare borbe in aktiviste prosim, da se dobro oprijemo stola, na katerem sedijo, da ne bodo zgrmeli na tla...

Viski »Mr. Musa Josip« je last socialističnega mogotca, ki noče prav v ničemer zaostajati za uživaški mi sloji zapada in njegovega načina življenja, kakršnega nekateri pri nas zagriženo in prav uspešno propagirajo.

Mr. Musa Josip ni na-

mreč nihče drug kot spoštovani tovariš Josip-Jole Musa, predsednik poslovnega odbora Aluminijanskega kombinata v Mostarju, prestolnici nerazvite Hercegovine.

V aluminijem kombinatu so se dogajale kaj čudne stvari. Tako so po naročilu Josipa Muse razdelili več deset stanovanj, ki jih je kupil kombinat, vendar ne svojim delavcem, temveč povsem drugim ljudem (zdravnikom, nogometašem, uslužbencem upravnih organov, novinarjem).

S sredstvi kombinata so kupovali zasebne avtomobile, hiše in podobno. Za nameček je kombinat kupil še letalo tipa cessna, s katerim se je predsednik Musa večkrat popeljal v Sofijo, hkrati pa so tja odpeljali tudi osebni avto, ki ga je tam počakal. Menda je letalo pogosto letelo tudi v druga evropska mesta. Imelo je seveda tudi stalno posadko: pilota, kobilota in mehanika. Ob vsem navedenem pa ima kombinat, mimogrede povedano, velike težave s proizvodnjo, izgubami in dolgovi...

Musa je že pred svojo vršitvijo v Aluminijski kombinat opravil vrsto odgovornih funkcij. V Mostarju ga poznajo kot simpatičnega, komunikativnega človeka. Da je bil res takšen, kaže tudi predlanski dogodek na mostarskem stadionu, ko je kakšnih 10.000 navijačev Veleža navdušeno skandiralo in vzklikalo: »Jole, Jole...«. Takrat je

delegat Skupščine SR Bosne in Hercegovine.

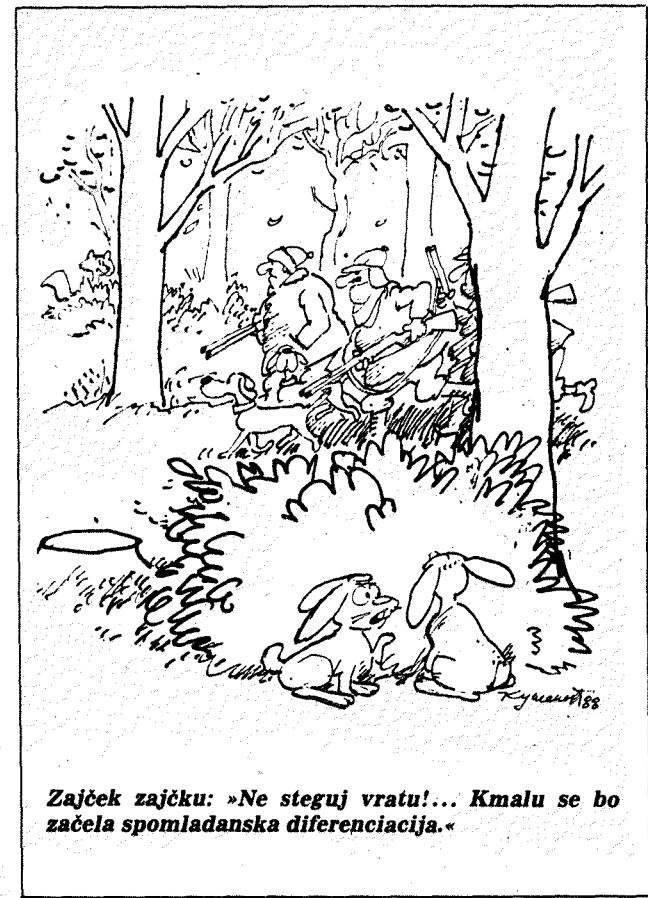
Med razkošja, ki si so jih privoščili v Kombinat, naj omenim še znano restavracijo »Vrt« na obali Neretve, ki sodi v sklop kombinata. Vsi, ki so bili tam, trdijo, da gre za enega najbolj reprezentativnih gostinskih objektov v Jugoslaviji. Ena posebnosti te restavracije je bila, da gostom ni bilo treba plačevati hrane in pijače. Delavci v kombinatu – teh je skoraj 3000 – so seveda lahko prišli le do vrat...

Uradno obvestilo Tanjuga:

Mostar, 20. novembra 1987: »Nekdanjega predsednika poslovnega odbora Energoinvestove delovne organizacije Aluminij iz Mostarja Josipa Muso, proti kateremu je javno tožilstvo začelo preiskavo zaradi utemeljenega suma grabeža in zlorabe pooblastil in položaja, so izključili iz Zveze komunistov Jugoslavije. Sklep o izključitvi je sprejela osnovna organizacija ZKJ v delovni skupnosti skupnih služb DO Aluminij, obenem pa je člane zveze komunistov tovariško kritizirala zaradi nebudnosti in oportunitizma do malverzacij, ki so se leta dogajale (podčrtal Sime) v tej delovni organizaciji.«

Ni treba posebej poudarjati, da so vse to plačali delavci Kombinata...

Ob opisanem dolgoletnem početju mostarskega mogotčevega Muse je star hercegovski kmet dejal novinarju: »Sine, ova država

Zajček zajčku: »Ne steguj vratu!... Kmalu se bo začela spomladanska diferenciacija.«

pravice in dolžnosti, ne da bi bili imeli pravila lepega štrajkovnega vedenja ter možnost ustreznega štrajkovnega konstituiranja. Vsi namreč vemo, kako težko je korakati v neurejeni koloni brez pravega ritma in v kakšno napoto je takšno korakanje vsem udeležencem v javnem prometu, še posebej njegovim poklicnim urejevalcem.

Zato je pravilnik, ki bo te razburjene kolone pomiril in jih spravil v red, karseda dobrodošel, zlasti zdaj, ko nam je o njem javno razglabljati in imamo obilo pobud za vnašanje spremenjvalnih dopolnil. Poslej se bomo, vsaj nekaj časa, s pridom in plodom posvečali tej dopolnjevalni vne- ni, namesto da bi se kar naprej begavo prekinjali delo in se kot srdita čreda poganjali po tovarniških dvoriščih, pred pisarnami kolektivnih organov ter po

di jedro revolucije, ki živi. Namesto tvornih pogovorov z zastopniki naših tukajšnjih štrajkovnih odborov bo moral trpeti v jalovem natezanju z nekakšnimi olimpijskimi lordi tam nekje v nekakšnem Calgaryju, a kaj, ko mu velevala dolžnost, da se scela angažira tam, kjer se bje odločilna bitka za naš usodni jutrišnji podarim-dobim.

Pri nas bo svoje opravil pravočasno pripravljeni pravilnik.

Zato voščimo tovarišu vodji prijetno pot in naj gre v svoji misli nanjo z lahkim srcem. Navijali bomo za uspešen izid njegove bitke. Naj onim tam pove, kar jim gre.

Bodimo torej vedri in ponosno zrimo tja, kamor smo našli pot. Kajti pomembno je sodelovati – seveda na pravi način in na pravem mestu.

Kako je pri vas?

To stran namenjamo tokrat razmišljanjem in poročilom o vedno aktualni temi: o ohranjanju revolucionarnih izročil in spomina na velike dni našega boja.

NOB na jugu Italije

Skrb, ki ne usahne

Koordinacijski odbor za negovanje in razvijanje revolucionarnih izročil Konferenca SZDL Skupnosti občin Dalmacije je že leta 1986 omogočil, da je strokovna ekipa (ki so jo sestavljali strokovnjaki Vojnopomorskega muzeja, Inštituta za zgodovino delavskega gibanja Dalmacije, Muzeja revolucije Dalmacije, odbora ZZB NOV za Dalmacijo, odbora SZDL za Dalmacijo (vsi iz Splita), Osrednjega odbora prekomorcev-borcev NOVJ za Dalmacijo (si iz Splita), Osrednjega odbora prekomorcev-borcev NOVJ (iz Ljubljane) opravila strokovno ekspertizo (evidentiranje, snemanje, opis in podobno) spominskih obeležij, krajev NOB-a v južni Italiji 1943-1945.

Strokovna ekipa si je ogledala vse kraje in objekte v južni Italiji, jih fotografirala posnela in pripravila temeljito poročilo, na podlagi katerega bo Koordinacijski odbor za obeleževanje posameznih dogodkov in osebnosti iz zgodovine narodov in narodnosti Jugoslavije Zvezne konferenca SZDL Jugoslavije lahko ukrepal.

Znano je namreč, da je v obdobju od 9. septembra 1943 do 15. maja 1945 skozi sprejemne (zbirne) ter stalne in prehodne tabore, bolnišnice in druge točke NOV Jugoslavije šlo okrog 80.000 pripadnikov našega narodnoosvobodilnega partizan-skega gibanja, od tega je bilo okrog 40.000 pripadnikov jugoslovanskega partizanskega zbega (partizanski begunci), okrog 12.000 ranjenih in bolnih borcev in bork NOVJ, ter 35.000 borcev v enotah NOV Jugoslavije (prekomorske brigade in druge prekomorske enote NOVJ).

Strokovna ekipa je ugotovila, da je splošno stanje spomenika v Barletti nezadovoljivo in da je potrebno izvršiti generalno popravilo celotnega spomeniškega bloka (številne poškodbe so na zunanem in notranjem delu spomenika). Podobno je stanje s spomenikom na pokopališčih Grumo-Appula in v kraju Maglie, ki so prav tako v slabem stanju.

Glede obeleževanja spominskih krajev pomenih iz NOB v južni Italiji pa so predlagali postavitev spominskih plošč v Bariju, Gravini, Altamuri, Modugno, Trani, Milfetta, Andria, Grumo, Monopoli, Cozzana, Turturano, Maglie, Castrignano del Capo, Santa Maria di Leuca, Santa Cesarea, Santa Maria al Bagno, Santa Caterina, Santa Croce, Nardo Tarranto, Caserta, Foggia, Manfredonia in Neapeli.

V želji, da bi z dogodki iz NOB na tleh južne Italije seznanili čim širši krog ljudi ter da bi pospešili realizacijo za-

stavljenega programa, predstavnik DPO Dalmacije načrtuje vsakoleten skupinski obisk z ladjo »Slavija I« pod naslovom »Po sledih narodnoosvobodilne vojne v južni Italiji.«

Na zadnjem podobnem skupinskem izletu z ladjo »Slavija I«, ki je bil ob dnevu republike 1986. leta so se tudi domenili, za vzpostavitev bratskih odnosov med nekaterimi občinami Dalmacije in južne Italije (Knin-Gravina, Trogir-Grumo in Makarska-Nardo).

Organizatorji skupinskih obiskov krajev pomembnih iz NOB v južni Italiji predvidevajo, da bi ob vsakem izletu vzeli s seboj dvoje ali troje spominskih plošč in jih postavili na predvidena mesta. Pri tem pričakujejo vsestransko pomoč organizacije Vsestranskega združenja partizanov Italije (ANPI), konzulata SFRJ v Bariju in lokalnih oblasti, ki so prav tako zainteresirane za sodelovanje z Jugoslavijo.

Strokovna ekipa je prav tako predložila, da bi zastavila akcija in napisala znanstveno razpravo o narodnoosvobodilnem boju naših narodov na tleh južne Italije 1943-1945.

Albert Klun

Maribor (Rotovž)

S polno paro

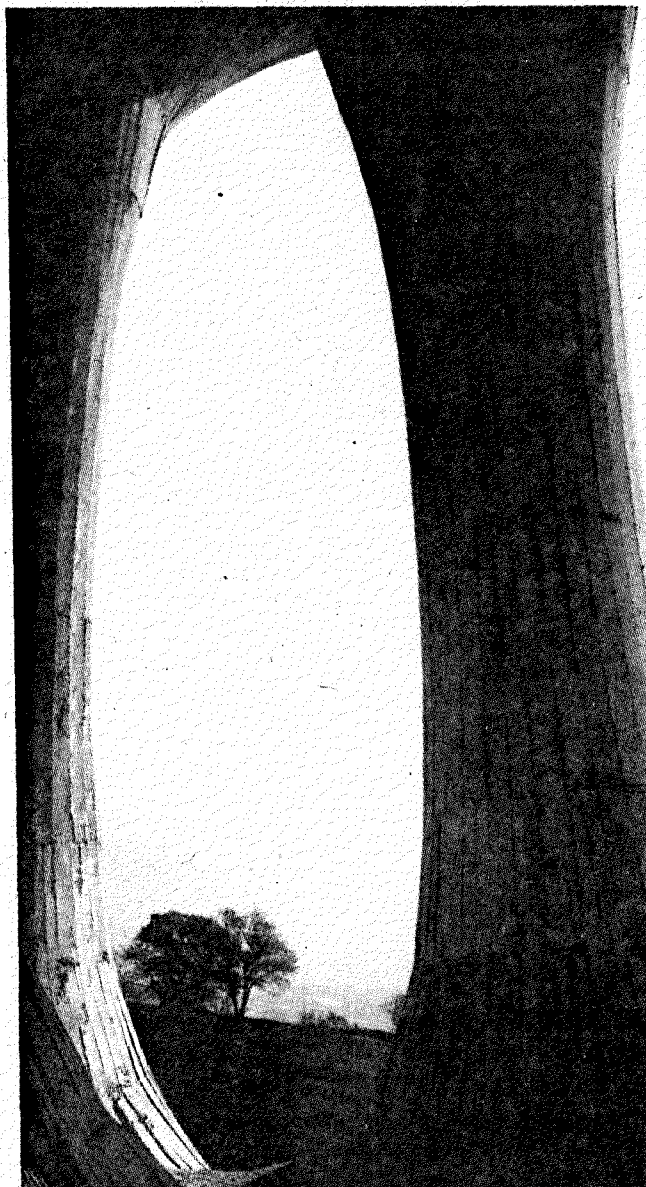
Vodja mentorjev in razlagalcev revolucionarnih izročil na srednjih šolah v Mariboru Francka Varl-Purkelj je poudarila, da je komisija za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij pri OO ZZB NOV Maribor Rotovž začela to dejavnost organizirati že spomladi leta 1983.

Borci so sklenili, da se bodo organsko vključili v delovne programe srednjih šol. Za dopolnjevanje pouka z lastnimi razlagami zgodovine, SLO, samoupravljanja s temelji marksizma in za sodelovanje pri obrambnih, kulturnih in drugih dnevnih so dobili soglasje Zavoda za šolstvo SRS – organizacijske

enote Maribor, k sodelovanju pa so povabili vse borce NOB v občini Maribor Rotovž. Dogovorili so se tudi s predsedstvom OK ZSMS Maribor Rotovž, sklenili pa so, da bi se njihovim razlagam o zgodovinskih dogodkih priključile tudi pripovedi o tedanjih doživetjih in

bodo prilagodili svojemu letnemu programu.

V naslednjih šolskih letih so dodali naslovom tem tudi kratke teze z vsebino razlag. Število razlagalcev in te razlage je z vsakim šolskim letom naraščalo in je doseglo v začetku šolskega leta 1987/88 57 razlagalcev in 73 tem.

čustvih borcev. Te »razlagalce revolucionarnih tradicij« bodo posebni borci-mentorji neposredno povezali s šolskimi vodstvi, z mentorji mladine in mladine na šoli. Šolska vodstva so zaprosila, da bi omogočila borcem razlagalcem za pripoved in pogovor z mladino dve učni uri. Večina šol je to željo tudi upoštevala.

V šolskem letu 1983/84 so začeli z organizirano dejavnostjo na šolah in se je vanjo vključilo 17 borcev iz občine Maribor-Rotovž s seznamom 32 tem razlag. Vodstva šol, učitelji mentorji mladine in vodstva ZSMS so izbrali tiste teme, ki mladino najbolj zanimajo, njihovo število pa

Vsebinska teh pričevanj je predvsem revolucionarno gibanje v Mariboru in ostali Sloveniji, NOB v Mariboru, na Štajerskem in ostali Sloveniji in Jugoslaviji (bitke na Neretvi in Sutjeski, kongresi slovenske in jugoslovanske mladine), koncentracijska taborišča, saniteta, kultura v NOB in podobna. Borci opravljajo to dejavnost brezplačno. Število razlag na posameznih šolah se giblje letno med 3 in 30. Mladina pripovedi borcev zelo disciplinirano posluša in se v pogovoru zanima za podrobnosti dogajanja v vojni času, posega pa z vprašanji tudi v sodobnost. Mučijo jih današnje

težke politične in gospodarske razmere, ki niso v skladu z idejami NOB. Število učenec, ki poslušajo v občini Maribor Rotovž razlage borcev, se vsako leto povečuje.

V šolskem letu 1983/84 jih je poslušalo 23 odstotkov, a v šolskem letu 1986/87 že 51 odstotkov vse srednješolske mladine v občini Maribor Rotovž. Razlagalce iz občine Maribor Rotovž vabijo tudi na osnovne šole v tej in drugih mariborskih občinah, na šole usmerjenega izobraževanja v občinah Maribor-Tabor in Ruše.

Ob letošnji akciji, v kateri se je dejavnost organizirano razširila tudi na srednje šole drugih mariborskih občin pod vodstvom rotovške komisije, pa so ugotovili, da je za občinsko komisijo to preobširno delo. Zato bo z drugim polletjem šolskega leta 1987/88 prevzela razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij v srednjih šolah mariborskih občin komisija za tradicije pri MO ZZB NOV Maribor.

M.K.

Lendava

Leto za letom

Program varstva, urejanja in vzdrževanja grobov borcev, internirancev in drugih žrtev sovražnikovega nasilja iz druge svetovne vojne, spomenikov, spominskih plošč in drugih objektov iz NOB in revolucionarnega delavskega gibanja v občini Lendava za leto 1987 je bil ureden. Obnovljen je bil nagrobni spomenik Martina Kolenika v Dolnji Bistrici. Tudi vse osnovne šole, ki ob določenih praznikih obiščejo in čistijo spomenike, so bile dokaj aktivne: na primer osnovna šola France Prešerna iz Črenšovca, Osnovna šola Prežihov Voranc iz Bistrice, osnovna šola Štefan Kovač iz Turnišča, osnovna šola Drago Lugač iz Lendave, osnovna šola Edvard Kardelj iz Kobiljega, osnovna šola Jožko Talanyi-Janez iz Dobrovnika, osnovna šola Miško Kranjec iz Velike Polane, osnovna šola Lajoš Vlač iz Genterovec, osnovna šola Vinko Megla iz Odranec, osnovna šola Jože Kramar-Juš iz Lendave.

Vzdrževali so hišo Štefana Kovača v Nedelici, pri čemer je vsa dela opravljala Tozd Planika Turnišče, ki je pokroviteljica hiše. Na zidnici Miška Kranjca v lendavskih

goricah so prekrili celotno slamnato kritino, popravili okna in premazali lesene dele. Pri ureditvi je pomagala tudi TOZD Elektromaterial Lendava. Na Copekovem mlinu v Mali Polani, ki ga je načel zob časa, so bila opravljena 1. fazna dela sanacijskega načrta: rekonstruirali so stene (na novo so jih postavili iz lesenih brun), opravili konservatorska in mizar-ska dela. Pri tem so pomagala Deloza, TOZD Konfekcija iz Velike Polane, Ina-Nafta Lendava, Integral TOZD Delavnice, Opekarna Dolga vas in KIK Pomurka TOZD Gozdarstvo.

Postavljeno je bilo spominsko obeležje zbora aktivistov OF v gozdičku pri Trnju, obnovljen pa spomenik v Veliki Polani. Obnovili so tudi napis na spominski plošči ZFN v Črenšovcih. Tudi občinska mladinska konferenca iz Lendave je na področju varstva spomenikov in obeležij NOB v občini posvetila posebno pozornost. Za varstvo, urejanje, čiščenje in krašenje spomenikov skrbijo posamezne OO ZSMS, ki so pokrovitelji posameznih spomenikov in obeležij NOB. člani komisije pri OK ZSMS Lendava so skozi leto večkrat pregledali opravljeno delo. Kot pravi program za letošnje leto, ni potrebna nobena obnova.

Tudi letos namerava delegacija dvakrat obiskati spomenik umrlih internirancev v Šarvaru na Madžarskem. Poleg siceršnjega vzdrževanja objektov občinska kulturna skupnost Lendava in njena izvajalska organizacija Zavod za kulturo dediščine Lendava ter delovne organizacije načrtujejo letos ureditev spominske sobe v Trajberjevi zidnici, nadaljevanje del na Copekovem mlinu v Mali Polani in ureditev domačije Miška Kranjca v Veliki Polani. V drugem programu dela bodo za varstvo spomenikov in spominskih obeležij iz NOB in revolucionarnega delavskega gibanja morali zagotoviti 193.000 dinarjev.

Jože Žerdin

Radovljica

Program

Sekretariat Sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij je na prvi letošnji seji oblikoval predlog programa proslav in prireditve, povezanih z našo revolucionarno in bojno preteklostjo. Pri tem je upošteval težke gospodarske in družbene razmere. Osrednje občinske proslave v letu 1988 ob dnevu OF in prazniku dela 1. maja na Šobcu (v organizaciji OK SZDL in Občinskega sveta ZS Radovljica), dan mladosti bo organizirala OK ZSMS, praznik občine Radovljica v počastitev ustanovitve Cankarjevega bataljona 5. avgusta bo organizirala občinska skupščina, žalne slovesnosti ob dnevu mrtvih OK ZSMS in občinski odbor ZZB NOV, praznik republike 29. november občinska skupščina, spominsko svečanost Zmaga mrtvega bataljona na Pokljuki OK ZSMS in ZZB NOV ter praznik JLA OK ZRVS in občinski štab Teritorialne obrambe Radovljica.

JR

Naše letošnje obletnice

Sprehod skozi čas

V letošnjem letu se je nabralo kar več spominskih obletnic iz zgodovine svetovnega komunizma, pa tudi iz zgodovine jugoslovanske partije, ki jih bo kazalo ustrezno obeležiti. Naj v tem kratkem zapisu spomnimo samo nekaterih.

Leta 1848 (pred 140 leti) je izšel Komunistični manifest, ki je postal temeljna usmeritev komunističnega gibanja. Istega leta je prišlo v Evropi do cele vrste revolucij, v katerih je v prvo vrsto začelo stopati delavstvo, prišlo je do Pomladi narodov, ki je pljusnila tudi v slovenske dežele; posledica novih nacionalnih težanj je bil tudi program Zedinjene Slovenije.

Dvajset let kasneje, leta 1868, je bilo v Mariboru ustanovljeno delavsko izobraževalno društvo, ki zgodovinsko zamejuje začetek organiziranega delavskega gibanja na Slovenskem. Leta 1888. (torej pred natanko

sto let) je bil v avstrijskem Hainfeldu tudi za nas, Slovence, pomemben ustanovni kongres socialdemokratske stranke, ki bo prevzela radikalno smer v delavskem gibanju – z marksističnim programom. Dvajset let kasneje, leta 1908, je izšla v Idriji prva slovenska izdaja Komunističnega manifesta. Pred 70-imi leti, v letu 1918, je bila ustanovljena država Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Letos mineva šestdeset let od znanega zagrebškega »bombaškega procesa« v letu 1928, na katerem je bil Josip Broz glavni obtoženi.

Posebej se bomo letos spominjali leta 1948 – leta odločnega »ne« informbiroju. Julija tistega leta je bil v Beogradu peti kongres KPJ, ki je odločno podprl ravnanje CK KPJ in Josipa Tita ob tem.

Trideset let mineva od leta 1958 ko je bil v Ljubljani 7. kongres ZKJ, na katerem je bilo sklenjeno, da bo državnopravno strukturo nadomestil sistem, ki bo zagotovil vodilni položaj proizvajalcev v združenem delu. Vsi ti dogodki opredeljujejo razvoj Jugoslavije in nam, četudi naštetih v bežnem pogledu, nudijo priložnost za razmislek in razčlenitev.

A. J.

Kalejdoskop

Ne joči, Argentina

Argentinski predsednik Raul Alfonsín je minuli teden moral odložiti napovedano pot v Stockholm, kjer je zasedala skupina šestih za razorožitev. Poglavitni zadržek je bil še eden izmed pogostih uporov argentinske vojske, tudi iz tokratnega zapletenega položaja pa je Alfonsín izšel kot zmagovalec. Kako pomembna zmaga je

nje generacije, čez dve leti pa je civilno sodišče pet izmed devetih nekdanjih članov hunte obsodilo zaradi krivde pri uvedbi sistema državnega terorja. Prav to je pomenilo sodniško odločitev brez primere v zgodovini držav Latinske Amerike.

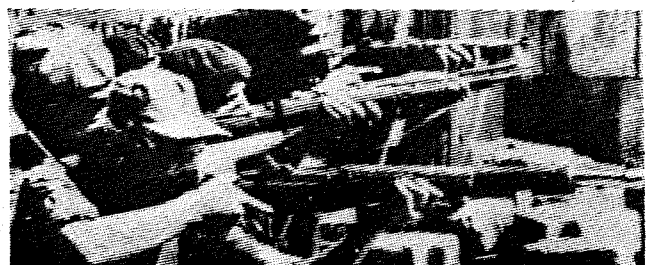
Če je verjeti kronistom, so oborožene sile zadnjič obra-

nega pripora, kjer je čakal na sojenje za krivdo v lanskem puču.

Aldo Rico je tokrat želel spodbuditi razcep znotraj rodov argentinske vojske, zlasti trenje med nižjimi in visokimi častniki kopenske vojske, očitno pa se je tudi uštel. Poveljniki vrhovnih štabov vojaškega letalstva in mornarice kot tudi posebne enote so namreč, poleg policije in žandarmerije, ostali zvesti ukazom predsednika Alfonsína, ki je tudi vrhovni poveljnik oboroženih sil. Načelnik vrhovnega poveljstva kopenske vojske Dante Caridi pa je zadušil vstajo in do-

segel brezpogojno kapitulacijo prevratnikov.

Nezadovoljstvo ozkega kroga ljudi, ki jim je »vojaška v krvi«, je pokazalo, da še zdaleč niso zamrle ideje neslavne preteklosti in da ne gre zavreči nagibov tistih vojaških oseb na »begu«, ki bi z igranjem na karte vojske želeli doseči amnestijo in vrnitev izgubljenih privilegijev. Po drugi strani pa to kratna ponovna podpora Raulu Alfonsínu kaže na novo zmago pri obrambi demokracije, čeprav težav pri družbeni in gospodarski konsolidaciji Argentine kmalu še ne bo konec.

bila to, priča podatek, da se je na primer v minulih pol stoletja politične nestabilnosti (do izteka mandata na oblasti obdržala le ena zakonito izvoljena vlada. Prvi vojaški udar je Argentina doživela leta 1930, ko je bila tudi osma najbogatejša država na svetu, od tedaj do danes pa je postala med drugim tretji največji dolжник med državami v razvoju. Zaradi vojaške udara je morala na primer leta 1976 odstopiti Isabela Peron, iz obdobja od leta 1976 do 1983, ko je prišel na oblast Alfonsín, pa je ostala tragična dediščina gospodarskega kaosa, ubijanja in mučenja na tisoče nedolžnih, ki so pod generalsko diktaturo izginili v neznanje. Politični zmernež in zagovornik zakonite vladavine je neslavno mediščino generalov decembra 1983 začel reševati s sodnimi postopki zoper nekda-

čunavale med seboj leta 1962, ko se je začel boj frakcij t.i. Azulov in Coloradosov, boj med pripadniki ideje o poklicni armadi in tistimi, ki so pogrevali ideje tutorstva vojske nad civilno vlado. Ob tokratnem obračunu na vojaškem poligonu v Monte Caseros večjega streljanja ni bilo. Zanimivo je, da je bil vodja peščice 45-letni podpolkovnik Aldo Rico, ki je tudi aprila 1987 skoval štiri dni trajajočo zaroto. Z znanimi besedami je tudi tokrat predsednik Alfonsín sporočil, da je v hiši znova zavladal red. Takrat je dobil podporo sindikatov, politikov z leve in desnice, zlasti pa od prebivalstva, ki je na ulicah Buenos Airesa čakalo na izid. Aldo Rico je zdaj zahteval spremembe v enotah kopenske vojske, napovedj o novem poskusu udara pa je naznanil z begom iz hiš-

Babilonski stolp

Predsednik Demokratične Kampučije Norodom Sihanuk in Hun Sen, premier provietnamskega režima v Phnom Penh sta te dni končala drugi krog pogovorov o politični rešitvi kampučijske krize. Hun Sen je po sestanku, blizu Pariza, sporočil, da bi se vietnamski vojaki iz Kampučije utegnili umakniti v prihodnjih 24 mesecih.

Drugi krog pogajanj je nosil oznako »delikatna« iz več razlogov. Od pogajanj bi bilo namreč nestvarno pričakovati hitro odpravo že 9-letne krize v Kampučiji, s tem v zvezi pa tudi odpravo trenj znotraj same koalicijske vlade. Kanček dodatnega upanja je resda prispevalo dejstvo, da se je v Parizu tokrat mudil tudi vodja fronte za narodno osvoboditev Khmerov Son San, sicer premier Kampučije, ki naj bi se bil, kljub zasebni naravi obiska, sešel s Sihanukom.

Bistvo trenja znotraj koalicijske vlade se kaže v odporu do Sihanukovega koncepta narodne sprave, kajti po mnenju dveh od treh kam-

pučijskih frakcij, ki sta vojaško najmočnejši, Sihanukov predlog priznava državljansko vojno v Kampučiji, čeprav je znano, da je vzrok tretje indokitajske vojne vietnamska okupacija. Prav zaradi notranjih koalicijskih trenj je princ Sihanuk zadržal le naziv nominalnega šefa države, enkrat pa je že tudi odklonil sestanek s predstavniki provietnamskega režima.

Sedanje stanje spominja na babilonski stolp, ki pa postane razumljivo, če upoštevamo, da sedanjih diplomatskih pobud ne gre ločevati od najnovejših dogovarjanj znotraj velikih sil o odpravi nekaterih kriznih žarišč, ki bremenijo njihove odnose. Čeprav Vietnam uradno umik svojih čet, kot sto tisoč vojakov, iz Kampučije napoveduje do leta 1990, pa so pred dnevi v Pekingu sporočili, da bi utegnil svoje čete umakniti še letos. Senzacionalna novica dobro obveščenega britanskega Reuterja se je posredno logično navezovala na besede kitajskega voditelja Deng Xiaopinga,

Ta teden doma...

V središču pozornosti, razmišljanj, polemik in odprtih vprašanj.

... in po svetu

Washington: Ameriški senat je začel zapleten postopek ratifikacije ameriško-sovjetskega sporazuma o odpravi raket srednjega in kratkega dosega, postopek pa naj bi končali v prvi polovici aprila. Čeprav v Beli hiši menijo, da ima ta sporazum, podpisan 8. decembra lani podporo več kot dveh tretjin senatorjev, pa bojazni s tem še niso odpravljene. V tamkajšnjih krogih trdijo, da je Reaganova administracija pripravila poseben načrt za preprečitev delovanja skrajno konservativne večine v senatu, ki poskuša ovirati ratifikacijo.

Tel Aviv: Izraelski premier Šamir je odločno zavrnil vse pobude za sklic mednarodne mirovne konference o Bližnjem vzhodu. Zunanji minister Perez pa je hkrati znova izrekel svojo podporo takšnemu srečanju. Šamir je zavrnil tudi vse obsodbe mednarodne skupnosti zaradi izraelske politike na zasedenih ozemljih, Perez pa meni, da je mirovni načrt egiptovskega predsednika Mubaraka povsem sprejemljiv.

da se je namreč pripravljen sestati z Mihailom Gorbačovom, če bi Sovjetska zveza pritiskala na Vietnam k umiku. Vietnamizacija Kampučije pa je le ena izmed ovir v odnosih med SZ in Kitajsko, kot kaže pa bo kampučijski vozle težje razvozlati kot afganistanskega.

Ob ponovnem obisku princa Sihanuka v Parizu bi veljalo med drugim spomniti, da tako kot princ potrebuje Kitajsko, tako tudi Kitaj-

ska potrebuje njega. Kakršna koli že je njegova moč znotraj koalicije, nedvomno drži, da Sihanuk zagotavlja mednarodno priznanje Demokratične Kampučije, ki ga sicer zaradi krvoločnih eksperimentov Rdečih Khmerov ne bi imela. Tudi zato se zdi Norodom Sihanuk (za posredno in tudi neposredno sprte strani) za prihodnji razplet najsprejemljivejša osebnost.

Pripravi: Miha Lamprecht

Ob Mikuličevem obisku v Italiji

Položaj slovenske skupnosti niha

Najpomembnejši cilj slovenske skupnosti v Italiji na vseh področjih je še vedno sprejetje zakona o globalni zaščiti. To so potrdili tudi na zadnjem občnem zboru Slovenske kulturno-gospodarske zveze v Trstu pred tedni v Novi Gorici.

To je seveda cilj; kdaj bo uresničen, je drugo vprašanje. Slovenci ga nameravajo doseči s spoštovanjem, pa tudi razvijanjem pluralističnih interesov na eni in s poudarjenjem tovrstnih prizadevanj na drugi strani. Razumljivo pa je, da sprejetje zakona ni odvisno samo od Slovencev. Veliko pomembnejša so stališča in razpoloženja italijanskih strank ter vse italijanske konstelacije. Ti so, resnici na ljubo, sila različni, resnične in učinkovite politične volje pa še nismo občutili.

V levici (tisti, ki je v isti opoziciji kot zamejci in ki je precej močna) vsi dejavniki izražajo naklonjenost, celo pripravljenost na boj za zakon, ko pa je treba z besed na dejanja, se začno obotavljati in seveda zavlačevanja. Komunistom je treba priznati, da so najbolj dosledni. Tudi zdaj so bili prvi, ki so v tej novi mandatni dobi vložili v parlamentu ponovno zahtevo za globalni zakon.

Komunisti – zagovorniki postopnega

Stališče komunistov pa ima tudi neko značilnost: pravijo, da bi Slovincem bilo treba priznati zahtevo za zakon kar čimprej, pri uresničevanju pa zagovarjajo postopnost: najprej bi reševali večje težave, kasneje manjše. Izvajanje naj bo pač izraz resnične vloge za reševanje teh problemov. Poleg vsega pa ne pričakujejo veliko od vlade, saj so pogledi v njenih strankah zelo različni. Več upanja jim daje delo parlamentarne komisije za ustavno vprašanja, ki naj bi tokrat čimprej in ponovno poskušala zganiti vlado.

Komunistična partija tudi meni, da bi bilo treba odločno obuditi in uveljaviti takomenovani Traviški duh (po vseslovenskem zborovanju pred tremi leti na gorškem Travniku), zakon pa naj bi veljal tudi za vseh 35 občin, v katerih žive Slovenci. Njihovo stališče je torej nespremenjeno – z idejo o postopnosti je opaziti le njihovo upoštevanje realnosti.

Središče nejasnosti bo tudi v prihodnje kajpak Trst, v katerem nacionalistični pogledi nočejo zamreti. Komunisti bodo konec meseca obravnavali ta problem na

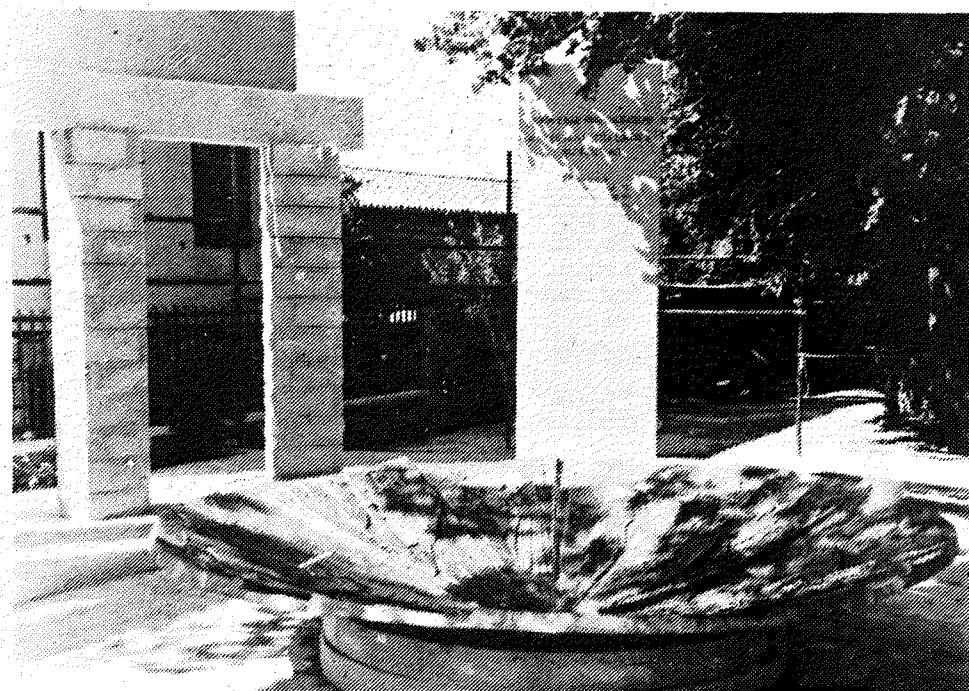
»programski konferenci«, na kateri pa naj bi sodeloval tudi namestnik generalnega sekretarja KP Italije Achille Occhetto. Možnost za napredek, torej!

Kaj pa stališče socialistov?

Mestoma gre v primerjavi s komunisti za bistvene razlike: velja jim sicer priznati, da so bili že pred leti prvi, ki so se problemom Slovincem konkretnje posvetili (tega v zdajšnji mandatni dobi niso napravili), da pa jim je v razčiščevanju problema pogosto zmanjkalo odločnosti. Bolj kot globalni zakon bi jim bil povšeči »organski«, kar pa seveda pomeni umik.

Na pokrajinskem kongresu socialistov, ki so ga imeli nedavno v Trstu, so sprejeli resolucijo, v kateri (oklevaje) pravijo, da bi Slovincem bilo treba priznati »kulturne in socialne pravice« in jim ugoditi v doslej neupoštevanih zahtevah. Nič pa ni besed o ekonomskih pravicah, ki so za Slovence prav tako pomembne kot kulturne in socialne.

Nekatere težnje socialistov pa so tudi bolj obetajoče: poudarjajo se za to, da bi o zakonu spregovorila tudi vlada, socialistični poslanec Renzulli pa je v pogovoru

Opomin iz Bazovice: spomenik padlim v NOB. (foto Magajna)

s Slovenci tudi razlagal, da bi v Italiji ne smeli sprejemati samo »deklarativna« sporočila. Trditev, da so Slovenci »legitimni« do zakona, je srečati na vsakem koraku; nič obetaven se jim ne zdi le odnos do socialistov, ki se ga da razbrati tudi v izjavah v političnih listinah in programu za uveljavljanje zakona.

Tudi stališče krščanske demokracije se žal ni izboljšalo: tudi pri njem je opazna razlika v stališčih do zakona v tržaških in na primer deželnih organih, jasnejše usmeritve pa ni zaznati. Značilna so prelaganja odgovornosti od

Rima do Furlanije in Julijske krajine in nazaj ter kompromisarstvo.

Stanje Slovencev v Italiji je najbolj nazorno razložil predsednik deželne vlade Furlanije-Juljske krajine Biasutti: »Bolje 70 odstotkov danes, kot ničesar jutri«. Slovinci pa se zavedajo, da pred dilemo, pred katero so se znašli, ne smejo obstati. Zadnji zbor Slovenske kulturne – gospodarske zveze je bil v tem namenju, dodali pa so še, da naj nadaljnja prizadevanja za zakon le izhajajo iz že doseženih pozitivnih rezultatov.

Te dni je na obisku v Italiji

naš predsednik vlade Branko Mikulič. Na dlani je, da bo beseda tekla predvsem o gospodarskih vprašanjih, ki tarejo Jugoslavijo. Toda slovenska skupnost si od tega obiska nekaj le obeta: da bo jugoslovanski predstavnik odločno podprl njena prizadevanja za zakon v duhu povezanosti med matico (Jugoslavijo in Slovenijo) in slovensko skupnostjo v tujini. To bi bilo lahko dragoceeno: tembolj, ker so silnice za zakon v Italiji vzlic počasnosti in zapletenosti pomembne in številne.

Miro Kocjan

Iz dopisniške mape Adolfa Ankona

Slovenj Gradec podolgem in počez

Mestno središče
– jedro prizadevanj

Odgovorni za prometno varnost v mestu Slovenj Gradec se zelo pogosto sestajajo in iščejo rešitve, kako urediti promet v mestnem središču.

Ugotavljamo, da je vzrok prometni zmedi tudi nedisciplina voznikov in pešcev. Nekaj več reda bomo morali ustvariti na Glavnem trgu in tudi pri dostavi blaga, zlasti pa pri parkiranju uslužben- cev, ki prihajajo na delo v lo- kale in urade na Glavnem trgu. Ti namreč svoja osebna vozila pustijo pred prodajal- no ali uradi za osem in več ur, pri tem pa jim je prav vseeno, da s tem onemogoči- jo parkiranje kupcem in gos- stom. Pri krajevni skupnosti smo opravili analizo in ugo- tovali, da uslužbenci s svoji- mi vozili na Glavnem trgu in Trgu svobode zasedejo 80 odstotkov parkirnih mest. Turisti, ki potujejo skozi na- še mesto, se tako tu ne ustav- ljajo, saj nimajo kje parkira- ti. Parkirna mesta, ki jih v našem mestu sicer nima- mo ravno na pretek, so tudi zelo slabo označena.

Morali bomo ostreje ukre- pati. Prav gotovo bomo v mestnem središču morali urediti več parkirnih mest in prizadetim nuditi tudi reši- tve. To pa ni naloga samo krajevne skupnosti, temveč nas vseh, posameznikov in organizacij združenega dela, ki imajo svoj sedež v mestu. Časovno bomo morali omeji- ti dostavo blaga za prodajal- ne in gostinske lokale na Glavnem trgu in Trgu svo- bode.

Ni nam potrebno potovati preko meje, dovolj je, če se ozremo v Ptuj, Celje in druga slovenska mesta. Tam so bili pri ureditvi prometnega reži- ma dosledni, zaradi ljudi, ki tam živijo, zaradi turistov in varnosti vseh udeležencev prometa.

Na to temo pa je povezan tudi slovenjegraški načrt razvoja krajevne skupnosti in prenove mestnega središ- ča. Mnogi so pred nekaj leti zmajevali z glavo, češ da so ti načrti preobsežni in da je to le tiha želja posameznikov. Pri obnavljanju mestnega središča je bila vključena ce- lotna družbena skupnost ob- čine Slovenj Gradec, zlasti pa združeno delo.

Čaka nas še urejevanje Vo- rančevega trga, sameva pa tudi zgradba nekdanje gos- tilne Pri Ančki. V prihod- njem letu moramo urediti tu- di mestno tržnico. Uspešni bomo, če bo sodelovanje z združenim delom občine in interesnimi skupnostmi še naprej tako dobro kot v pre- teklosti.

Pogled v preteklost in
na pomembne može

V Slovenj Gradcu je bilo kruha za več umetnikov, ki so prihajali iz raznih krajev Slovenije, njihova dela pa so romala v razne kraje Koro- ške in Štajerske. V slovnje- graško razgibano kulturno okolje je prišel tudi kipar, ki poleg Strausa predstavlja drugi vrh slovenjegraškega baroka – Janez Jurij Mersi.

Zibelka mu je stekla v Ro- gatcu. Kiparstva se je izučil v očetovi delavnici v Rogat- cu in se okrog leta 1757 pre- selil v Slovenj Gradec. Tega leta je kipar v Slovenj Grad- cu kupil hišo od Matevža Ertla na Glavnem trgu. Ta hiša še danes kaže mnogo stavbnih značilnosti iz časa, ko je bila v njej kiparska de- lavnica in bivališče Mersije- ve družine. Mersi je v Slo- venj Gradcu imel ugleden položaj, opravil je mnoga de- la za domače mesto; dvakrat so ga izvolili za mestnega sodnika, bil pa je tudi občin- ski svetovalec in cerkveni ključar. Tesno pa je sodelo- val s slikarjem Janezom An- drejem Strausom. Mersi je umrl leta 1788.

Janez Jurij Mersi je ustva- ril vrsto oltarjev, tako v Star- rem trgu pri Slovenj Gradcu, Šmartnem, na Homcu in na Selah, pa tudi v širši okolici Slovenj Gradca. (Povzeto iz kataloga, ki je izšel ob razsta- vi del tega umetnika).

Ob drugih znamenitih Slo- venjegraščanih pa se na žal- lost premalokrat spominja- mo tudi domoljuba izpod Uršlje gore, pisatelja Ksaver- ja Meška. Ni ga opazila stara Jugoslavija, ko je ves skro- men in vdan nastopil svojo gorsko pot na Sele pri Slo- venj Gradcu, ko bi mu bila morala biti po križevem po- tu, ki ga je prehodil kot bo- rec vzdolž vse Koroške, bolj uglasjena cesta. Tedaj je bil Meško politični begunec, ki se je vračal v naročje domo- vine, katera ga ni vzela. Zato

pa so ga vzeli s seboj gesta- povci. Naravnost na Sele so šli ponj. Kar prvi dan okupa- cije. Ko se je obnemogel vr- nil iz internacije leta 1945 in se v prvih dneh svobode vra- čal v hrib proti Selam, ga spet nismo opazili. Človeku se zdi, kakor da nam je ušel po bližnji. »Nenavaden člo- vek, torej«, sem razmišljal, ko me je ob neki priložnosti vzdramil njegov topli prisrč- ni glas: »Bog vas sprejmi – iščete mene?« In ko sem mu povedal, od kod priha- jam in mu razodel ljubezen do Koroške, so se mu druga- če tihe in vdane oči zasvetile v tistem ognju: da, da Koro- ška! Koliko trpljenja, koliko

kim turizmom ukvarjajo že od leta 1966. Tedaj jim je po- gorel hlev in odločili so se za gradnjo novega. Živinorejo so na kmetiji zelo razvili, saj na leto oddajo kar 12.800 li-etrov mleka.

Ob tem pa se je Kumpreje- vim utrnila ideja o kmečkem turizmu. Izkušnje so pokaza- le, da lahko daje turizem po- memben dodatni dohodek; tako so uredili deset postelj, sanitarije, kuhinjo in jedilni- co. Gostom ponudijo vse, kar pridelajo doma. Prehod- ni turisti radi prihajajo k njim zaradi domačih klo- bas, vratovine, šunke, zase- ke, skute, mošta, mleka in domačega rženega kruha ter žganja. Mese ne manjka, saj redijo veliko prašičev.

Kljub prizadevnosti turi- stičnega društva in krajevne skupnosti pa imajo v samem

mačija. Zelo je znan tudi bunker pri Vernešku, ilegal- no pri Starem, kjer je bil ne- kaj časa komite. Tudi Šlan- drova Mica je bila v njem. To partizansko zavetišče radi obiskujejo mladi in stari. Eni obujajo spomine, drugi pa se ne morejo načuditi, v kakš- nih skromnih razmerah se je rojevala svoboda.

V razborskih kmečkih do- movih pa ni več življenja. Ostale so kot neme priče mi- nule vojne, ki je sejala svoje grozote v samotnih domači- jah. Prebivalci teh krajev se prav radi spominjajo partiza- nov, ki so se pogosto zadrž- vali v teh krajih; prav veseli so tudi danes, če jih kdo obiše.

Ena najbolj znanih pohor- skih domačij, ki so nudile za- vetje parizanom, pa je Turič- nikova domačija.

Leta 1944 so domačijo

domačijo na stari ugled. Da- nes gojijo kmečki turizem z lepimi sobami. Zita ne seje- jo več, sadijo samo krompir, ukvarjajo pa se tudi z živino- rejo. Če vas bo pot zanesla kdaj proti Partizanskemu domu ali Pungartu, pojdite tod mimo, ne bo vam žal.

Srečanje starejših
občanov

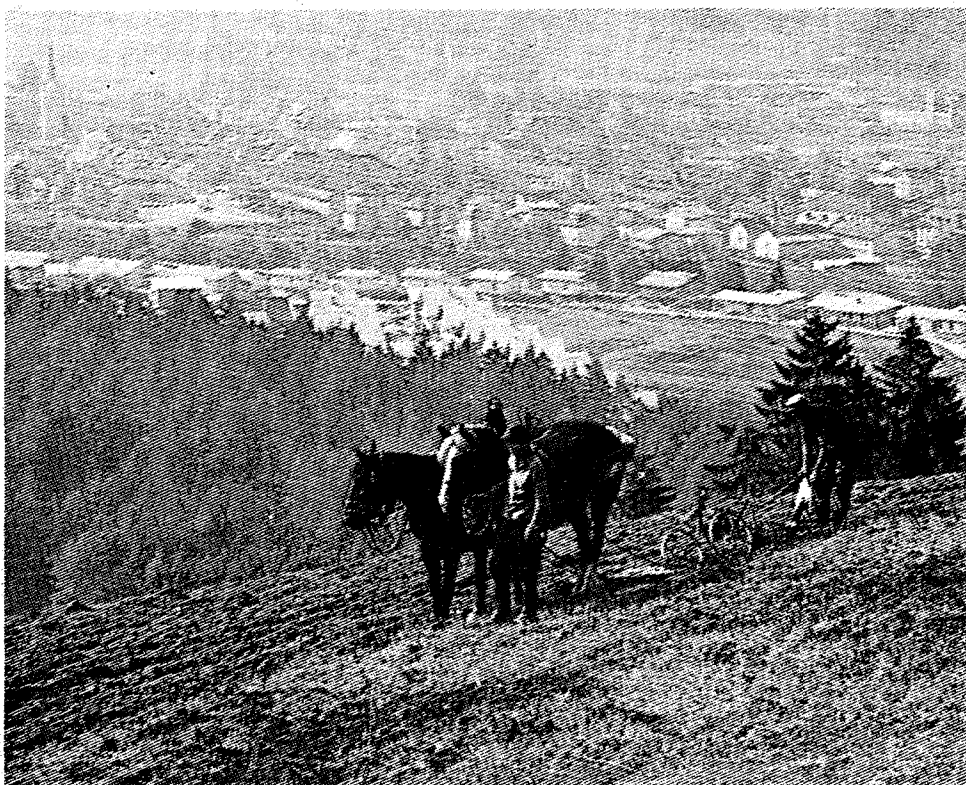
Srečanje občanov, starih nad 70 let, v občini Slovenj Gradec, je bilo letos v nabito polni restavraciji Name v Slovenj Gradcu. Iz poz- dravnih govorov predstavi- kov RK, Centra za socialno delo je bilo razbrati, da je bi- lo to srečanje res razvedrilo in snidenje s tovarišicami in tovariši naših dni. To naj bo spodbuda za prijateljsko so- delovanje, da navežemo no- va poznanstva. Ni prav, da se z leti zapreš v ozek krog živ- ljenja; človek mora živeti vedno v središču dogajanja. To srečanje naj bo most v na- daljnje delo društva, ki naj se povezuje z drugimi dru- štvi in naj se aktivno vklju- čuje v dogajanja doma in v svetu.

Srečanje je bilo končano s kulturnim sporedom Šol- skega centra, osnovne šole in vzgojnovarstvenega zavo- da ob sodelovanju ansambla.

Borci še vedno nosilci

Člani ZB NOV v Slovenj Gradcu so v velikem številu vključeni v komiteje za SLO in DS v krajevnih skupno- stih, organizacijah združene- ga dela ter drugih organiza- cijah in organih. Aktivno de- lujejo v štabih in enotah ci- vilne in narodne zaščite.

Nedavna analiza je poka- zala, da so ravno borci po- budniki in največkrat tudi nosilci osnovnih nalog v šte- vilnih akcijah na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Kar zadeva nalog na področju prenašanja izročil NOV na mlajšo generacijo, podružb- ljanja SLO in DS, je komisija pri občinskem združevanju ZB NOV vključila številne

Pogled na Slovenj Gradec

solz smo pretočili v tej zem- lji, kako smo jo ljubili in va- rovali! Beseda je dala bese- do, a nepredviden obisk se je zavlekel. Meško je moral svojo pot, jaz pa svojo.

Kmečki turizem
– velike možnosti za razvoj

Vse bolj se odpirajo vrata v svet in vedno več je ljudi, ki bi želeli preživeti svoj po- čitek v naravi na Koroškem. V delovni organizaciji Lesna se trudijo, da bi najzanimi- vejše kraje povezali z avto- busi. Poleg že znanega Šen- tanela so kmečki turizem razvili v Vuzenici, odprli vrata gostom petih kmetij s 60 ležišči. Po vsej Koroški je da- nes v tej turistični dejavnosti 322 ležišč in 1125 sedežev, kar je rezultat prizadevanj omenjene organizacije na tem območju. Skupno je usmerjenih v dodatno turi- stično dejavnost 30 kmetij. Njihovi načrti pa so še na- prej obetajoči. V naslednjem srednjeročnem obdobju (od leta 1990) naj bi v dodatno turistično dejavnost vključili naslednjih 39 kmetij s 391 le- žišči in 620 sedeži. Ob tem velja povedati, da je večina teh kmetij že v izgradnji.

Lepe sobe, za goste, so- dobna kuhinja in sanitarije, prijetna lega z nadmorsko vi- šino 600 metrov sredi tihe pokrajine so značilnosti Kumprejeve kmetije blizu Šentanela, kjer se s kmeč-

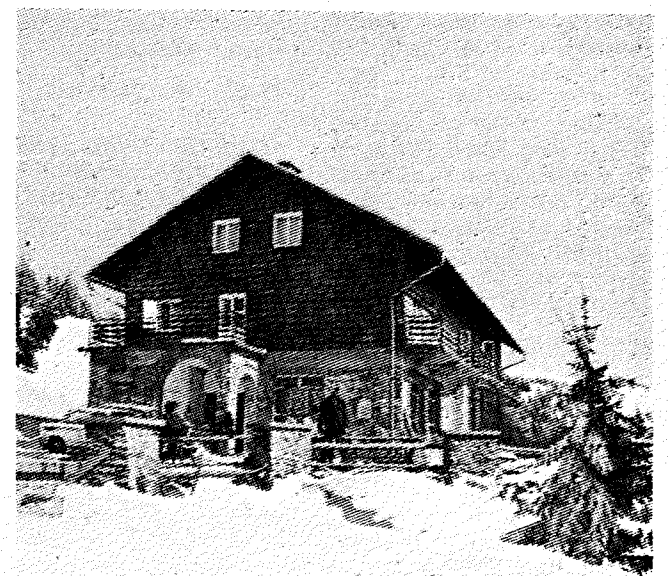
mestu v Slovenj Gradcu te- žave z nečistočo. Še tako skrbna ekipa komunalnih či- stilcev ne more sproti od- straniti nesnage. Gre namreč za različne odpadke, na kate- re naletijo turisti. Klopi ob stezah v narodnem parku nad tovarno usnja so občani preprosto razbili in deske porabili za drva. Precej nes- nage povzročajo otroci, ki odvijajo bonbončke, ne da bi papir odlagali v za to name- njene košare. Še več: skačejo po zelenicah ter uničujejo gr- mičevje in cvetlične nasade. Prav bi bilo, da bi vsi tisti, ki vzgajajo mladino, predvsem pa športne, telesnovzgojne in taborniške organizacije, vzgajale mlade ljudi tudi na tem področju.

Spomin na
partizanske boje
v Razborju in
domačija
Turičnikovih

V letu 1944 se je v Razbor- ju bojevala Tomšičeva briga- da. Vsako leto se domačini spominjo tega boja proti ve- liko močnejšemu sovražni- ku. Na srečo je bila megla in so nemški topovi, ki so ob- streljevali partizanske polo- žaje ves dan, precej grešili. Proti večeru so se morali tomšičevci umakniti zaradi sovražnikov premoči na Upeško goro.

Več poslopj je v tem boju pogorelo, tudi Lipševa do-

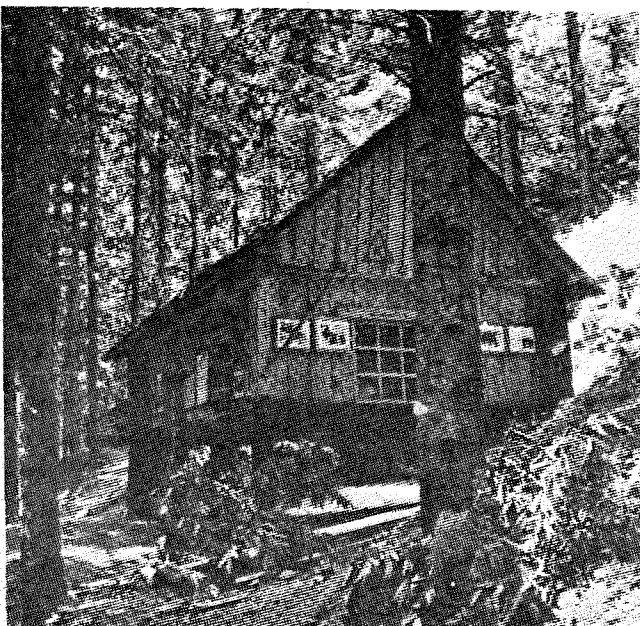
Nemci požgali, domače pa izgnali v taborišče, le hčer Gelca, ki je pasla živino, je uspela pobegniti. Ko so se

Partizanski dom pod Malo Kopo pozimi

po osvoboditvi vrnili na pož- gano domačijo, jih je čakalo ogromno dela. Gospodarja sta prišla iz taborišča bole- hna in sta kmalu umrli, mlaj- ša hčerka Zofka pa se je po- ročila na drugo posestvo. Po- sestvo je prevzela starejša hčerka Micka in za moža vze- la pridnega, delavnega Tov- šakovega Lojza, po domače Uglerjevega iz Sentilja. Mla- dima gospodarjema je s prid- nim delom uspelo spraviti

borce, ki so sodelovali pri or- ganiaciji in izvedbi obramb- nih dnevo in sklepnih mi- tingov po šolah v občini, so- delovali so pri kurirškovi po- šti, kadrovanju mladih v vo- jaške šole in šole za rezervne vojaške starešine. Pristojni organi ugotavljajo, da posa- mezna krajevna združenja poleg drugih nalog uspešno izvajajo številne naloge na področju SLO in DS občine Slovenj Gradec.

Partizanska bolnica pod Kopami

V uredniškem predalu se je znašlo več življenjskih skic, ki so se našim sodelavcem spontano zapisale ob srečanjih z znanci in prijatelji iz borčevskih vrst, ob spominih nanje, ob zadnjem slovesu ali ob kakšni podobni priložnosti. Vsaka izmed njih je podoba naših dni v preseku minulih, a še vedno živo navzočih desetletij.

V spomin na Antona Dragarja-Cirila

Bil je junak, ki ni prenesel krivice

Bliža se prva sobota v februarju, dan, ko se borci 14. divizije spominjamo pohoda na Štajersko pred štirinštridesetimi leti. Tudi letos se bomo zbrali v ljubljanskem domu JLA, in sicer 6. februarja. To srečanje bo že petindvajseto po vrsti. Žal se naše vrste krčijo, ob vsakem srečanju nas je manj, kajti vojni napori so bili prehud, da bi lahko upali na visoko starost. Med tovariši, ki jim ne bomo mogli več seči v roke, je tudi Anton Dragar-Ciril, ki je preminil 26. novembra lani, le dan pred svojim štirinšestdesetim rojstnim dnevom.

Bil je eden izmed tistih junakov, ki jih je odbor Tomšičeve brigade predlagal za red narodnega heroja. Odločilna orožja, puškomitraljez, zbrojevko, težko brezo in protitankovsko puško je nosil nepretrgoma več kot dve leti, v tretjem letu pa je bil namestnik komandirja čete.

Bojno pot je začel 5. maja 1942 v znamenitem Pokojiškem vodu, ki je sodil v 3. četo bataljona »Ljuba Šerčerja« v sestavi Notranjskega odreda, in sicer skupaj s petnajstletnim bratom Ivanom. Ognjeni krst je doživel 16. maja ob napadu na italijansko preskrbovalno kolo-

no, pri Zavrhu nad Borovnic, ko je skupaj s svojimi tovariši pobil sedem italijanskih vojakov ter zaplenil en puškomitraljez in 6 pušk. Že takrat so Cirilu vsi priznavali neustrašenost, pa tudi zanesljivost pri rafalnem streljanju. Pokojiški vod je bil eden tistih, ki so Italijanom prizadejali velike izgube prvi dan njihove ofenzive proti Krimskemu odredu, potem pa se je umaknil za njihov hrbet na Ljubljanski vrh, kjer je bil 18. julija 1942 ustanovljen 4. bataljon Krimskega odreda. Med nadaljnjimi boji se je Ciril posebej izkazal 18. septembra 1942. ob napadu na belogardiste v Begunjah, Bezuljaku, Dob-

cu in Topolu, ko je nastajajoča izdajalska vojska spoznala, da se s partizani ne bo mogla uspešno vojskovati brez italijanske ali nemške pomoči.

Ob ustanovitvi Šerčerjeve brigade, 6. oktobra 1942, sta Anton Dragar-Ciril kot puškomitraljez in Ivan Dragar-Gašper kot njegov pomočnik prišla v sestavo 1. bataljona (Lukovega), prve dni januarja 1943 pa sta prišla v sestavo 2. čete Notranjskega odreda. S to četo sta 9. maja 1943 prišla v 2. četo 3. bataljona Tomšičeve brigade. Iz nje je 27. septembra 1943 brat Ivan, mali partizan Gašper, odšel v 1. bataljon VOS, Ciril pa je še naprej ostal namerilec pri težki brezi v isti četi.

Tačas se je Anton Dragar-Ciril posebej izkazal 15. septembra na Velikem Osolniku, kjer je s težko brezo preprečil preboj Skalarjevih belogardistov od cerkvice proti Lazam, in 19. septembra v Cerknici, kjer je bil prvi, ki

je dal urejen odpor nemškim vojakom iz polka Admont. S tem je rešil smrti mnoge hudo ranjene partizane, ki so jih Nemci dotlej neusmiljeno pobijali. V boju z Nemci se je zlasti izkazal 22. oktobra 1943, ko se je, ranjen od ročne bombe, povzpel na koničast vrh nad Petrino pri Brodu na Kolpi, od koder je pokosil trideset nemških vojakov. Nekaj podobnega je storil 2. decembra 1943 na Starem Bregu, ko so Nemci in domobranci iz Kočevja zaradi izdaje operativnega oficirja Antona Štiha napadli bataljonske taborišče. Cirilov pomočnik Japelj je padel med izpadom iz obkoljene hiše. Cirilu je ostala samo glava težke brede s petimi šaržerji. Hitro jo je potisnil v rogovilo stare češplje in razkuril po sovražnikih, ki so jurišali proti sredini vasi. Pokosil jih je sedem, druge pa zadrževal, dokler mu ni zmanjkalo streliva. Teden dni pozneje mu je ob prodoru vzdolž Ljubljanske ceste v Kočevju padel novi pomočnik Ivan Horvat, Ciril pa je bil ranjen skozi stopalo.

Tik pred pohodom na Štajersko se je Ciril že vrnil iz bolnišnice v svojo četo. Takrat so ga izbrali za namerilca pri protitankovski puški. Med prebojem nemških zased pri Jankovički šumi ob cesti Zagreb-Jastrebarsko ni imel priložnosti, da bi streljal na nemške tanke, ker pač niso prišli. Tudi med na-

daljnjim pohodom čez Savo, Moslavino in Hrvaško Zagorje v njegovo zasedo ni prišlo nobeno sovražnikovo oklepno vozilo. Na pravo mesto so ga postavili šele v noči na 10. februar 1944 ob napadu na rudnik Senovo.

Bil je pri Kuneju, tam, kjer se cesta odcepi za Armeško in kjer se gozd najbolj približa cesti. Nemci so z dvema lažjima tankoma prišli proti jutru. Ciril je v prvo vozilo izstrelil dva šaržerja in še tri naboje iz tretjega šaržerja (skupaj 13 nabojev), s čimer je bilo oklepno vozilo izločeno iz boja. Drugi tank se Cirilovi protitankovski puški ni hotel približati, junaškega namerilca je obstreljeval le od daleč. Takrat je bil Ciril spet ranjen, in sicer v levo ramo. Tak je potem prehodil vso dolgo pot od planine Bohor čez Hom, Konjiško goro, Lindek, Paški Kozjak, Graško goro in Bele vode do Mozirskih planin, kar je trajalo 16 dni v visokem snegu in hudem mrazu.

V bojne vrste se je vrnil ob napadu na Radomlje 6. aprila 1944. Njegov zamolkli bas je umirjal prestrašene, kadar jih je zajela panika. Tako je bilo tudi 10. julija 1944, ko se je znašla brigada obkoljena na majhnem prostoru v ilovnatem kolovozu nad Skomarjem. Takrat je Anton Dragar-Ciril spet pograbil zbrojevko in na čelu mladih

jurišacev prebil nemški obroč proti Rogli.

Še veliko takih in podobnih podvigov je imel za sabo. Odločilno je pripomogel pri zavzetju Letuša 12. septembra, v zmagi pri Slapeh 21. oktobra in v zagrizeni bitki za Blagovico 7. in 8. novembra 1944. V 3. bataljonu Tomšičeve brigade je vztrajal vse do bitke pri Resniku 27. novembra 1944, ko je bil že devetih huje ranjen. Tedaj se je uprl nesposobnemu brigadnemu komandantu, ki je v ihti nemoči utrelil dva partizanska borca, da bi zadržal juriš Treckovih planinskih lovcev. Podporočnik Anton Dragar-Ciril je takrat prebežal v Šerčerjevo brigado, kjer je svoje stare soborce prosil: »Obdržite me v vaši brigadi, kajti če ostanem še naprej v Tomšičevi, bom tega komandanta ustrelil jaz...«

Šerčerjeva brigada je z odprtimi rokami sprejela, obdržala in zaščitila tega izrednega junaka, ki je ostal zvest svobodnjaškemu izročilu partizanskega Pokojišča. Vselej, tudi po končani vojni, se je upri krivicam. Nikoli ni mislil le nase, zmeraj predvsem na druge in na usodo svojega naroda.

Zato bomo udeleženci pohoda 14. divizije na Štajersko sborca Antona Dragarja-Cirila še posebej težko pogrešali.

Franci Strle

O Ivanu Grmu in njegovih štirinosemdesetih

Zgodba nekega življenja

Rojen je bil zdaj že davnega leta 1904. Doma je bil iz vasi Hočevje v dobropoljski občini. Imel je deset bratov in sestra. Življenje je bilo v njegovih mladih letih vse prej kot lahko. »Ko sem odrasel, sem šel služiti vojake«, pripoveduje. »Bil sem v pehotni enoti v Kumanovem oziroma v 50 km oddaljenem Kratovu ob bolgarski meji. Iz Kumanova v Kratovo smo morali pešati. V tistem času mi je umrl oče. Na pogreb zaradi oddaljenosti nisem mogel.«

Po vrnitvi od vojakov je bil brez zaposlitve. Za delo je bilo v tistih časih silno težko. Odločil se je, da pojde v Ljubljano, v šolo za zborovodje. Tri leta je trajalo. Po končani šoli je prišel za cerkvenega pevovodjo na Zasavsko (tedanjo Sveto) goro. V treh letih je oblikoval uspešen vaški pevski zbor – tudi nastopali so. Vodil pa je v sedem kilometrov oddaljenih Lokah tudi tamkajšnji Loški glas. Dvakrat na teden je pešal v Loke. Leta 1937 je prišel za cerkvenega pevovodjo na Vače,

kjer je nato ostal celih 48 let. »Za narodnoosvobodilno gibanje«, se spominja, »sem začel delati že novembra 1941. Takrat je prišel na Vače Strmljan Šebčev iz Brega, nekdanji aktivni podoficir v jugoslovanski vojski.«

Zaradi delovanja aretiran

»Zbrali smo se na prvem sestanku v Mrvetovem hlevu na Vačah. Na sestanku nas je bilo pet: Anton Rogel, njegova sestra Hemica, Slekovec, tudi nekdanji podoficir, menda njegova žena in jaz.

Strmljan nam takrat ni govoril o OF, ampak o narodni zaščiti. Drugi sestanek, na katerega so me povabili, je bil pri Bolskarju – Dolarju na Brodu. Januarja 1942 smo se zbrali v hlevu. Srečanje sta vodila Leopold Eberl, knap iz Zagorja in Jože Gričar-Metod, s katerim sva se poznala že prej. Takrat smo se dogovorili o delovanju Osvobodilne fronte – od takrat dalje sem aktivno sodeloval.«

Januarja 1942 ga je skupaj z nekaterimi drugimi aretirala nemška policija. Odpeljali so ga v litijske zapore, kjer so ga pretepali in mučili. Več tednov je preživel v samici. Bil je ves v ranah, a je zdržal. Najbolj sta ga pretepla gestapovec Kalupski-Dimčev, domačin iz Litije, Godina in Dolinar, šef gestapa v Litiji pa je bil Gerlach. »Ta mi je med zaslišanjem govoril: 'Povedal nam boš, da si bil povezan z banditi, sicer ti ustrelimo ženo in otroka!' Odgovoril sem mu: 'Žena in sin sta na Vačah, mene pa

imate tukaj. Ničesar ne vem!«

Delo se je še nadaljevalo

Sredi novembra so ga poslali v Begunje. Na zadnji dan leta 1942 so njegovo skupino pomilostili in sicer na ukaz novega gaulajterja dr. Rainerja. Ivan Grm se je na hodnik privlekel zadnji. Spominja se besed Anice Berdarjeve iz Save, ki je rekla: »Saj ne gremo domov. V Deago gremo, ali v koncentracijsko taborišče...« Pa smo šli domov, vendar smo

imeli ves čas občutek, da nismo prosti.«

Po izpustitvi je nekaj mesecev preživel na ozemlju Avstrije, v bližini Gradca, v Piseldorfu, kjer se je zdravil. Vsak večer je hodil k nekemu zdravniku, ki je večkrat dejal: »Vedel sem, da so prasice, da so tolikšne, pa ne...«

Leta 1944 se je vrnil domov, na Vače. Delo si je poiškal pri vaskem čevljarju Francu Dolinarju. »Popravljala sva čevlje, predvsem stare, za partizane in krajanje. Novih naročil ni bilo. Živilskih izkaznic nisem imel – le kdo bi mi jih dal! Družino sem preživljal kot sem vedel in znal. Po novem letu 1944 so me povabili k belim, a sem jim povedal, da sem invalid...«

Večkrat je pomagal pokopavati mrtve partizane in aktiviste, saj so po Vačah Nemci množično pobijali. »Po osvoboditvi sem delal pri obnovi Vač. Več let sem bil območni zastopnik za zavaro-

valnico. Bil sem tudi poveljnik in predsednik gasilskega društva – zgradili smo si nov gasilski dom. Nisem pa opustil vodenja pevskega zbora Lipe na Vačah. Ni dolgo tega, kar je zbor slavil 50. obletnico svojega obstoja. Povabili so me – vsi smo bili ganjeni.«

Zdaj Ivan Grm prebiva v domu počitka na Izlakah. Postal je zagorski občan, s srcem pa še vedno s svojimi Vačani, ki ga večkrat obiščejo. Družbene organizacije so mu večkrat izrekle priznanje za vse, kar je storil. Za svoje sodelovanje v narodnoosvobodilnem gibanju je prejel srebrni znak OF slovenskega naroda, s posebnimi priznanji pa so ga počastili tudi zveza kulturnih organizacij, pevska združenja, gasilci, občinska socialistična zveza...

Vsi, ki ga poznamo, poznamo pa ga že dobrega pol stoletja, mu želimo, da se bo v domu počitka v Izlakah še naprej dobro počutil.

Milan Garantini

Franjo Marošek

3

Zvesti ljudje s Pohorja

V prejšnjem, 2. nadaljevanju svojega pripovedovanja o ljudeh in o dogodkih, ki jih je na Pohorju, v tistih gozdnatih samotah pisala vojna, nam je avtor poročal o prvih »slovenskih fantih«, ki so se kot velika skrivnost pojavili v bližini hribovskih kmetij. V poglavju, ki sledi, opisuje vtise, ki so jih Pogorelčevi in Mlinškovi navezali z mladimi partizanskimi borci. Začeli so prihajati v hiše. Domačini so jih gostoljubno sprejeli, presenečeni nad njihovo prijaznostjo. Spoprijateljili so se in fantje so se navadili prihajati k svojim Pohor-

cem po hrano – po kruh, mleko, krompir. Za vse, kar so prejeli, so jim dajali potrdila. Rekli so jim: »Skrivajte jih in jih skrbno hranite. Po osvoboditvi boste dobili povrnjeno vse, kar ste dali partizanom.«

Tako so na tem koncu Pohorja pod Glazutsko planino prvi partizani organizirali in povezali med seboj Mlinškove brate, Pogorelčeve na Zlodejevem vrhu, Jožeta Mlinška na Grilovem ter Urbana in Skrlavnika v bližini Rakovca. Vse te ljudi so prvi pohorski partizani dobro poznali.

Ob koncu leta 1942. parti-

zanov dalj časa ni bilo naokoli. Bilo je zatišje. Pač pa so se Nemci hvalili s svojimi zmagami na frontah.

Novica o usodi Pohorskega bataljona

Kmalu po novem letu je Jože Mlinšek sporočil, da je prišlo na Rakovec precej policije in vermanshafta. Bil je visok sneg in vojaki so zvedavo obračali glave proti vrhovom Pohorja. Niso ostali dolgo. Hvalili so se, češ da so izsledili in pobili pohorske bandite. Vojaki so bili zadovoljni, da so lahko odšli v dolino.

Nekaj dni kasneje je Marija v Vitanju zvedela, kaj se je zgodilo na Pohorju. Nemci so nekje pri Osankarici res odkrili taborišče pohorskih partizanov. Obkolili so jih in

jih vse do zadnjega pobili. Ljudje so vedeli povedati, da je bilo med sedemdesetimi partizani tudi precej žensk.

Ta novica je Marijo močno prizadela. Ni in ni ji šla iz glave. Kaj, če so padli tudi fantje, ki so bili jeseni tolikokrat pri njih? Navezala se je bila nanje, ker so bili dobri in prijazni ljudje in so postali sestavni del njihovega življenja na Planini.

Nikogar ni imela, s komer bi se bila lahko o tem pogovorila in mu zaupala. Tudi Mlinškovi niso vedeli kaj dosti več. Dolgo ni bilo nikogar naokoli, ona pa je že težko čakala, kdaj bo potrkalo.

Pri Pogorelčevih se je oglasil Stanč

Zato si je prvi obisk partizanov po tistem zatišju res

dobro zapomnila. Prišli so namreč ob prav nevsakdanjem dogodku: bilo je v marcu trinštridesetega, dan po tistem, ko je rodila punčko Marijo. Njen mož Lojzek je moral zdoma, na delo proti Rakovcu, zato je bila sama z otrokom v postelji. Popoldne je potrkalo. Starejši sin je odprl in v kočjo je vstopila skupina partizanov. Med njimi je Marija prepoznala tovariša, ki je jeseni, pred približno pol leta, že bil pri njih.

Stopil je k postelji in jo vprašal, kaj ji je. Ko je povedala, se je začudil, ker ni mogel verjeti, da je rodila kar doma. Vprašal je še po možu, zanimalo pa ga je tudi, ali ni lačna, ko v hiši nima ničesar. Povedala je, da je šel mož na delo, da pa se bo vsak čas vrnil. Če gredo v Rakovec,

ga bodo srečali. Prosila jih je, naj ga nikar ne zadržujejo, saj ga doma že težko čakajo. Partizani so obljubili, da ga seveda ne bodo zadrževali, morala pa jim je opisati, kakšen je in kako je oblečen, da ga bodo spoznali.

In res so partizani Alojza tisti dan srečali na poti iz Rakovca. Povedali so mu, da so bili pri njem doma in mu naročili, naj se podviza in poskrbi za ženo. Naj ji kaj skuha, so mu rekli. Vse to je povedal Mariji, ko se je vrnil.

»Ali niso bili ti že jeseni pri nas?« ga je vprašala, ko se je lotil kuhe.

»Seveda so bili! Pa ne enkrat. Ta, ki jih vodi je tisti, ki nama je dal lani potrdilo za hrano. Ti si ga nekam spravila. Kje ga imaš?«

Miha Goltnik, borec s Koroškega

Svoje epopeje ne obeša na veliki zvon

Z Mihom Goltnikom, enim prvih koroških borcev, sva se povsem naključno spoznala med proslavo v Jazbini, na nekdanji mogočni kmetiji Petričevih, kjer je zveza borcev iz Žerjava odkrila spominsko obeležje. Sprva mi Miha sicer ni bil voljan pripovedovati o svoji vojni epopeji, o poti, ki ga je že v začetku leta 1943 popeljala v Bosno, med tamkajšnje borce za svobodo. Pa sem ga pripravil, da je na pogovor vendarle pristal:

»Naj že kar uvodoma povem,« mi je dejal, »da me je nemška vojaška rekrutna komisija ocenila kot nesposobnega za vojaka. Tega sem bil sicer vesel, saj me res ni mikalo oditi v nemško vojsko, kamor je tedaj, 1942., žal moralo veliko Slovencev. Za partizane, gošarje, pa sem že slišal in tudi že srečal sem jih, saj sem bil doma na Kramarici v Ludranskem vrhu, torej sredi temačnih koroških gozdov.

V Bosno

Sam ne vem, kaj me je v tistem trenutku, takorekoč sredi zime – bilo je 1. decembra 1942 – opogumilo, da sem se odločil za odhod mednje. Imel sem osemnajst let. Počutil sem se polnoletnega, zavedal sem se, da o sebi lahko odločam sam. Ker v bližini ni bilo nobene partizanske enote, me je pot zanesla v Kamniško – zasavski bataljon, ki sem ga našel v Creti. Razumljivo, da so me v komandi zaslili in izprašali vest. Toda ni jih bilo treba kaj dosti prepričevati.

Priznam, da se mi takrat še sanjalo ni, da bom že februarja leta 1943 med petdesetimi prostovoljci, ki smo se odločili, da se podamo po neprehojenih partizanskih stezah v Bosno. Tja smo, kolikor se spominim, potovali dolgih štiri-deset dni. Nekje med potjo smo se tudi spopadli z ustaši. Ta naš pohod se je začel v Dobrovljah. Bila je prava kalvarija. V glavnem smo hodili ponoči, k sreči smo imeli dobre vodiče.

V Bosni smo se priključili 3. proletarski diviziji, katere komandant je bil Sava Kovačević. Z borci te divizije sem prekrizal obrščen del Bosne, vse od Zlatiborja v južni Srbiji do Ljubin Groba in Jahorine, znal pa sem se tudi v Drvarju, v zaščitnem bataljonu vrhovnega štaba.

Še danes imam v živem spominu pogled na sovražnikov letalski desant na Drvar. Mnogi padalci so na tla prileteli že mrtvi, prerešeni od krogel iz našega orožja. Tudi na zemlji se je med nami in sovražniki vnel boj na življenje in

smrt. Na obeh straneh je bilo veliko žrtev. Boj je trajal ves dan.

Ponoči se je vrhovni štab prek Klekovače rešil iz že skoraj sklenjenega sovražnega obroča. Za njim smo se umaknili tudi mi. Bili smo srečni, da nam je uspelo ustaviti sovražnika.

Bolj je pokalo, bolj sem užival

Mene je potem pot vodila v 7. krajiško brigado. Z borci te brigade sem se poganjal iz boja v boj. Bolj je pokalo, bolj sem užival. Na to, da bi bil lahko kdaj smrtno zadet, niti pomislil nisem. Imel sem res srečo, da v številnih bojih in juriših nisem bil niti enkrat samkrat ranjen.

Konec vojne sem dočkal v Črni gori. Kot osvoboditelji smo prvi vkorakali v Nikšić. To je bilo zame in za vse nas nepopisno doživetje.

Toda zame vojna še ni bila končana, saj sem bil dodeljen v enoto KNOJ-ja. Z njo sem sodeloval v bojih zoper tiste, ki so še naprej delovali proti novi Jugoslaviji. Te enote sem zapustil šele 10. aprila leta 1947, torej skoraj dve leti po koncu vojne.

Raje sem bil gozdar!

Po demobilizaciji sem se vrnil na Koroško, čeprav

sem imel možnost oditi na vojno akademijo v Sovjetsko zvezo, v Kijev. A sem odklonil. Prepričan sem, da sem takrat ravnal prav, še posebej, če se spominim kasnejšega Informbiroja in svojstvenih metod učenja v Rusiji, o katerih sem zvedel pozneje.

Nikoli se nisem siliti v ospredje. Nisem hlastal za oblastjo. Raje sem se zaposlil kot gozdni delavec. Petje žage in sekire se mi je zdelo lepše kot regljanje strojnice.

Iz vojnih dni so mi, kajpak, ostale posledice. Kmalu sem jih vse bolj čutil – leta 1970 sem se upokojil. Zdaj živim v Rudarjem pri Črni.

Na vprašanje, kako se mu je naša družba zahvalila za vse, kar je storil v letih boja, mi je Miha Goltnik naštel odlikovanja: orden zaslug za narod, partizansko zvezdo II. reda, red bratstva in enotnosti in druga. Zaupal pa mi je tudi, da na ta odlikovanja ni kaj posebno ponosen. Zanimal me je vzrok. »Ne prikrivam«, je dejal, »da me boli vse to, kar se danes dogaja v tej naši domovini. Večji del idealov, za katere smo se borili, je hudo izmaščen. Včasih se mi zdi, kot da so na oblasti nasprotniki, ne dediči naše revolucije in socializma.«

Franjo Hovnik

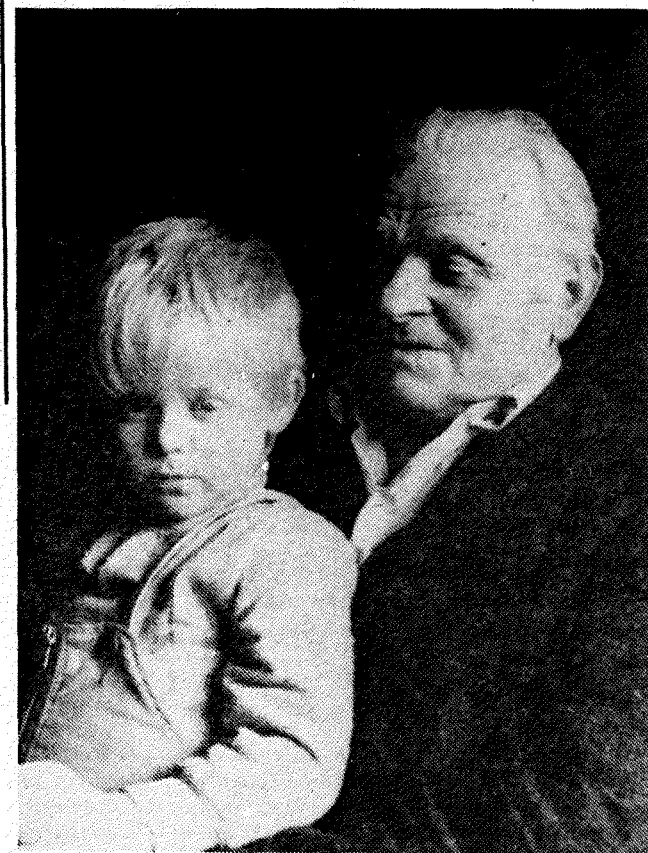
podatke. Videl bi namreč, da je bilo v vrstah partizanov najbrž največ kmečkih sinov – zatoorej je bila razočaranost po vojni toliko večja, ko so nas gledali kar nekam postrani.

Biti danes kmet, v teh zmedenih časih, ko ne veljajo več nikakršne zakonitosti, ni lahko. Stroji so dragi, le redki si jih lahko privoščijo, umetna gnojila, kakršnakoli kemična sredstva, se dražijo iz dneva v dan, pridelek pa naj bo poceni. To je skregano z zdravom pametjo, v kmečkem pamet pa še vedno verujem. Če so že takšne razlike in če oblast ni zmožna ponuditi česa boljšega, potem pač naj, če že hoče imeti hrano, razliko med vloženim in dobljenim nadomestiti, kot to delajo drugod, v treznejših ekonomijah. S staro Jugoslavijo smo opravili po kratkem postopku: bila je gnala in pika. Pozabljamo pa, da ta stara Jugoslavija ni uvažala hrane, da jo je vsaj zase pridelala dovolj. To, kar se je zgodilo z Agrokomer-

Včasih se vprašujem, kje žive ti ljudje, ki nam krojijo zakone in zakaj jih ni med nas. Vprašujem se tudi, zakaj se najde vedno nekdo, ki govori v našem, delavskem imenu in nam to ponuja kot čisto zlato. Zakaj oblast noče prisluhniti strokovnjakom? Zakaj imamo ob vsaki setvi neskončno zmedo, ki spravlja v obup množico kmetov? Kaj bomo storili, ko bodo tisoči vnučkov s prsti kazali na nas in na našo nesposobnost in prerekanje?

Zdaj zaradi kdove čigave politike primanjkuje mleka in da je tako, je naša strahovita sramota. Jutri bo primanjkovalo mesa, pojutrišnjem pralnega praska in lesa. Kamorkoli se obregneš, povsod slišiš, ne izplača se. V tej deželi se očitno nič več ne izplača. In če je tako, potem pač uvažajmo in zaprimo štacuno, če že ne znamo računati... žalostno pa je, da natanko vemo, kje so tisti, ki to znajo, a morajo nemotni stati ob strani.

Mogoče Kosirnik vsega tega ni izrekel natanko ta-

Ivan Kosirnik

»V tej deželi se očitno nič več ne spleča!«

Komendska Dobrava, raztepeno naselje nad Komendo, se izgublja v hribovje, blatna cesta izgineva za vasjo. Spodaj ob cesti kašipot k partizanski bolnici, da vzbudi spomin na tragedijo. Pod tramovjem Kosirnikove staje, kozolca in hleva vise mogočni poveзки koroze. Hlev kot laboratorij. Čez dvajset repov lagodno prežvekuje in zadovoljno prestopa. Kosirniku, gospodarju Ivanu, se usta razležejo v samovšečen nasmeh, »to sem naredil«, govori gube, ni jih malo.

Preveč jih je. Lezle so na ta obraz v mladosti, v divji igri strasti in sovraštva, lezle v strahu za ranjence, v obupu nad njihovo usodo. Hiša, predstraža gozdov, lok, kjer se tiho prelija močvirska voda in napaja mahove, je že zelo zgodaj gostila nočne goste. Kosirnik je postal deklica za vse. S konjem je prevažal vse

mogoče za vojsko, za bolnico, orožje, obveze, zdravila, les; bil je zadnji (kot nekakšen ekonom), ki je videl ranjence še žive, zdravnika, sestre – in po svobodi poslušal sumničenje, očitke, dokler ni zavezal jezike. Pelin pa je ostal, pelina ni mogoče kar tako izruvati...

Postal je terenec, parti-

zan, jetnik gestapa, srečal se je z begunskimi zapori in hrepenel po zemlji, kornjičih, opojnem duhu zornih zemlje, posekane smrečine, napojene s smolo. Nikamor ga ni mikalo, le domov, med brazde.

Med brazdami, ko je maj vzbrstel in nehale krehati puške, se je umiril, da bi mu življenje naložilo nova in nova bremena, ki jih je prinesla toga ideologija, brez pravega posluha za kmeta.

Mitja, vnuček (»Bo kdaj kmet?!«) pleza po dedu. Kosirnik ve: izgubljena leta, ki so kmeta odrivala in ga izrinila, se ne povrnejo,

vtihotapila so se v naš čas. Povojni grehi pustošijo še danes.

»Ne vem, če je kdo pre-mišljeval o teh stvareh tako kot jaz, bržkone. A je res več kot čudno – in seve normalno –, da so prav tisti predeli, ki so največ pripomogli k naši skupni zmagi, tudi po pravilu najrevnejši. Kako bi lahko vojska vodila boj, če ne bi bilo nas kmetov, ki se moramo danes ukvarjati s takšnimi nesmisli, da se ti lasje ježijo... In naprej: prav bi bilo, da bi se znanstveniki, zgodovinarji, nekoliko poglobili v socialno strukturo borcev NOV in razgrnili te

com, presega vse meje. Noben normalen človek si ne more zamisliti, da žival strada, toliko živali. Tudi to kaže našo nemoč, da nismo bili sposobni znova organizirati proizvodnje, da nismo znali preprečiti še večje škode, da se ni v nas vzbudila vest...

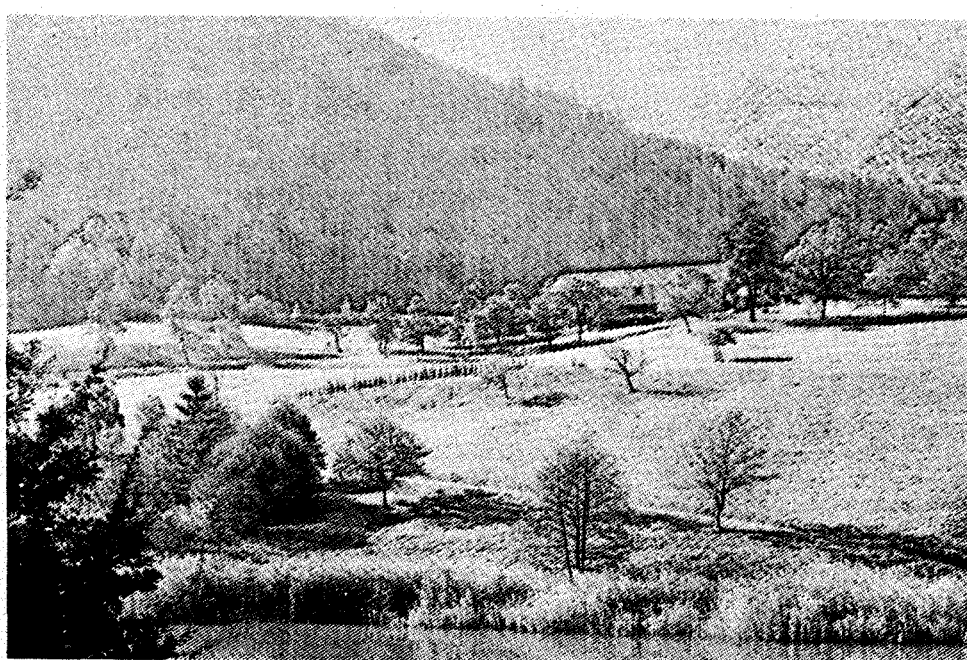
ko, v glavnem pa se je v tistem popoldnevu v Komendski Dobravi tako slišalo. Nič ne de, če ni zapisano dobesedno: tako mislijo nešteti Kosirniki in sleherni med njimi s skrbjo stiska k sebi vnuka in mu želi lepših časov in večje – razsodnosti. Milenko Strašek

»Tja za omaro sem ga vtaknila!« je rekla Marija in se dvignila na postelji.

Ko je Alojz zmolil molitev pred večerjo, da so otroci lahko začeli jesti, je stopil k omari, potegnil izza nje šop prepognjenih listov, stopil z njimi k postelji in sedel zraven Marije. Začela sta prebirati liste drugega za drugim. »Tale je tisti listek«, je rekla Marija, ga obrnila proti svetilki in počasi prebrala, kar je pisalo. Pisanje je bilo, da je družina Pogorelec na Paki št. 54 prispevala hrano za slovenske partizane. Dolgo sta se mučila s podpisom, naposled le razbrala: Stane.

»Vidiš,« je rekla Marija, »Nemci le niso pobili vseh partizanov na Pohorju, kot se hvalijo!«

»Pogumni in prebrisani so

ti slovenski fantje,« je rekel mož, zložil listke ter jih spet vtaknil za omaro. Prinesel je mlečni močnik ženi na posteljo in tudi sam sedel za mizo k večerji.

Kot pri prejšnjih porodih je Marija tudi pri tem ležala samo tri dni. Gospodinjstvo je vodila s postelje. Sproti je dajala navodila otrokom, kaj naj delajo. Bili so pridni. Otroci so se trudili, da bi postorili vse, kar je bilo treba in kakor je želela. Imeli so jo radi, a tudi bali so se zanjo. Ko jih je opazovala pri delu, je bila srečna in ponosna na te svoje otroke. Tudi male Marije so bili vsi veseli, še posebej oče. Že ob rojstvu je bilo že kar krepko dekletce.

Vendar so se kmalu po tistem začele težave. Otroka je

zvižalo po trebuščku, da je jokal cele noči. Odklanjal je hrano. Bili so v velikih skrbih zanj. Mož se je na vse načine trudil, da bi ga pozdravili in obvarovali. Na pomoč je poklical izkušene sosedove ženske. Nič ni pomagalo! Po treh tednih je mala Marija umrla.

Odeti v črnino in žalost so Pogorečevi v Zlodejevi bajti pod Glažovo pričakovali pomlad triinštiridesetega. Oče je kot ponavadi še naprej hodil delat v gozd k grofu Thurnu, Marija pa je doma z otroki pripravljala vse potrebno za spomladansko setev in skrbela za sto drugih reči.

(se bo nadaljevalo)

Programska politika naj ne bo le na papirju!

Svet za tradicije NOB in revolucije pri RTV Ljubljana

Pred dnevi se je na svoji drugi seji sestel Svet za tradicije NOB in revolucije pri RTV Ljubljana. Poleg doseganega predsednika Rudolfa Hribnika-Svaruna so se le-te udeležili tudi Jože Božič, Zdravko Klanjšek, Vinco Hafner, Mara Rupena, Ivan Križnar, Ivanka Mali, uredniki in novinarji posameznih uredništev in drugi. Poleg ocen posameznih oddaj, tudi kritičnih, so na seji največ pozornosti namenili programski zasnovi za letošnje leto. Gre predvsem za oddaje, ki so povezane z našo polpreteklo zgodovino, zlasti iz časov narodnoosvobodilnega boja in revolucije ter povojne obnove in graditve.

Razpravljalci so bili tudi kritični do posameznih oddaj, predvsem o zabeleževanju pomembnejših obletnic. Tako je npr. predsednica Zveze društva prijateljev mladine Slovenije Ivanka Mali opozorila, da je obletnica Zveze pionirjev minila, ne da bi ji posvetili malo več pozornosti, enako velja tudi za festival Revolucija in glasba, festival Kurirček, mednarodni Tabor pionirjev v Dolenjskih Toplicah in še nekatere druge; v jutranjem radijskem programu pa je, so dejali, mogoče slišati neprimerne glasbene oddaje, ki žalijo borbene pesmi, z njimi pa tudi narodnoosvobodilni boj in njegove pridobitve.

»Posebno vlogo imajo izobraževalne oddaje. Zavod SR3 za šolstvo je vložil pre-

cej sredstev za opremljanje šol z video napravami, vendar bo treba poskrbeti še za razmnoževalne naprave, s katerimi bi lahko v večjem obsegu razmnoževali video kasete.

Svet za tradicije NOB naj bi dal pobudo za cenejšo izvedbo. Oddaje na temo NOB naj bi se namreč predvajale v rednem programu šolske televizije, šole pa naj bi oddaje, ki bi jih zanimalo, posnale na video kasete, je predlagal Janez Kranjc. Alenka Kraigher pa je bila prepričana, da je v izobraževalnih oddajah velikokrat obravnavana tematika iz NOB, precej pozornosti pa je namenjeno tudi pionirski organizaciji. V lanskem letu so

bile štiri oddaje na temo iz NOV, vsako leto pa se pripravljajo skupne izobraževalne oddaje uredništev ostalih jugoslovanskih radijskih hiš.

Marsikatera oddaja, ki že imajo tradicijo, bo treba osvežiti, vendar ne tako, da bi zgubljale na pomenu poslanstva. Ena takšnih bo prav gotovo oddaja Še pomnite, tovariši, ki letos slavi 40-letnico oddaj obujanja tradicij narodnoosvobodilnega boja in revolucije. Pri oblikovanju takšnih oddaj naj bi sodelovala tudi SZDL kot ustanoviteljica in pa mladi ustvarjalci. Ravno le-teh pa razen izjem na seji Sveta ni bilo.

Jože Čurin

Kričala bi

V šolah so palico opustili češ, to je ponižujoče, ni vzgojno. Otrokom naj bi prav vse dovolili, igrajo naj se mir, pretep in vojno. Razvoj osebnosti bi spodbudili, če kazni bi dajali le pogojno. Najprej o vsem bi se pogovorili, razjasnili, učili v korist obojno. Kaj pa delajo odrasli med seboj? Ves čas groze si z vročo, hladno vojno. Pripeljali so na rob Zemlje obstoj. Obetajo nam vojno zvezd, o trojno gorje. Človek svetu postavlja pogoj! Odgovorno? Predrzo, z mero dvojno! Misli, proti meni je, kdor ni z menoj in brez zadržkov, vse je brezpogojno.

Tovarne orožja gromko hrumijo, cvetijo za vse vrste vojn. Oblastno! Ljudje se za uničenje potijo. Za tvoje, njegovo, moje in lastno. Izkričala bi, na vse grlo: Proč s tem! Delajte za hrano, sveta ljudebit, natiskajte črke in knjige ljudem, učite, razuma prižigajte svit!

Lina Lavrenčič

Etika na razprodaji ali učna ura za pozabljene stvari

Na nedavnem »Štihovem večeru« v ljubljanskem hotelu Slon je dr. Alojzij Šuštar, ljubljanski nadškof in metropolit, govoril o vprašanjih etike in morale ter odgovarjal na vprašanja, ki so mu jih zastavljali navzoči.

Nemalokrat se v krogu nekdanjih borcev razvije razprava o etiki in morali v naši družbi. Ljudje, ki so ustvarjali to družbo in zanjo tudi umirali, se danes marsikdaj sprašujejo, kam se izgubljajo prenekatere vrednote, ki so jim v hudih preizkušnjah omogočale preživetje, ki so jih povezovala v trdne medčloveške vezi in jim oblikovale kolektivno vest in zavest.

Te teme ne sežejo prav pogosto čez prag premišljanj v ozkih krogih, oziroma je zanje zaradi velikanskih družbenih stisk na področju politike in gospodarjenja, premalo prostora. Že res, da naša družba nekako (bolj v krčih in pogosto bolj folklorično kot pa globoko zajeto) skuša posodabljati izročila revolucije in NOB, z njimi pa tudi vrsto temeljnih moralnih in etičnih vrednot. Pri tem nemalokrat pozabljamo, da gre navsezadnje za vrednote, ki so občečloveške in niso zamejene le v kratek zgodovinski čas. Res pa je, da bi morale s težnjo k boljši družbi in boljšemu življenju stopati vse bolj na površje. Če se to v resnici godi, ta hip težko rečemo, kajti, kakor je lepo zgodovinsko orisal na »Štihovem večeru« dr. Šuštar, je zaznati nihanja v vseh časih in okoljih. Na etiko in moralo družbe namreč vplivajo najbolj in najmočnejše eksistenčni motivi, potem pa še vrsta drugih spremljajočih pojavov iz okolja.

Tudi naš prostor je dolga stoletja črpal veliko tega iz desetih krščanskih božjih zapovedi. Zato je naravno, da je moderatorica večera v Slonu, Jelka Kušarjeva, zastavila začetna vprašanja dr. Alojziju Šuštarju prav v tej smeri.

Dr. Šuštar je opozoril, da kaže pristopiti k vprašanju etike iz dveh vidikov: iz zgodovinskega in sodobnega. Tako so se kar same po sebi nizale podmene – vprašanja o narojenosti itosa in o vzgoji. Pri tem drugim, je opozoril dr. Šuštar, sta nadvse pomembni vprašanja avtoritete in potrpežljivosti, pri čemer je predvsem starejša generacija odgovorna za to, kaj bo vgradila

mladini na pot v življenje. Tu se je takoj postavilo vprašanje družine kot osnovnega družbenega cilja.

Nadškof je ugotavljal, da današnji čas ni naklonjen vzpostavljanju pretirane avtoritete, ampak se starejši lahko uspešneje približujejo mladim z dokazi in življenjsko modrostjo v najboljšem pomenu te besede.

Ob vprašanju o današnji mladini, ki da vedno bolj kaže nagnjenja k alkoholu, nasilju in deklariranju brezizhodnosti, je dr. Šuštar opozoril, da bi morala prava etična vzgoja za mlade temeljiti na upanju.

Noben človek ni tako slab in zavržen, da ne bi v njem mogli najti kaj dobrega, je opomnil in dodal, da ne kaže pozabiti, da je v vsakem človeku splet dobrega in slabega. Zato je (ob naslednjem vprašanju) menil, da nasilje ni naključno ali hipno, ampak je človeku prirojeno in postane nevarno, če preste okvire družbeno dovoljene.

Precej besed je gost večera namenil ekumenstvu – sožitju z odstalinimi verami, cerkvami in ideologijami; manjši del pa je posvetil odnosu med katoliško cerkvijo in našo družbo. Menil je da cerkev nima v naši samoupravni družbi nikarkršnih drugih zahtev razen ozko verskih. Ob tem pa se je strinjal z glasom občinstva, da utegne postati zmes vere in nacionalizma eksplozivna (ob tem sta bila za primer omenjena islamski fundamentalizem in razmere na Irskem).

Večji del večera z dr. Alojzijem Šuštarjem (bil je to 42. kulturni večer v Slonu) je potekal v okrilju temeljnih etičnih in moralnih vprašanj, kar je številno občinstvo zagotovo s pridom sprejelo. Še bolj pa bi lahko vse to koristilo, če ta pomembna tema ne bi bila obravnavana v tako ozkem krogu obiskovalcev kulturnih večerov in če bi se med sogovorniki pojavljali nekateri naši pomembnejši politični, družbeni in kulturni močje. Ob tem bi človek pričakoval več aktivnosti partijskih voditeljev.

B. Ž. J.

Izbrana poglavja

Američana Whitley Strieber & James Kunetka

O enem samem dnevu, kakršnega bi prinesla atomska vojna

Avtorja knjige Dan vojne, ki je pravkar izšla pri Založbi Borec, sta dolgoletna prijatelja, ki sta se odločila napisati knjigo o domnevnem življenju po atomski katastrofi, vse samo zato, da bi tako prispevala svoj delež in opozorilo ljudem, ki se še vedno obnašajo ob vprašanju atomskega oboroževanja mlačno oziroma, zaradi nepredstavljivosti posledic atomske vojne, vse grozljivosti atomske nevarnosti sploh ne dojemajo. Knjiga je napisana kot dokumentarec nekega bodočega (poatomskega) časa. V marsičem nas opozarja na tiso-

če drobnih pridobitev civilizacije 20. stoletja, ki bi v hipu usahnile, pri čemer bi številne prebivalce sveta pustile nemočne za življenjski boj. Morda avtorja te knjige nista mogla v svoji fikciji zajeti vseh predvidevanj, vendar sta bralcu nasula dovolj takega, da bo razmišljal naprej in začel brezpogojno tudi sam o teh vprašanih razmišljati bolj angažirano. Tukaj vam ponujamo odlomek iz poglavja nekega intervjuja z namestnikom obrambnega ministra v pokoju.

B. Ž. J.

»Nisem vedel, da smo v vojnem stanju, dokler mi ni telefoniral minister in mi zadirčno ukazal, naj sprožim zadevo Nagli angel. Tedaj sem sprožil vrsto dejavnosti, potrebnih za razporeditev vodilnih položajev v izvršni oblasti v primeru jedrske vojne. Ta ukaz sem dal točno ob petnajst trideset 28. oktobra 1988.

Malčito zatem sem se po načrtih pridružil obrambnemu ministru na pristajališču za helikopterje. Nemudoma smo s helikopterjem zapustili Pentagon in odleteli proti letalskemu oporišču Andrews. Obrambnega ministra Forresta je spremljal letalski general vojnega letalstva Daues, ki je nosil s seboj pomožne kode. V Andrews smo prileteli ob 15.45 in izvedeli, da se je skupina iz Bele hiše že vkrčala v letalo E-4B. Letalo so po predpisanim protokolu zadeve Na-

gli angel pravkar poklicali iz oporišča v Indiani. Donald Meecham nas je obvestil, da je predsednik že v letalu in da je nacionalno krizno leti-če poveljstvo (NKLP) pripravljeno na vzlet. Vkrčali smo se in se odpravili naravnost v predsednikove prostore. Predsednik nas je pozdravil in posedel smo, da bi prisluhnili navodilom generala Joeja Pointa iz Poveljstva za oboroževanje vesolja (POV). General je naznanil, da so Sovjeti reagirali na lansiranje prvega satelita iz sistema Pakkova mreža za prestrazovanje bojnih glav. Nalogo je opravljalo vesoljsko plovilo. V odgovor na lansiranje so v osrednji Sibiriji odprli vrata skupine silosov raket SS-18. Za izstrelitev imajo pripravljenih dvanajst raket, ki nosijo štiriinpetdeset bojnih glav z močjo pet do šest megatov. Doslej niso izstrelili še nobene rakete.

Ko je naše letalo vzletelo, smo prejeli od NORAD telemetrično sporočilo, da je v nižjih plasteh vesolja, nekje nad Tihim oceanom nastala eksplozija, verjetno jedrska. Potem je NASA sporočila, da je zaradi te eksplozije pretrgana zveza med vesoljskim plovilom in Houston in da je plovilo najbrž uničeno.

Sateliti v Pakkovi mreži so bili zavarovani pred sevanjem, zato je lansirani satelit sicer ostal operativen, vendar daleč od načrtovane krožnice, mi pa zdaj nismo več imeli sredstva, s katerim bi ga utirili. Sicer ga pa tako ne bi bilo mogoče uporabiti, kajti bil je samo sestavni del celotne mreže. Predsednik je tedaj izrazil mnenje, da se bomo verjetno kmalu znašli v vroči vojni. Zato je pooblastil obrambno ministrstvo, naj vsem vojaškim

poveljstvom izda ukaz o vojni pripravljenosti. Ob 15.50 sem izpolnil ukaz...

Zaradi tega ukaza sta POV in Mornariško podmorniško poveljstvo ZDA prešli v prvo stopnjo pripravljenosti in tudi vse druge službe so uvedle največjo možno pripravljenost... Predsednik je zavrtel rdeči telefon za zvezo z Moskvo. Na drugem koncu ni nihče dvignil slušalke. Končno je odločil tudi predsednik. »Gospoda«, je dejal, »bojim se, da premier ne bo govoril z menoj... Zahodne obveščevalne službe so doživele hud neuspeh, saj niso pravilno ocenile sovjetskega odziva na vzpostavljane Pakkove mreže.

Ob 15.55 nas je agencija za državno varnost obvestila, da so trije sovjetski sateliti začeli nenavadno spreminjati svoje krožnice. Poročala je, da so bili sprva videti nenavadno veliki komunikacijski sateliti, kar so potrdila tudi elektronska in optična opazovanja, vendar so zdaj zaradi svoje neverjetne manevrske sposobnosti postali nadvse sumljivi. Predsednik je tedaj ukazal Poveljstvu za oboroževanje vesolja, naj satelite uniči, pri čemer naj

uporabi na tleh razmeščene »prožne« rakete, ki so bile naše tajno orožje... Toda bilo je prepozno. Kmalu smo prejeli obvestilo, da so Sovjeti z njih uspešno izstrelili štiri velike izstrelke, usmerjene na višino 100 000 čevljev nad Kalifornijo, Nebraska, Pennsylvanijo in Manitobo. Predsednik je zavzdihnil, kot bi ga kaj udarilo v prsi. Vsi smo vedeli, kako strašno opustošenje bo v kratkem pretrpela država. Veliko lažje je namreč z eksplozijo povzročiti utripajoč val elektromagnetne energije z visoko napetostjo, kot pa se pred njim uspešno zaščititi.

Vedeli smo za tajne raziskave o tem problemu. Zavedali smo se, da bo poškodovano ogromno število elektronskih naprav v Združenih državah in da večine ne bo več mogoče popraviti. Eksplozija tako velikih bomb v bližnjem vesolju bo uničila celo naprave, zaščitene pred elektromagnetnim udarom z močjo 50 000 voltov, saj bo vsaka bomba ob eksploziji povzročila udarec, ki bo močno presegal 50 000 voltov...

Predsednik bi izstrelitev raket minuteman sprožil tako, da bi zasakal ključ. Položil je roko na ta ključ in ukazal poveljniku letala NKLP, naj ga obvesti, ko bo do pristanka manjkala samo še minuta. Vsakih deset sekund smo začeli postopek za premestitev poveljstva v Cheyennske gore in zaman upali, da bo prenos končno le sprejel... Poveljnik letala NKLP je tedaj sprožil, naj si pripnemo varnostne pasove, kajti orjaško letalo bo čez dve minuti skušalo pristati na pesku. Iz po-

veljniške sobe so se preselili v prostor za sestanke, kjer je bilo manj ostrih predmetov in več možnosti za hitrejši izhod. Razdelili so nam proti ognju odporna ogrinjala in dihalne aparate...

28. oktober 1988. Jasno modro popoldne, nekaj pred peto. Medtem ko sem prebiral New York Post in sesal velamint, je svet razpadel. Sedel sem v avtobusu, tik pred zadnjimi izstopnimi vrati. Spominjam se, da je bil eden od avtobusov General Motors s temno zasenčenimi okni. Nenadoma je vso notranjost zalila čudna in neprijetna, v vse prodirajoča svetloba.

Za tem je sledila nenadna tema, ki so jo seveda povzročile naše oči, ker niso vzdržale premočnega blišča. Šofer je zakričal: »Jezus Kristus!« in ustavil avtobus. Kar obse del sem. Sicer pa smo vsi. Ničesar nismo videli. Zaslišal sem avtomobilsko trobljenje.

Zrušil se je udarni valj. Brez poprejšnjega opozorila je kar nenadoma butnil vrtnec hrupa in vetra. Avtobus je divje premetavalo. Zrak je napolnilo globoko bobnenje in treskanje, ko so kosi streh in stekla popadali na tla. Hrup je naraščal in naraščal, zdelo se mi je, da ga ne bo nikoli konec. Ljudje so skušali priti iz avtobusa. Sam sem počepnil na tla; srce mi je razbijalo in lovil sem sapo, oči pa tesno zatiskal. Prvi hip sem pomislil na teroristični napad ali da je morda eksplodirala jedrska elektrarna East Thirdies v Con Edu. Na jedrsko bombo sploh nisem pomislil, dokler se hrup ni poglobil in nisem spet normalno videl. Takrat sem pogledal ven...

Lojzka Hrast
– Potokarjeva

Konec letošnjega septembra smo se na ljubljanskem Zalah, nekaj dni pred njenim enainosemdesetim rojstnim dnevom, poslovili od aktivistke iz leta 1941 in naše partizanske mamice Lojzke Hrast.

Illegalno ime Potokarjeva so ji dali prvi partizani in aktivisti, ki so v samem začetku bojev prihajali v njeno hišo, v majhno vaško šolo ob potoku v Bukovščici. »Gadje gnezdo« so potem imenovali njen dom, kjer so se shajali, ne glede na nevarnost, ves čas vojne. Sem je prihajal Stane Zagar pa Vinko Hafner, pri njej je dobil pomoč Svarun, ranjeni komandant Prešernove brigade. Tu se je zdravil Krtina, prihajal je Oto Vrhunc – Blaž Ostrovrhar. Prihajali in odhajali so nešteti borci in aktivisti. Za slehernega je našla toplo besedo, negovala je ranjene, nahranila je številna lačna usta.

Lojzka je izšla iz delavske družine. Sama učiteljica se je tudi poročila z učiteljem. Rodili so se jima trije sinovi, ki sta jih vzgajala v trdne in zavedne ljudi. Ko je prišla vojna, so doživeli vso krutost okupacije. Za las so se izognili izselitvi. Mož Oskar je bil premeščen na Tirolsko. To je spretno izkoristil in prinašal vse več sanitetnega materiala in drugih potrebščin, ki so takoj romale naprej v partizanske enote.

Ni bilo lahko takrat vztrajati v vlogi aktivistke NOV. V hišo niso prihajali samo partizani. Vse pogostejše so vdirali Nemci pa belogardisti, gestapovci in raztrganci. Vsi so grozili in terorizirali. Potokarjeva mama pa kljub temu ni nikoli prenehala z delom. Ko sta nato še dva njena sinova odšla mladoletna v partizane – eden star šestnajst, drugi dvanajst let, je bila mero za okupatorja polna. Le zaradi njene previdnosti, iznajdljivosti in znanja jezika, pa tudi sreče je ostala in živa dočakala svobodo.

Lojzki pa se je vključev v povojno družbeno delo zela samoumevna. Vrstile so se funkcije in naloge, aktivna pa je bila še v visoki starosti.

Številna odlikovanja, priznanja in pohvale (red zasluga za narod, red dela, red republike, priznanja OF, SZDL, Prešernova nagrada in še mnoga druga) so dokaz njene predanosti našemu boju in povojni stvarnosti.

Za nas, partizane Gorenjskega oddreda in minerce s Škofjeloških hribov, je bila in bo vedno ostala naša partizanska mami.

Mihaela Bučinel

Na senovškem pokopališču smo se oktobra lani poslovili od Mihaele Bučinel, rojene Jereb leta 1925. Pot za kruhom jo je vodila v Brežice, kjer je že v začetku leta 1943 začela delati z OF. Z sanitetnim in pisarniškim materialom je oskrbovala NOG. Po vojni je bila aktivna v mladinski organizaciji, najprej v Kranju in nato na Senovem.

Antonija Šlibar

Rojena je bila leta 1910 v Rafočah pri Lukovici. Pred vojno je bila med organizatorji štrajka v papirnici v Količevem. Leta 1941 je bil v Begunjah ustreljen njen mož-aktivist. Kljub temu je do konca vojne delala za narodnoosvobodilno gibanje. Bila je zvesta članica ZB v Domžalah, kjer je tudi pokopana.

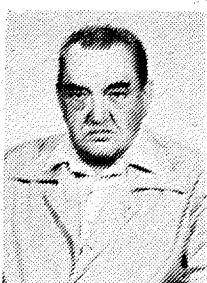

Anton Sadar-Zvonko

V Piranu je lani v začetku novembra umrl borec Anton Sadar. Rojen je bil leta 1916 v Zagorju ob Savi. Ze poleti 1941 je začel sodelovati z NOG, aprila 1942 je bil aretiran in zaprt v celjskem Starem piskru do marca 1943, ko se je vrnil domov in se ponovno povezal s terenci. Septembra 1943 je odšel v partizane. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost, redom hrabrosti in ordenom zasluga za narod 2. stopnje.

Antonija Černač

V Slavini pri Postojni smo se lani poslovili od Antonije Černač, rojene leta 1900. Ker je med vojno živela v čuvajnici ob železniški progi Rakek-Postojna, je imela redne stike s partizanskimi kurirji in je aktivno sodelovala z OF vse do osvoboditve.

Franjo Toth

Franjo Toth se je rodil leta 1921 v Podravske Slatini. Udeleženec NOB je bil od avgusta 1944. leta. Pred tem je bil od 1941. v internaciji, od koder je pobegnil in se na Pohorju vključil v partizansko enoto. Umrl je lani v Izoli.

Nikolaj Mušič

V Adlešičih smo se lani poslovili od Nikolaja Mušiča iz Velikih Sel, rojenega leta 1902. V napredno gibanje se je vključil že v stari Jugoslaviji. Leta 1935 je bil eden vodilnih organizatorjev pohoda na Srez. Na pomlad leta 1942 je pričel aktivno delovati kot aktivist OF in kmalu postal predsednik terenskega odbora OF. Ob prvih svobodnih volitvah, spomladi leta 1944, je bil izvoljen v skupščino črnolajškega okraja, nato pa predlagan in izvoljen za prvega predsednika tega okraja. Vseskozi je bil aktiven družbenopolitični delavec, več let kot predsednik krajevnega odbora ZB Adlešiči. Za zasluge je prejel več odlikovanj in priznanj.

Janez Velkavrh

Po dolgi bolezni je oktobra lani umrl rezervni kapetan 1. razreda Janez Velkavrh-Bolte iz Dragomera. Rojen je bil leta 1922 v vasi Zaklanec pri Horjulu. Junija 1942 je vstopil v Dolomitski odred, v posebno zaščitno četo. Spomladi 1943 je bil premeščen v zaščitno četo GS Slovenije, marca 1944 pa je odšel s skupino slovenskih borcev v zaščitno enoto VS NOVJ V Drvar. Ob nemškem napadu na Drvar se je še posebno izkazal, saj je neposredno branil pristop k votlini, kjer se je zadrževal tovariš Tito. Poleg mnogih visokih odlikovanj je bil dvakrat odlikovan z redom hrabrosti, po vojni po dvakrat z redom dela.

Jožefa Spineli

Lani je umrla partizanska mati Jožefa Spineli. Rodila se je pred petinosemdesetimi leti. Leta 1944 je ostala sama s tremi mladoletnimi sinovi. Mož ji je umrl v partizanski bolnišnici v Trnovskem gozdu. Pokopana je na slavnem pokopališču pri Postojni.

Ivan Gantar

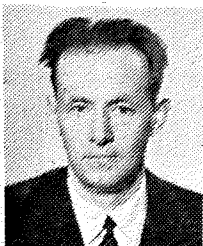
Na idrijskem pokopališču smo se julija lani poslovili od inženirja Ivana Gantarja, rojenega leta 1921 v Idriji. Mladost je preživel v Celju, kjer je maturiral. Ze septembra 1941 se je povezal z OF, leta 1942 pa ga srečamo v Idriji kot enega izmed šestih članov mestnega odbora OF, kjer je opravljal pomembne dolžnosti do odhoda v partizane. Po vojni se je vrnil v rodno Idrijo in se posvetil delu v rudniku. Dolgo let je vodil občinsko organizacijo ZRVS, zelo delaven pa je bil tudi v domicilnem odboru aktivistov SPO. Za svoje delo je prejel več odlikovanj in priznanj.

Lojze Strmole

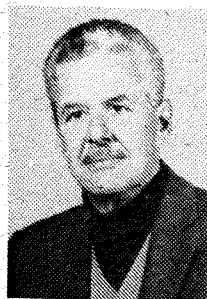
Krajani, borci in aktivisti NOV smo se lani na stiškem pokopališču poslovili od Lojze Strmole, po domače Skrabčevega Lojzeta z Vira pri Stični. Pred štirinajstimi leti mu je stekla zibelka in komaj 17-letnega je zatekla druga svetovna vojna. Zaradi aktivnega delovanja z OF so Italijani aprila leta 1942 požgali hišo, v začetku avgusta je bila vsa Skrabčeva družina (razen brata, ki je bil že v partizanih) aretirana in odpeljana v internacijo v Padovo. Tam je umrl oče. Po kapitulaciji Italije se je na Primorskem priključil partizanom. Bil je v Dvanajsti brigadi, nato v Dolenjskem oddelu in Cankarjevi brigadi.

Krajevna organizacija ZB NOV Rožna dolina iz Ljubljane sporoča, da so od marca pa do oktobra 1987. leta umrli njeni člani:
Stane Kavčič, nosilec Partizanske spomenice 1941 in rezervni polkovnik.
Ivan Petelin, sodelavec OF od leta 1942.
Janez Rešek, nosilec partizanske spomenice 1941.
Pavla Zakonjšek, aktivna sodelavka od leta 1941.

Janez Lakner

Na stiškem pokopališču smo se lani poslovili od Janeza Laknerja iz Metnaja nad Stično. Rodil se je pred šestdesetimi leti v Mali Lahinji pri Črnomlju. Kot šestnajstletni mladenič je leta 1943 vstopil v partizane. Ob kapitulaciji Italije je že pomagal pri razorožitvi Italijanov v Starem trgu in na kočevskem. Februarja 1944. je bil vključen v Dolenjski odred, od koder je bil premeščen v prvo brigado vojske državne varnosti, kasneje pa premeščen v zaščitni bataljon glavnega štaba slovenske NOV, s katerim je odšel na Primorsko.

Alojz Kordež

Na kranjskem pokopališču smo se lani poslovili od Alojza Kordeža, rojenega leta 1931 pod Smarjetno goro. Komaj 12 let je imel, ko se je julija 1943 kot borec priključil Kranjski četi, nadaljeval v Prešernovi brigadi in nazadnje v 9. korpusu. V nepozabnem spominu nam bo ostal kot borec, delavec, vzgojitelj, komunist, družbenopolitični delavec in nosilec prapora občinskega odbora ZZB Kranj. Za zasluge je bil večkrat odlikovan in nagrajen.

Marija Hvalič

Na začetku lanskega leta smo se na loškem pokopališču pri Novi Gorici poslovili od aktivistke NOB Marije Hvalič, rojene leta 1898 v Lokah pri Novi Gorici. Med vojno je bila v njeni hiši od leta 1942. etapna kuhinja in partizanska javka. Mož Jakob in vseh šest njenih otrok je delalo za NOV, sin Danilo pa je bil borec Gradnikove brigade. Odlikovana je bila z medaljo zasluga za narod.

Cvetka Klobas

Oktobra lani smo se na piranskem pokopališču poslovili od aktivistke Cvetke Klobas, rojene leta 1926 v Ilirski Bistrici. Še pred razpadom Italije je bila povezana z OF, ob kapitulaciji pa je začela aktivno delati na ilirskobistriškem oziroma brkinskem terenu. Bila je zajeta in bila v zaporih vse do konca vojne. Odlikovana je bila z medaljo zasluga za narod.

Vika Vodlan

Oktobra lani je umrla članica invalidske organizacije ZB Zagorje Vika Vodlan. Rojena je bila leta 1902 v rudarski družini. Za NOB je aktivno delala od julija 1944, v zimski hajki je bila ujeta in poslana v taborišče.

V 74. letu starosti je na Reki umrl španski borec Ivan Dolinšek, rojen v Trpčanah pri Ilirski Bistrici.

V naprednem delavskem gibanju je bil aktiven od 1931. leta. Do odhoda v Španijo je po navodilih politično deloval med našimi rudarji v Franciji. Po končani španski republikanski vojni je bil v delovnih taboriščih v Franciji in Nemčiji, od koder je pobegnil na Dunaj. Povezal se je s KP Avstrije in delal do konca vojne v gibanju odpora.

Po osvoboditvi se je vrnil na Reko in bil družbenopolitično aktiven vse do smrti.

Predstavljamo vam

Ivo je aktiven učenec

Anita Resinovič in Nataša Matjažič iz 7. b razreda osnovne šole dr. Bogomir Magajna iz Divače pišeta, da je Ivo zelo aktiven učenec njihove šole, pa sta zato sklenili poklepetati z njim in nam v uredništvo poslali tale zapis:

Pri pouku govoriš knjižno slovenščino; tako zahtevajo učitelji. Ampak ti uporabljaš knjižno slovenščino tudi v pogovoru s sošolci med odmori in zunaj šole.

Navajen sem tako govoriti in tudi doma se večinoma pogovarjamo v knjižnem jeziku. Učenci mislijo, da se trudim ali važim, pa se motijo. Zaradi tega mi pravijo »piflar«, »profesor«, ampak jaz sem ponosen na to in me njihove besede ne prizadejejo preveč.

Obiskuješ literarno-novinarski krožek. Zanima naju, kaj trenutno delate pri krožku?

Izdelujemo načrt za glasilo, ki naj bi izšlo 8. februarja. Mlažše novinarje pa tovariši-

ca mentorica poučuje o novinarskih zvrsteh. K literarnonovinarskemu krožku hodim še tri leta.

Obiskuješ dodatni pouk slovenskega jezika in hodiš h kemijsko-biološkemu krožku. Zakaj si se odločil za to?

Za dodatni pouk slovenskega jezika sem se odločil zato, ker pač rad poglobljam znanje materinega jezika. Sedaj raziskujemo napake v slovenskih šolskih spisih. Za kemijsko-biološki krožek pa sem se odločil zato, ker sem že majhen vedno rad delal poizkuse.

Sodeluješ pri šolskem radiu. Povej nama nekaj o tem delu.

Lahko rečem, da sem pri

radiu skoraj vedno reden gost. Res me je kar precej strah, ko moram po mikrofonu sošolcem sporočiti novice, ki so se nabrale v enem tednu. Sošolci me zafrkavajo, da se mi tresejo hlače in da imam srce že v njih. Pa me to delo zelo vesli.

Zanima te klasična glasba. Zakaj ne rock?

Razbijanje rock glasbe mi včasih sega do kosti. Zato imam raje mirno glasbo.

Kakšne načrte imaš?

Zanima me medicina, farmacija, pa novinarstvo. Ne vem še zagotovo, zakaj se bom odločil.

Obvladaš tudi italijanski jezik. Zakaj te ravno ta zanima?

Rad gledam italijanske televizijske programe s poučnimi oddajami in zelo lepimi risankami. V začetku nisem veliko razumel, pa sem se moral spopasti z italijanskim

jezikom.

Kdo te je navdušil zanj?

Odločil sem se sam. Všeč mi je in sedaj že dobro govorim italijansko.

Ne vemo sicer, o katerem Ivu pišeta Anita in Nataša, ker nista napisali njegovega priimka. V Divači bodo to gotovo vedeli, ostali bralci pa bomo malo prikrasani ob tej nepopolni informaciji. Samo kot opozorilo: Novinar mora ob intervjuju z nekom vedno napisati polno ime (ime in priimek) tistega, s katerim se je pogovarjal, še posebej, če ga hoče skozi pogovor predstaviti. Tokrat smo sestavek objavili kljub tej pomanjkljivosti. Naj bo vzpodbuda, dragi mladi dopisniki, da boste v prihodnje tudi iz drugih slovenskih šol predstavljali svoje sošolce, ki so pridni, vzorni, delavni, ki so vredni pozornosti. Naj slovenska javnost spozna, koliko pridnih je med vami, naj spozna, da je »generacija, ki prihaja« vredna zaupanja. Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Ali kaj mislite na kulturni praznik?

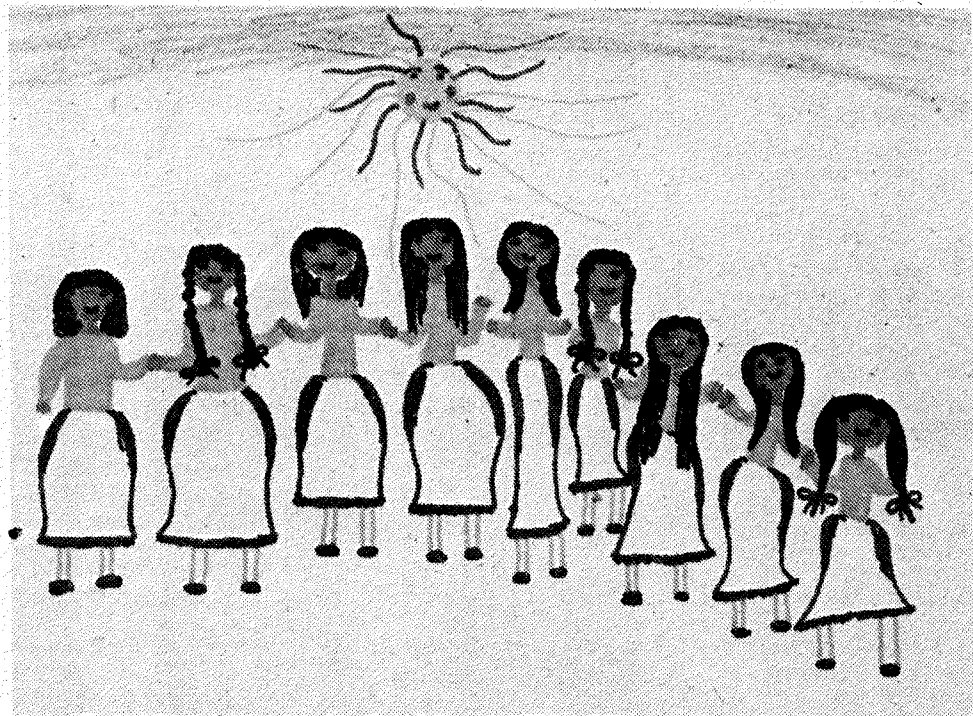
Kako je, mladi prijatelji, kako počitnikujete? Vem, da se znajdete in na dolgčas niti ne pomislite. Tudi če ni snega, je lahko zelo zabavno. Marsikje imate tako imenovane »organizirane počitnice«. V Ljubljani drsate in plavate v Tivoliju, vse mogoče pa se dogaja v Pionirskem domu, ki ga nameravam obiskati še ta teden. Iz Titovega Velenja smo izvedeli, da tamkajšnje lovsko društvo organizira 28. januarja akcijo za vse, ki imajo radi gozdne živali; polnili bodo krmišča in krmili fazane. V Grižah in Titovem Velenju so za počitnice predvideli tudi enodnevno likovno kolonijo. Mlažšim bodo bolj všeč rajalne igre ali pa morda počitniško popotovanje in zimovanje na Gozdniku. V Celju so skupaj stopila društva, organizacije, šole in krajevne skupnosti. Skupaj so poskrbeli, da vam ne bo dolgčas. Šole so odprle svoje telovadnice, zamotili se boste lahko s filmi, risankami, lutkami, pravljicami. V Braslovčah je tečaj pletenja. Prepričana sem, da bi v vseh naših krajih našli kaj zanimivega, le da vsega še ne vemo, zato pričakujemo od vas, dragi naši dopisniki, da nam vsak iz svojega konca Slovenije opišete svoje počitniško veselje. Sprehod po Gornji Radgoni nas je že teden dni pred zimskim premorom s pisanimi in risanimi plakati opozoril na risanke, filme, video posnetke, pletenje, branje, drsanje, sankanje (če bo...). Torej, čakam na vaš glas in zato sploh ne grem na počitnice.

Zdaj mi pa, prosim, dovolite še stavek, da opravičim naslov našega današnjega klepeta: Ali kaj mislite na kulturni praznik, ki bo 8. februarja, takoj po počitnicah? Prav bi bilo, da za našo kulturno mladinsko stran kaj napišete, še preden se boste spet vrnili v šolske klopi. Morda premišljanje o kulturni nasploh, o kulturnem udejstvovanju v vaši šoli ali pa o kulturnih običajih vašega kraja. Premislite!

Za danes pa še lep pozdrav – čisto počitniški!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

TADEJA KRIŽNAR, OŠ Matija Valjavec, Preddvor: Hura, počitnice!

Ocena gledališke predstave

Kralj na Betajnovi

Osmega januarja smo pod vodstvom učiteljev slovenskega jezika obiskali Stalno slovensko gledališče v Trstu. Gledali smo dramo Kralj na Betajnovi. Učenci iz Divače smo se vsedli bolj spredaj in tako lepo spremljali predstavo. Zdelo se nam je, da je po glasnosti najbolj izstopal Maks. Kantor, katerega vlogo je igral Boris Cavazza, pa je grozljivo učinkoval s tišino. Motilo me je, da je Nino igrala starejša igralka, delo igralcev pa je precej otežilo nemirno občinstvo. Všeč pa mi je bila scena; posebno ogledalo, ki je kazalo pravo podobo ljudi.

Sporočilo drame, da so bogati ljudje brez predsodkov, pa se mi zdi tudi danes aktualno. BENJAMIN ŽNIDARČIČ, 8.b

OŠ dr. Bogomir Magajna iz Divače

Telefonski intervju z Olegom Križanovskim-Igorjem

Občasni pomagač pri TV-15

Stanka Škvarča iz 7. razreda osnovne šole Jože Lemut-Saša s Cola je spoznala tovariša Igorja na zadnjem srečanju pionirjev dopisnikov v našem uredništvu. Kakor vse druge je s svojimi humornimi, vedno pripravljenimi odgovori na kakršnokoli vprašanje navdušil tudi njo. Pa je zavrtela njegovo telefonsko številko in zapisala tale pogovor:

Na kakšno ime slišite?

Slišim na ime Igor. Kadar me pokliče moja žena Francika, rad slišim to ime, če pa me pokliče miličnik za prekrške, najraje ne bi nič slišal. Med vojno ste zelo rad risali. Ali tudi sedaj risete kaj v časopis TV-15?

Občasno rišem tudi v ta borčevski časopis.

Ali vas risanje veseli?

Zelo me veseli in mislim, da sem nadarjen. Če pa moram narisati nekaj po naročilu, zraven trpim, da bi najraje ušel.

Koliko časa že pomagata pri časopisu TV-15 in koliko časa ste v uredništvu?

Le občasno pomagam; sem namreč upokojenec. Delam pa že toliko časa, da sem zapisan v hišnem inventarju. V uredništvu prebijem

eno ali dve uri na dan. Vedno se najde kdo, ki rad poklepetaja z mano.

Na srečanju ste nam povedovali, da ste bil vesel, ko se je začela vojna. Zakaj?

Bil sem vesel zato, ker sem komaj čakal, da bom streljal s pravo puško. Prej sem streljal samo z leseno.

Kaj najraje delate v prostem času?

Najraje kaj dobrega jem, spim, berem... sicer pa prostega časa nimam veliko.

Ste se kaj solali in katero profesorico ste imeli najraje?

Najraje sem imel tisto, ki mi je večkrat pogledala skozi prste. Solal pa sem se veliko časa.

Ali imate kakšen hobi?

Veliko jih imam, da včasih kar ne vem, kaj ni hobi.

Imate kakšen poklic?

Seveda. Biti upokojenec je najlepši poklic.

Ste zadovoljen s svojo pokojnino?

To je obroček za umiranje.

Ali kadite?

Kadil sem osem let – kot Turek. Ker pa se hočem pomladiti, sem nehal s kajenjem.

S čim se vozite v uredništvo?

Vozim se po invalidski liniji (op.: z mestnim avtobusom). Tako imam svoj avto, svojega šoferja, da mi ni dolgčas, pa skoraj na vsaki postaji vstopi ali izstopi kak znan človek.

Ampak, ali tudi kaj plačate?

Ne, samo listek pokažem, pa me spustijo noter. Toda gorje, če ga zgubim!

To bo gotovo mesečna vozovnica?

Da, uganila si. Kjer pa je ponoči dvojna cena, listek dvakrat pokažem.

Kaj najraje jeste?

Vse, kar je užitno.

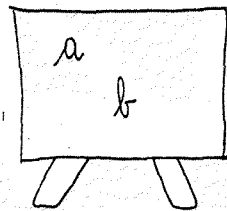
Tako se je pogovarjala naša Stanka. Še in še bi lahko spraševala in v vsakem odgovoru bi bilo kanček tišega, kar zveni nasmeja na lice. Pa prepustimo nadaljnja vprašanja vam, dragi mladi prijatelji. Igor bo vesel vsakega vašega klica. Živa

Uganke

Učenci 2. razreda osnovne šole v Stranica so se potrudili in vam pripravili malo zabave. Takole naročajo:

Poveži uganke z rešitvijo (narisano)!

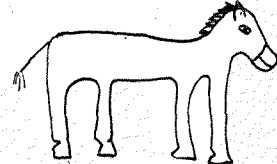
Spredaj piše, zadaj briše.

Po njej učenci rišejo, reditelji jo brišejo.

Črne pike v krogu stojijo, bele noge se po njih vrtijo.

Štiri noge ima, pa hrzati zna.

Največ želja kliče MIR

Mir je največja vrednota, kar jo človek premore. To je ljubezen, prijateljstvo, nekakšna povezava med narodi, državami. Res je lepo živeti v miru, vendar vem, da si ga je bilo med vojno zelo težko pridobiti.

Beseda mir mi pomeni svobodo, ljubezen, prijateljstvo med državami. Kako bi bilo lepo, če bi lahko vsi otroci na svetu živeli kakor ptički na veji. Želim si, da bi že čez nekaj let na svetu v vseh državah zrastle rože miru, ki ne bi nikoli oveneale. Vendar vem, da se te moje želje ne bodo nikoli uresničile.

Bernarda, 8. b

Veliki praznik lutk v Ljubljani

Mala čarovnja za majhne in velike

Julija bo minilo petintrideset let, kar je Ljubljana gostila udeležence 4. kongresa mednarodne zveze lutkarjev UNIMA. Sledil je dolg premor. Letos pa so se od 15. do 21. januarja spet zbrali v našem glavnem slovenskem mestu lutkarji iz vsega sveta. Ljubljansko lutkovno gledališče in Cankarjev dom sta s posluhom za to idejo pridobila tudi naše kulturne skupnosti, ki so z velikim razumevanjem za dosedanja obrobni položaj lutkovne umetnosti kljub težki situaciji finančno omogočili edinstveno srečanje mladih in starih, poklicnih in ljubiteljskih, izkušenih in neučakanih, skratka – lutkarjev vseh vrst z vseh meridianov. Zaradi njih in poleg njih pa so bili tu seveda še gledališčniki, profesorji, zgodovinarji, likovniki, oblikovalci, tehnologi, konstruktorji, vsi, brez katerih ni prepričljive lutkovne umetnine. In tudi občinstvo je bilo tu zaradi njih – Ljubljančani in tujci, ki so potovali skozi Ljubljano in so se slučajno ustavili še ob lutkah, ali namerni – solidarnostni z mladostjo, radovedni, nevedni, strokovni, sladokusni, vedno željni gledaliških presenečenj. To je bil trenutek obračuna s preteklostjo in obenem trenutek iskanja novih poti, novih znanstev, novega sožitja. Tudi v našem uredništvu smo izkoristili to priložnost. Ob koncu prireditve smo poklepali z režiserjem Edijem Majaronom, članom izvršnega odbora mednarodne zveze lutkarjev UNIMA; ne samo o prireditvi, ampak smo na rob pristavili še nekaj vprašanj o slovenskem lutkarstvu in o pomenu lutk pri vzgojnem in izobraževalnem delu.

Tovariš Majaron, kaj pomeni praznik »Lutke '88«? Kakšen je bil namen takšne prireditve?

Naša namera je bila, da se v Ljubljani zberejo lutkarji vsega sveta, mladi, ki šele vstopajo v poklic lutkarstva, ob njih pa najbolj ugledni strokovnjaki, poklicni lutkarji iz Jugoslavije, ljubitelji, predstavniki festivalov, direktorji lutkovnih muzejev in drugih lutkovnih institucij. Vsi skupaj naj bi pokazali občinstvu in tudi eden drugemu, kaj pravzaprav je danes lutkarstvo – namreč umetnost, ki združuje likovna izrazna sredstva, izkušnje filma, glasbo, možnosti igralca in predmet, ki v skupnem sožitju postane samostojno scensko bitje. Druženje, izmenjava izkušenj, vzpodbude, kritični odnos – to je bilo provokacija za vse, ki se ukvarjajo z lutkami. V svetu je sicer veliko mednarodnih lutkovnih festivalov, na katerih nastopajo tudi jugoslovanska lutkovna gledališča in tu pa tam predstava študentskega lutkarstva iz kraja, kjer je festival. Pogosto se dogaja, da se dobre predstave uglednih lutkarjev ponavljajo s festivala na festival. Nasprotno temu pa smo v Ljubljani želeli napraviti takšno srečanje, ki bi dalo priložnost mladim, da primerjajo svoje dosežke dela. S tem, ko nastopijo pred mednarodnim občinstvom in ne več samo pred svojimi kolegi, postanejo odgovorni za svoje početje in tako rekoč že poklicni lutkarji.

Od kod vse so prišli lutkarji? Kaj so pokazali in ali menite, da je kdo od njih posebej izstopal, da bi ga veljalo omeniti?

V petih dneh se je zvrstilo 55 predstav; nekaj je bilo ponovitev. Sodelovalo je približno 500 ljudi iz vsega sveta ter priložnostni obiskovalci. Najdaljšo pot od nastopa-

jočih so imeli Korejci iz Seula in Kubanci s Havane, pa gostje z daljne Japonske, ZDA; črno celino je zastopala razstava afriških marionet v galeriji ARS, evropske dežele so bile zastopane vse, razen Albanije in Grčije.

Iz Jugoslavije so poleg slovenskih gledališč nastopali še Zadrčani, Mostarci, Zagrebčani, Subotičani in Beograjčani. Skupaj se je predstavilo 27 skupin oziroma so-

karji ne bi več mogli imenovati »lutkarstvo«. Vse težnje iz tujih šol poznamo tudi v jugoslovanskem lutkarstvu. Prav nič ne zaostajamo v svetu. Naše lutke so samostojen in nepogrešljiv del svetovnega lutkarskega gledališča.

Menite, da je prireditev uspela? Kakšen je bil odziv publike? Ali ste v zvezi s tem že predvideli kaj za prihodnost?

Lutkovno gledališče Mostar se je predstavilo z lutkovno igrico Zlatorog, za katere režijo in glasbo je poskebel Edi Majaron, za likovno zasnovo pa Milivoje Bokić

listov. Mislim, da posebnih izstopanj ni bilo. Pokazala se je cela paleta sodobnega iskanja v lutkarstvu; nadaljevanje tradicije, pa tudi preusmerjanje v sodobno sporočilnost in eksperimentiranje, katerega starejši lut-

Ja, pohval smo se teh dneh kar naposlušali. Mislim, da smo uspeli. Dvorane so bile vedno polne in so se med predstavami še polnile. To nam je še bolj podžgalo željo, da prireditev ne bi bila edina te vrste. V zraku je misel, da

v tridesetih letih, je bilo v Sloveniji močno sokolsko lutkovno gibanje. Po češkem vzoru so ustanavljali marionetne odre. Ročna lutka je pri nas zaživela šele v letih 1934 in 1941 z Nikom Kuretom, ki je ustvaril stalnega junaka – burkeža Pavliho. Med vojno je znano Partizansko lutkovno gledališče.

Prva povojna leta so se obnavljale nekatere stare in se obenem rojevale nove lutkovne skupine. V Ljubljani je bilo leta 1948 ustanovljeno poklicno Mestno lutkovno gledališče (danes Lutkovno gledališče Ljubljana), katerega vodstvo je kmalu prevzel Jože Pengov, ki je bil vse do svoje prezgodnje smrti leta 1969 osrednja osebnost in gibalno slovenskega in jugoslovanskega lutkarstva.

Partizansko lutkovno gledališče

Poseben fenomen slovenskega lutkarstva je Partizansko lutkovno gledališče, ki je vzniknilo sredi vojne vihr. Podobna gledališča so bila takrat še v Belgiji, Franciji, na Češkem in celo v sami Nemčiji, le da je bila njihova vloga nekoliko drugačna; manj namenjena javnosti. Glavni pobudnik Partizanskega lutkovnega gledališča je bil predvojni sokolski lutkar Lojze Lavrič. Zamisel se je rodila že leta 1943, uresničil pa jo je ob podpori ustreznih političnih struktur in v sodelovanju s člani Grafičnega ateljeja centralne tehnike Komunistične partije Slovenije v Črmošnjicah. Premierni program, ki je imel obliko nekakšnega kabareta, je še kazal sledove sokolske tradicije, saj sta nastopili tudi

tipično sokolski lutki: telovadec na drogu in raztrepljivi klovn. V dramaturškem smislu pa je imela predstava vendarle strukturo partizanskega mitinga. Ob smehu polne dovrane se je na nitkha pozibal sam mogočni Adolf Hitler, ob njem pa njegovi pajdaši, ki so se jim tresle hlače od strahu pred bližajočim se koncem. Druga premiera: Jurček in trije razbojniki pa je že prinašala novo vsebino, primerno času in potrebam angažiranega, partizanskega lutkovnega gledališča.

Nenavadnost tega enkratnega pojava sredi okupirane Evrope ni bila le v njegovem presenetljivem rojstvu, temveč tudi v pozornosti, ki jo je vodstvo NOV namenilo tej mladi kulturni »ustanovi«.

bi podobna prireditev mednarodni festival – postala trinalnega značaja. Poleg glavnega pobudnika in organizatorja (Cankarjev dom, Lutkovno gledališče in ZKO Slovenije) morata svoje priponbe izreči predvsem obe kulturni skupnosti – Slovenije in Ljubljane, ki sta že lani, zlasti pa letos namenili vsoto, da smo lahko v takšnem obsegu in tako uspešno prireditev izpeljali. Resnica je, in tega se moramo zavesti, da prireditev brez neke stalnosti neprestanega nadaljevanja marsikaj izgubi – razblini se niz idej, vložena energija in tudi nova znanstva...

V praznik »Lutke 88« so sodile tudi tri razstave: Slovenski gledališki in filmski muzej je predstavil Slovenske lutke od Klemenčiča do Pengova, Arhitekturni muzej Ljubljana je v likovnem razstavišču Rihard Jakopič pripravil razstavo lutkovnih plakatov z izborom iz vsega sveta, Moderni galeriji pa je poskrbela za vpogled v sodobno jugoslovansko lutkarstvo. Lutkovni plakat je vendar nekako drugačen od drugih plakatov. Kaj bi rekli o njem?

Razstave so bistveno dopolnile atmosfero celotne prireditve. Mislim, da so malce pomagale pokazati našim lutkarjem in gostom specifično našega lutkarstva, da namreč najbolj priznani likovni umetniki tudi sodelujejo kot oblikovalci lutk. S tem jim vtisnejo osebni pečat. To njihov »rokopis« v celoviti scenski podobi postane nekakšna nova likovna zvrst, ki zaenkrat še nima imena. Za lutkarski plakat pa menim, da ima posebno nalogo v tem, da mora pritegniti staro in mlado, občinstvo vseh generacij. V tem je različnost od drugih plakatov. Obenem mora biti jasno, da gre za nekaj drugačnega, specifičnega. Pri nastajanju plakatov nastopajo najbolj znana imena oblikovalcev, ki s posebno občutljivostjo najdejo stik med lutkovno umetnino in funkcijo plakata.

Zelo pogosta je miselnost, da so lutke samo zabava za otroke.

Da, in ta miselnost ni doma samo pri nas. Živi v večini evropskih dežel in v Ameriki, ki so jo naselili Evropejci. V drugih deželah pa je bilo lutkarstvo vedno del zabave odraslih. Lahko rečemo, da se tudi pri nas v zadnjem času potopoma spreminja omalovažujoč odnos do lutkarske umetnosti. Po svoje je k temu pripomogla televizija z oddajo Muppet show, ki se obrača tudi k odrasle- mu gledalcu. V Jugoslaviji je v tej smeri največ naredil

Zlatko Boulek s Hamletom, Držicem in predstavami v Ljubljani. Mislim, da se bo ta odnos dokončno spremenil, ko bo lutkarstvo kot predmet postal možnost usmeritve v šoli ali del osnovne gledališke izobrazbe igralcev. Upamo, da se bo to zgodilo; mogoče tudi po vzpodbudi tega, kar smo videli iz vseh svetovnih »šol« v nastopu v Ljubljani.

Rekla sva že, da Slovenci v lutkarstvu nikakor nismo na repu. Kdaj bi lahko pri nas govorili o razcvetu lutkovne umetnosti?

Večino naših gostov prese- neti podatek, kaj vse se na področju lutkarstva zgodi v Sloveniji. Lahko rečemo, da Slovenija doživlja vzpon lutkarstva zadnjih pet ali šest let, in sicer zelo intenzivno: na poklicnem področju s pridobitvijo novega lutkovnega gledališča in tudi na amaterskem področju. Očitne so tri smeri:

Zelo pomembno vlogo je dobila lutka v vrtcu, kjer vzgojiteljice redno pripravljajo predstave z lutkami, uporabljajo lutko pri pedagoškem delu in pomagajo našim malim človečkom, da lutka v njihovih rokah zaživi, da se metaforično spremeni, tako, kakor njihova igrača.

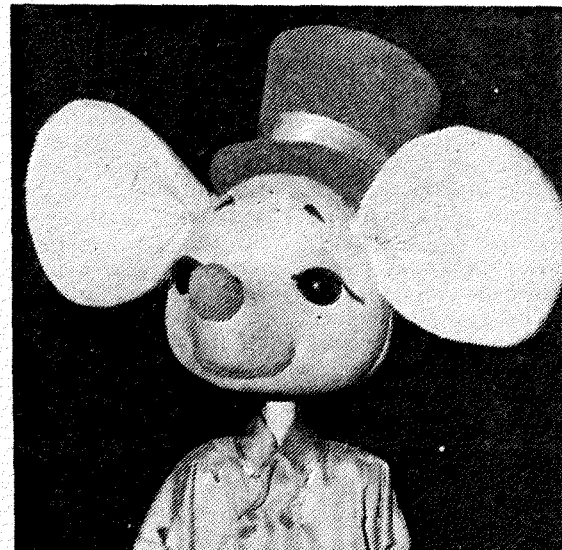
Tretja pa so stalne agilne lutkovne skupine strastnih lutkarjev, ki ne želijo delati institucionalno, ampak se družijo zaradi posebnih možnosti, ki jim jih druženje nudi; npr. amaterska skupina lutkarjev LUFT.

Najpomembnejše je, da poklicni lutkarji in neinstitucionalne skupine pa mentorji za šole in vrtce med seboj sodelujejo. Iz te množičnosti doživljamo na naših vsakodnevno srečanjih presenečenja v kakovosti. Mislim, da je prav to vzpodbujanje k različnosti tista dragocenost, ki dviga raven slovenskega lutkarstva.

In ne nazadnje: Slovenci smo dobili svojo Zgodovino slovenskega lutkarstva v knjižnici Mestnega gledališča ljubljanskega. Pridružila se nam je Moderna galerija (na razstavi), vključuje se Arhitekturni muzej Slovenije, Gledališki in filmski muzej. Vse to kaže na povečano zanimanje celotne naše kulturne javnosti za lutkovno umetnost.

Še eno, malo provokativno vprašanje, tovariš Majaron: Ali je vsak lahko lutkar?

Pedagogi vsakega prepričujejo, da ima glasbeni posluh. Z lutkarstvom je isto.

Otroško gledališče Subotica je na srečanju nastopilo z lutkovno igrico MI-SI-KO in MI-SI-SAN avtorice Ksenije Stojanović

Drugi uspeh je lutka v osnovni šoli, kjer je uvedena v programe estetske vzgoje. Zavod za šolstvo je podprl predlog Pedagoškega inštituta Univerze v Ljubljani in s tem naredil odločilni korak. Lutkarstvo je postalo ena izmed obveznih dejavnosti v osnovni šoli. Menim pa, da bo preteklo še veliko Save, preden bo lutka zaživela tako kot v vrtcu, da bo vzpodbujala ustvarjalnost, da ne bo le predmet, ampak ventil, skozi katerega bodo otroci izražali svojo samostojnost.

Vsak mlad človek ima v sebi neko iniciativo, ustvarjalnost, ki bi jo morala šola v njem negovati. Moje osebno prepričanje je, da je ustvarjalnost nujna za vsak poklic. Če bi to ustvarjalnost vzpodbujali, sem prepričan, da bi odkrili še veliko lutkarskih talentov, ki imajo izrazit občutek osredotočiti svojo energijo na predmet, ki ga držijo v roki. Pravzaprav je to mala čarovnja.

Torej, odkrivajmo čarovnike v sebi!

Ziva Drole

Pogled v preteklost

Znane so oblike ljudskega lutkarstva, ki so se pri nas pojavile nekako v 15. stoletju in katerih korenine segajo v Azijo. Vendar so bili to le kratki prizori, oprti na ljudske običaje, ki niso vplivali na poznejši razvoj našega lutkarstva.

Očeta slovenskega lutkarstva imenujemo Milana Klemenčiča, ki je deloval pod vplivom italijanskega in nemškega marionetnega gledališča. S prvimi predstavami je začel leta 1910 na svojem domu v Šturjah pri Ajdovščini. Njegova prizadevanja za ustanovitev javnega marionetnega gledališča je pretrgala prva svetovna vojna. Pa je zamisel lahko uresničil šele po vojni.

V drugi polovici dvajsetih, zlasti pa

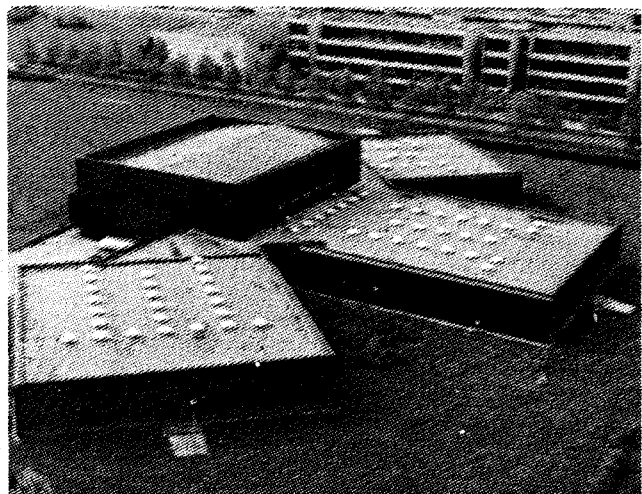
Kakšne so možnosti zaposlovanja v JLA

Pestra izbira poklicev

Pred dnevi je zvezni sekretariat za ljudsko obrambo objavil razpis za vpis v vojaške šole in akademije. Prav gotovo pa je malo slovenskih fantov, ki so si ta razpis ogledali, ali celo začeli razmišljati o vseh poklicnih možnostih, ki jih nudi JLA.

Vojaški poklici, ki jih poznamo pod besedo oficir, se nekaj posebnega. Mogoče se na prvi pogled zdi, da je delo oficirja samo usposabljanje generacij mladih fantov za ravnanje z orožjem. To je samo delno res. Večina vojaških poklicev je v bistvu podobna poklicem v civilu.

Verjetno se fantje odločajo za vojaški poklic zato, ker si ne želijo imeti istega ali podobnega, kot ga ima na tisoče drugih ljudi. Izberejo si takšnega, ki je drugačen, in ki nudi možnosti za poklicno napredovanje in izobraževanje. Ljudje smo takšni, da si želijo delati v življenju nekaj posebnega, drugačnega; v naši armadi je za to cela vrsta možnosti.

Splošna srednja vojaška šola Franc Rozman-Stane v Ljubljani. To je edina vojaška šola v Sloveniji in je zato še bolj zanimiva za slovenske fante, ki bi želeli postati starešine naše armade.

Za naštevane in opisovanje vseh poklicev, ki so v JLA, bi rabili preveč prostora. Že bežen pogled organiziranosti in sestave naše armade pove, kakšne poklice vse potrebuje. Najprej pa pogledimo, kdaj so se sploh pojavili oficirji.

Pojavili so se z najemniki

Oficirski poklic se je takšen, kot ga poznamo danes, pojavil v 15. stoletju, ko so se pojavili svobodni vojaški najemniki. Med takratnimi oficirji in vojsko so bili natančno določeni odnosi podrejenosti in nadrejenosti.

Glavna vzroka za nastanek oficirskega poklica pa sta bila močno številčno povečanje vojsk in uvedba ognjenega orožja. To pa je zahtevalo enovitejšo organizacijo in učinkovito poveljevanje večjim enotam.

Nekateri znanstveniki menijo, da so vzroki za pojav oficirskega poklica v velikih družbenih delitvah dela. So torej posledica

zgodovinskega razvoja in se spreminjajo pod vplivom tistih dejavnikov, ki povzročajo spremembe v teh delitvah. Oblika in vsebina tega poklica se je nenehno spreminjala. To pa pomeni, da je postajal poklic vedno bolj konkreten in zgodovinsko določen.

Kako je sestavljena JLA

Jugoslovanska ljudska armada je nastala med narodnoosvobodilnim bojem naših narodov in narodnosti. Po svoji organizaciji, usposobljenosti in oborožitvi sodi danes med sodobne armade sveta. V dvainštridesetletnem povojnem razvoju je razvila vse potrebne veje, rodove in službe ter vse spremljajoče ustanove, kar ji omogoča smotrno in kakovostno uresničevanje zastavljenih ciljev.

Našo armado tvorijo tri veje, in sicer: kopenska vojska, vojno letalstvo ter protiletalska obramba in

vojna mornarica. Vsako izmed njih pa sestavljajo rodovi in službe. Prav rodovi pa omogočajo smotrno in učinkovito organizacijo, kakovostnejše usposabljanje kadrov, lažje opremljanje enot in načrtno izkoriščanje razpoložljivih sil v okviru armade, oziroma oboroženih sil.

Naša armada ima te rodove: pehota, oklepne in mehanizirane enote, topniške ednote, raketno-topniške enote protiletalske obrambe, inženirstvo, enote ABK obrambe, enote za zveze, letalstvo in pomorstvo.

Za opravljanje specialnih vojaških dejavnosti, ki zagotavljajo nemoteno delo in življenje JLA, pa skrbijo tehnična, letalsko-tehnična, zaledna, zdravstvena, veterinarska, prometna, gradbena, pravna, geodetska, finančna, administrativna, hidrometeorološka in glasbena služba.

Organizacijska shema je še bolj obsežna, saj ima JLA tudi druge ustanove, ki so nujno potrebne za njeno nemoteno delovanje. Izredno je razvejan sistem vojaškega šolstva in je verjetno najbolj zanimiv za tiste, ki bi želeli svoje poklicne želje uresničiti v JLA.

Številne možnosti šolanja

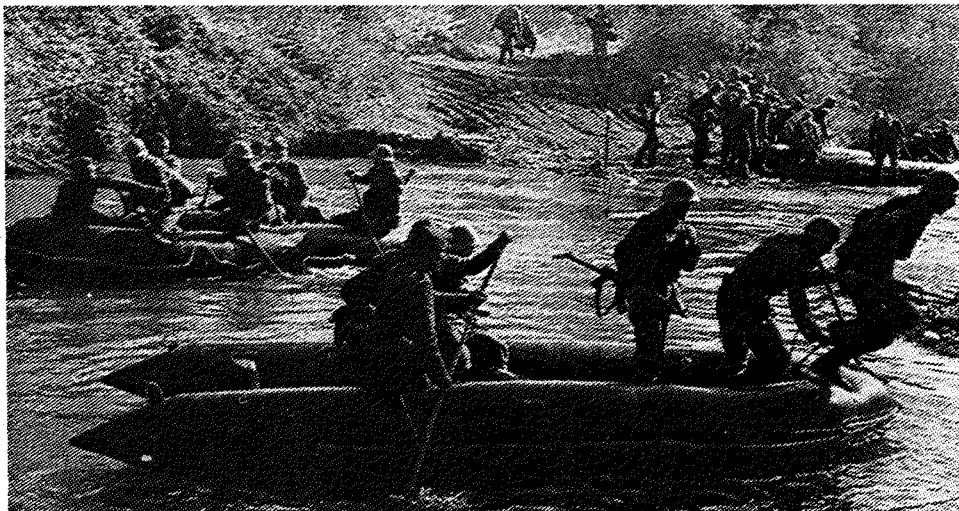
Sistem vojaškega šolanja sestavljajo srednje vojaške šole, vojaške akademije in znanstveno-raziskovalni

ga izmed poklicev nižjega oficirja. Med šolanjem nosijo učenci vojaško uniformo, šolanje pa se jim prizna kot služenje vojaškega roka. Učenci teh šol se torej pripravljajo za konkretno delo v enotah JLA. Po končanem šolanju dobijo čin vodnika ustreznega rodu ali službe in so razporejeni v enote ali ustanove vseh treh vej JLA v skladu s šolo ali smerjo, na kateri so se šolali.

Srednje vojaške šole rodov in služb so: Srednja vojaška šola rodov kopenske vojske v Sarajevu, Tehnična srednja vojaška šola v Zagrebu, Srednja vojaška šola vojnega letalstva in protiletalske obrambe v Rajlovcu, Mornariška srednja vojaška šola v Splitu, Intendatska srednja vojaška šola v Sarajevu, Sanitetna srednja vojaška šola

Prvi polet z nadzvočnim lovcom ostane v spominu vsakemu gojencu Letalske vojaške akademije.

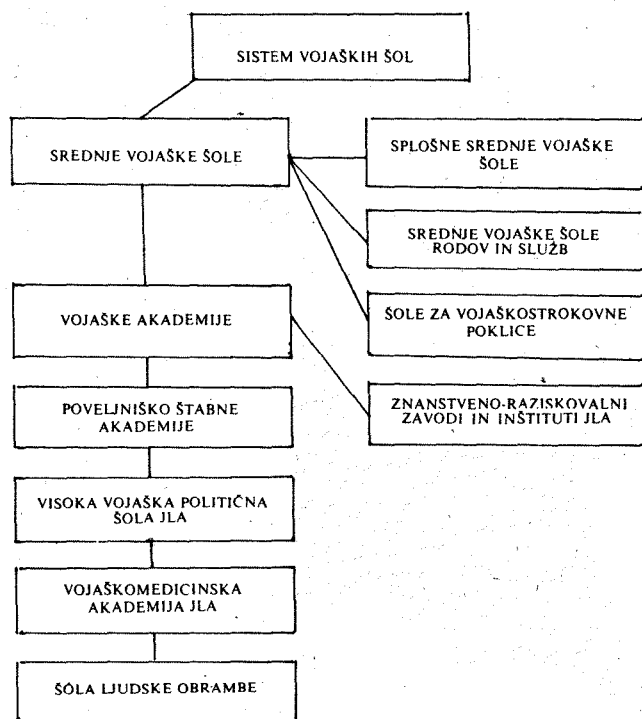
Največ starešin potrebuje kopenska vojska: pehotne oficirje, oficirje za zveze in še bi lahko naštevali.

zavodi ter inštituti in šole za starešine JLA. To kaže, da je sistem vojaških šol tako na stopnjo in vrsto izobraževanja kot tudi glede učno-pedagoških in vzgojno-izobraževalnih metod podoben ali enak civilnemu vzgojno-izobraževalnemu sistemu, kar pa je tudi razumljivo, saj je tudi JLA sestavni del naše družbe. Določene razlike so posledica značilnosti dela v oboroženih silah, ki se podreja posebnostim vojaške organizacije.

Srednje vojaške šole delimo na dve skupini, ki sta tako po vsebini in ciljih šolanja različni, različen pa je tudi status njihovih učencev. Pomembnejša je skupina srednjih vojaških šol rodov in služb, ki obsega sedem šol, drugo skupino tvorijo splošne srednjevojaške in šole štiri.

Srednje vojaške šole rodov in služb

Te šole so osrednji del vojaških šol, v katerih se učenci pripravljajo za ene-

penske vojske v Zagrebu, Letalsko vojaško akademijo v Zadru, Vojaško akademijo vojnega letalstva in protiletalske obrambe v Rajlovcu, Vojaško akademijo kopenske vojske v Beogradu in Mornariško vojaško akademijo v Splitu.

Možnosti za nadaljnje izobraževanje

Potem ko uspešno končajo študij na akademijah, dobijo gojenci čin oficirja in postanejo aktivne vojaške osebe. Prizna se jim visokošolska izobrazba, če pa so končali eno tehničnih vojaških akademij, dobijo tudi strokovni naziv diplomiranega inženirja ustrezne stroke. Takoj po študiju so mladi oficirji razporejeni v enote ali ustanove JLA.

Oficirji, ki dosegajo izredne delovne uspehe, so lahko v višji čin povišani tudi predčasno. Lahko pa nadaljujejo študij na višjih stopnjah in dobijo naziv magister in doktor vojaških znanosti. Lahko pa se vpišejo in študirajo tudi na vseh civilnih fakultetah.

Tako se lahko oficirji naših oboroženih sil po končanem študiju na vojaški akademiji izpopolnjujejo v svoji stroki s samoizobraževanjem in došolanjem v visokih vojaških šolah za starešine. To so: poveljniško-štabne šole vej (smer taktika in operatika), visoka vojaško-politična šola JLA, vojaškomedicinska akademija JLA in šola splošne ljudske obrambe.

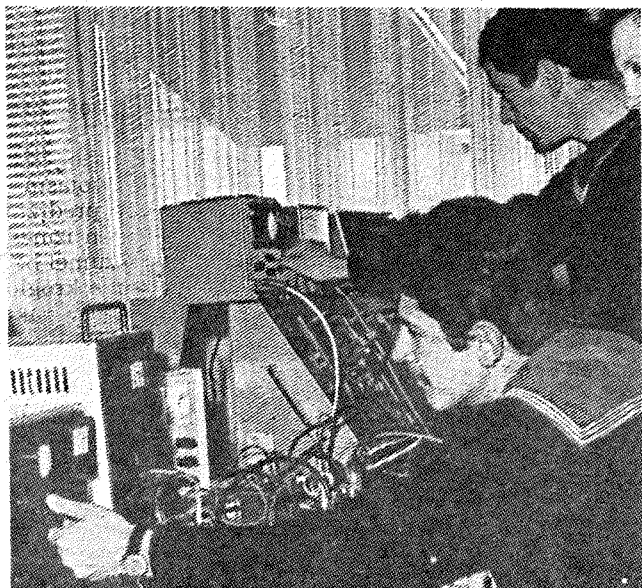
Vojaška akademija

Učenci šol srednjega usmerjenega izobraževanja, ki se odločijo za študij na eni izmed vojaških akademij, odidejo takoj po končanem šolanju na akademijo. Čas študija se jim prizna kot odsluženje vojaškega roka. Ves čas študija nosijo uniformo ustreznega veje, rodu ali službe. Sicer pa so vojaške akademije visokošolske učne in znanstvene ustanove, ki šolajo vojaški starešinski kader, izvajajo podiplomski študij ter znanstvenoraziskovalno delo na področju vojaških znanosti.

V jugoslovanskem vojaškem šolstvu imamo pet akademij, in sicer: Tehnično vojaško akademijo ko-

To je samo nekaj podatkov, na podlagi katerih lahko sklepamo, kolikšne so možnosti šolanja in službovanja v naših oboroženih silah. Namen tega zapisa je, da bi pri mladih fantih, ki se še niso trdno odločili, kaj bo njihov poklic, vzbudil zanimanje tudi za vojaške poklice. Vse podrobnejše informacije o pogojih za vpis, zdravniških pregledih in o vpisu samem, pa dobite na občinskih sekretariatih za ljudsko obrambo. Povejmo še, da velja razpis za vse srednje vojaške šole in vojaške akademije do prvega marca letos. Za temeljit razmislek je torej še vedno dovolj časa.

Bojan Kuntarič

Prihodnji starešine naše vojne mornarice prebijejo veliko časa v najrazličnejših kabinetih, kjer se urijo v uporabi sodobnih bojnih sredstev.

»Ne boš več delal rajhu drenj...«

Januarja 1943 so Nemci začeli z mobilizacijo Slovencev v nemško vojsko. Mnogi so ob pozivu takoj odšli k partizanom, drugi, ko so prišli na dopust. – Novačenje je bilo v nasprotju z mednarodnim vojnim pravom –

Po smrti komandanta gorenjskih partizanov so nacisti 27. septembra 1942. leta v Kranju sklicali shod, na katerem je govoril gauleiter dr. Friedrich Rainer. Med govornikom je poudaril, da so na Gorenjskem »banditi« gorenjci, po gozdovih tavajo le še manjše razkropljene skupine, ki jih bo uničila zima. Nepotrebnih izseljevanj družin ne bo več, tudi talcev ne bodo več streljali, kar ne velja za hudodelce. Brez skrbi se lahko vsi vrnejo iz gozdov domov.

Nemška oblast bo ukinita policijsko uro, ukinita bo prepoved uporabe koles in drugih prevoznih sredstev. Slovenci bodo lahko hodili v javne lokale.

Tako je Rainer delil prebivalstvu obljube, dokler ni prišel na dan z najpomembnejšo odločitvijo za Gorenjce: Veliki nemški rajh bo Gorenjcem dal državljanstvo do preklica. S tem si bodo pridobili enake pravice, kot jih imajo vsi državljani. Brez potnega lista bodo lahko potovali po Nemčiji. Toda imeli bodo tudi enake obveznosti. In v tej besedi OBVEZNOST se je skrival namen. Fantje bodo morali tako kot vsi Nemci služiti v nemški delovni službi in v nemški vojski.

»Priključitev« je bila svečano izvedena 11. oktobra 1942. leta.

Januarja 1943. leta so v mnogih družinah zadržali, zajekali. Sin bo moral v nemško vojsko. Prav v tistih dneh pa so prihajale strašne novice s stalingrajske fronte. Bo tam nekje na ruski fronti sneg zametel tudi našega Janeza?

Vpoklicani so bili najprej na naboru, kjer je komisija nekatere tudi zavrnila. Starejši letniki so šli takoj v nemško vojsko, mlajši pa za tri ali šest mesecev v Arbeitsdienst – obvezno delovno službo, nato na dopust, po vrnitvi pa v vojaško vojašnico (za razliko od vojašnice Arbeitsdiensta).

Z zvijačo na dopust

Na mobilizacijski poziv se nekateri niso prijavili naborni komisiji. Starši so se izgovarjali, da so prišli neznanici in ga nasilno odpeljali v gozd, pri tem pa točili solze, češ, ubili ga bodo, ker je hotel v nemško vojsko. V začetku so oblasti verjele tem pravljicam, a so kmalu spoznale, da ni tako. To so gestapovci zvedeli od svojih zaupnikov in od ujetih partizanov. Zato poslej niso več pošiljali pozivnic na domove, pač pa so prišli orožniki in fanta enostavno odpeljali.

Franc Burja z Bleda (rojen leta 1920), kmečki sin, se mobilizacije spominja takole:

»16. aprila 1943. leta so blejski orožniki že ob štirih zjutraj potrkali na naša vrata. Očetu, ki jim je ves prestrašen odprl vrata, so uka-

zali, naj me zbudi in naj se takoj oblečem. Vstali smo vsi, se spogledovali z vprašujočimi očmi, kaj bo, kaj hočejo.

Zunaj je bil avto. Z njim smo se odpeljali v Zasip, kjer so pobrali Gustelja Ambrožiča-Kvadrovega, nato smo se odpeljali v Bohinjsko Belo, kjer se nam je nasilno pridružil Janez Pretnar-Mgrov, v Lescah pa še Šumijev Janko. Janez Pretnar je kot partizan padel februarja 1945. leta pri Ribnem.

Nekaj časa smo bili na orožniški postaji na Bledu, da so pripeljali še nekaj fantov, nato so nas odpeljali v Kranj, kamor so iz raznih krajev Gorenjske privlekli točno 136 fantov. Iz garnizij v Nemčiji so prišli podoficirji in nas na vlaku spremljali v določeno mesto. Od omenjenih 136 nas je 34 šlo v Tübingen, jugozahodno od Stuttgarta. Tja so bili za časa protestantizma in sem tam še zasledil imek Pretnar (tudi na pokopališčih), kakor so se pisali, danes pa je to naše domače hišno ime.

Ze čez dvajset dni so nas premestili v Auxerre, jugozahodno od Pariza. Mesto je bilo veliko kot Ljubljana.

Ob kapitulaciji Italije so nas odpeljali nazaj v Tübingen. Le še nekaj tednov urjenja je bilo, ko je prišel čas dopusta. Komandant nam je rekel, da nas zaradi uporniškega delovanja v Sloveniji ne sme pustiti na dopust, ker se od tam mnogi ne vrnejo več. Na dopust bomo lahko šli le do Celovca, če smo pripravljeni slovesno izjaviti, da se bomo vsi vrnili nazaj v vojašnico.

Od 34, kolikor nas je prišlo v ta kraj, nas je bilo 33, ker je zaradi bolezni Gustelj Ambrožič iz Zasipa ostal v Franciji in je pozneje prišel za nami. Posvetovali smo se in sklenili, da bomo dali zahtevano izjavo in da se bomo v resnici vrnili nazaj čez 16 dni.

Tako je tudi bilo. Sorodniki so nas obiskali v Celovcu, kjer se je vsak znašel po svoje. Skoraj vsi smo imeli tam kakega znanca ali sorodnika. Vrnili smo se vsi.

V vojašnici v Tübingenu sem živel dobro, ker sem delal v oficirski menzi. Ofi-

cirji so se menjali in novi niso vedeli, kako je z nami; niso bili obveščeni, da ne smemo na dopust v domači kraj. In tako je enkrat eden zaprosil za nekaj dni dopusta, ker mu je mati hudo zbolela, drugi je dobil vabilo na sestrino svatbo, tretjemu je umrl oče. Vsi ti izgovori so bili izmišljeni, potrebna potrdila ponarejena. Fantov ni bilo več nazaj.

Na podoben način sem tudi jaz februarja 1944. leta dobil dva dni dopusta z dovolilnico do Bleda. Le eno noč sem prenočil doma, potem sem nabasal nahrbtnik in jo mahnil na Pokljuko. Na Zatniku so me že čakali partizani, domači pa zaradi tega niso imeli posledic.

Kršenje mednarodnega dogovora

Naši očetje in predniki so se stoletja bojevali za danajskega cesarja. Če je tako, potem je to dolžnost tudi te generacije slovenskih fantov, so modrovali nacisti. Ker pa ni vse potekalo po načrtih in med partizansko vojsko in okupatorjem nikoli ni prišlo do pomiritve, so nam »velikodušno« podarili začasno državljanstvo in nam s tem naprtili obveznost služenja v nemški vojski.

To državljanstvo pa je bila le krinka za svetovno javnost, pravzaprav za tisti del, ki je bil seznanjen z mednarodnimi vojnimi dogovori. Leta 1907 so v nizozemskem pristaniškem mestu Haagu države podpisale tako imenovano haško konvencijo o pravilih vojskovanja na suhem. Omenjeni dogovor prepoveduje, da vojska, ki je zasedla tuje ozemlje, prisiljuje državljane, da sodelujejo v vojnih operacijah proti svoji zemlji.

Med drugo svetovno vojno Nemci niso spoštovali tega sporazuma. To je bil razlog, da so se po vojni – leta 1949 – sestali v Ženevi predstavniki domala vseh držav in star sporazum ponovno vnesli v dogovor, ki je bil podpisan kot dokument mednarodnega vojnege prava.

Slovenska pesem v nemški vojašnici

Nekateri, ki so šli v nemško vojsko, bodisi pod prisilo staršev ali razmer v domači okolici, so bili v tujini ves čas z mislimi s partizani. Želja, da se jim priključijo, je bila tako močna, da so veliko tvegali. Tak primer je zapisan v poročilu štaba 27. divizije NOV in PO Slovenije z dne 29. no-

vembra 1943. leta, poslano pa je bilo štabu tretje alpske operativne cone. V tem poročilu med drugim piše:

»Ko sem šel s patruljo preko Soče, so se nam v Kamnu, vasi med Tolminom in Kobaridom, priključili štirje nemški vojaki, Slovenci. Pribežali so iz Francije ter izjavili, da so jih hoteli Nemci poslati na rusko fronto ter da je tam še več slovenskega vojaštva s Koroške, Gorenjske in Štajerske...«

Poročilo je podpisal vršilec dolžnosti komandanta divizije Albert Jakopič-Kajtimir. Ti fantje so bili lahko le Gorenjci ali Štajerci, ker v drugih krajih Slovenije Nemci niso opravljali mobilizacije.

Spominjam se, kako mi je v moji rojstni vasi na Selu pri Žirovnici sosed Ivan Lužnik zatrjeval, da bo zaradi staršev, bratov in sestra sicer odšel v nemško vojsko, se bo pa ob prvi priložnosti priključil upornikom, ne glede na to, v kateri zasedeni deželi bo. Bil je v Franciji in se tam že leta 1943 priključil odpor- niškemu gibanju. Nemška komanda ga je vodila kot pogrešanega.

Ivan, upokojenec jeseniške železarne, je dobil več

nja k Poljakom, ki so bili politično usmerjeni na zahod. Kmalu so Slovenci zapustili to protisovjetsko enoto in se v Grenoblu priključili Titovi vojski. Z ladjo so jih pripeljali v Neapelj, od tam v Bari in s Peto prekomorsko brigado v Dalmacijo. Aprila 1945 je Maks Škulj prišel v sestavo Gubčeve brigade in sodeloval na Orlah v zadnjih, a zelo hudih bojih za osvoboditev Ljubljane. Zanimivo je, da ga nemške vojaške oblasti nikoli niso razglasile za dezertarja, temveč za pogrešanega, zato je Škuljeva mati vse do konca vojne dobivala podporo.

Vladimirja Sušnika z Jesenic so v nemško vojsko mobilizirali spomladi 1943. Bil je v Schweinitzu, po urjenju pa so vsi vojaki odšli na dopust. O tem je dejal:

»Trdno smo sklenili, da se z dopusta ne vrnemo več v nemško vojsko, ker bi morali na rusko fronto. Janez Mulej iz Vrbe nam je že v Schweinitzu obljubil, da bo izpeljal naš odhod h gošarjem. Bilo je decembra 1943, ko smo se na Jelovici priključili Jelovski četi.«

Ob koncu vojne je bil Sušnik imenovan za političnega komisarja artilerij-

vadni borci v enotah VDV? Vsem tistim, ki so jim nekoč zamerili, ker so za nekaj mesecev oblekli nemško vojaško uniformo, pa tole v razmislek:

Znani so mi primeri, da so bili mnogi organizirani aktivisti OF vnaprej obveščeni, naj se umaknejo v gozd, ker so izdani. Toda rajši so doma čakali aretacijo v upanju, da jih ne bo doletela smrtna kazen, taborišče pa bodo lažje preživeli kot partizanstvo. Pa tudi družina ne bo imela posledic. Seveda jim je bilo potem žal, a prepozno.

Vsi taki so imeli zveze s partizani, mnogi fantje s pozivnicami v rokah pa niso vedeli kam. Ob tem mi je upokojeni polkovnik Vladimir Sušnik dejal:

»Deset dni sem hodil po Jesenicah in upal, da me bo kdo od aktivistov OF vprašal, ali se nameravam vrniti nazaj v Nemčijo ali se priključiti gošarjem. Pa ni bilo nikogar. Kje so bili tedaj ti aktivisti? K sreči je bil z nami Fajdigov Janez iz Vrbe, ki nas je rešil teh skrbi, ker sta bila njegov oče in mati povezana s sekretarjema rajonskega in okrožnega komiteja, bila sta vodilna v organizaciji v vasi.

Septembra 1944 je bila v francoskem mestu Grenoblu parada, na kateri je sodeloval tudi slovenski odred. V tej enoti so bili fantje, ki so morali v nemško vojsko, a so se v Franciji priključili odpor- niškemu gibanju.

francoskih odlikovanj, zadnje lansko (1987) leto.

Maks Škulj iz Zgornjih Pirnič je bil najprej šest mesecev pri Arbeitsdienstu, nato pa na vojaškem urjenju v Regensburgu, kjer so bili tudi Francozi iz Lorene. Na koncu so Francoze poslali na rusko fronto, Slovence pa v Francijo.

Kot vojak si je Škulj v Cannesu poškodoval roko. Med zdravljenjem v bolnišnici se je na sprehodu v mestnem parku seznanil s fotografom, ki ga je povezal z odpor- niškim gibanjem. Po okrevanju je dobil odpustnico iz bolnišnice, vendar se ni javil svoji enoti. Po osvoboditvi Francije so ga iz neznanega vzroka premestili iz francoskega odpor- niškega giba-

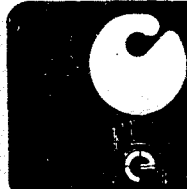
ske brigade Devetega korpusa, Janez Mulej pa je bil po prihodu v Vojkovo brigado najprej bataljonski in nato brigadni sekretar SKOJ, pred koncem vojne pa politični komisar bataljona.

Nemški vojaški dezertarji so bili z veseljem sprejeti v vseh enotah NOV in POS. Bili so odlični borci, izurjeni. Le poleti 1944 so jih po nerazumljivem navodilu izločili iz enot Vojске državne varnosti. Toda tudi tu so izjeme. Poznam borce, ki so bili v nemški vojski, nato pri VOS in VDV. Vendar se sprašujem: Kako je bilo mogoče, da so bili ti fantje lahko brigadni sekretarji SKOJ, politični komisarji raznih enot, niso pa mogli biti na-

Naj pripomnim, da nas Slovence v Schweinitzu tudi v tamkajšnji vojašnici ni zapustila narodna zavednost. Nemci, vojaki, so večkrat peli, mi pa se jim nismo hoteli pridružiti. Jezili so nas, da Slovenci ne znamo peti. Ob neki taki priložnosti je nas vseh sedemdeset soglasno zapelo pesem Lili Marlen s partizanskim besedilom:

Ne boš več delal rajhu dren, na grob dobil boš križ lesen...

Ne vem, ali so bili Slovenci še v kateri vojašnici v Nemčiji tako predrzni kot mi. Samo eden izmed Nemcev naj bi razumel besedilo, pa bi nas s kroglo v trebuhu zagrebili v kakšen jarek... **Jože Vidic**

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematčne preglede z oddihom.

Tel. (068) 61-811, Telex: 35795

Popravek

V sestavku Zvest mladostnim idealom, objavljenem v TV-15 21. 1. 1988 na 10. strani, ob šestdeseti obletnici nekdanjega pohorskega kurirja in našega sodelavca Draga Miklavca, se je vrnila neljuba pomba.

Namesto letnice 1941 bi morala biti napisana 1944. Jubilant ima priznan status borca NOV 1.7. 1943 in je rezervni podpolkovnik. **Uredništvo**

PROIZVODNJA MODNE KONFEKCIJE MOZIRJE n. sol. o.

Zgodovinarji dveh društev na posvetu

Regijski posveti piscev zgodovine NOB in revolucije ter zgodovinarjev so se tokrat nadaljevali 15. januarja 1988 v Novi Gorici. Posebnost je bila v tem, da sta bila prireditelja zgodovinsko društvo severnoprimske regije in društvo piscev NOB skupaj.

Sodelovalo je skoraj 40 udeležencev, kar dokazuje, da je zanimanje za zgodovino pisarja na Primorskem veliko, raziskovalno delo pa intenzivno. Poročevalci so bili predsednik društva piscev NOB in revolucije, predsednik zgodovinskega društva severnoprimske regije tovariš dr. Branko Marušič in kustos Slavica Plahuta. Dr. Branko Marušič je imel referat o pisanju zgodovine delavskega gibanja, Slavica Plahuta pa je podala pregled delovanja zgodovinarjev v tej regiji.

V severnoprimerški regiji že med vojno lahko zabeležimo prve začetke zgodovinskega pisanja. Pomembno je bilo zlasti znanstveno preučevanje zgodovine na mirovnih pogajanjih po vojni, bogato gradivo pa so doslej zbrali tudi odbori vojaških enot, pa tudi odbori Osvobodilne fronte. O političnem delovanju med vojno ni dosti dokumentarnega gradiva, zato pa je zbranih veliko spominskih pričevanj. Pozna se, da raziskovalci vedno bolj poglobljeno razpravljajo v razpravah, člankih in razpravah o zgodovini. Po zaslugi založbe Lipa pa so izšla mnoga

spominska pričevanja znamenitih organizatorjev in borcev za svobodo primorskega ljudstva, na primer spomini dr. Aleša Beblerja ter Branka Babiča. V isti založbi so izšli tudi portreti Jožeta Srebrničja, Franceta Bevka in še nekaterih drugih.

Veliko pozornosti zgodovinarji posvečajo vaškim kronikam. Napisanih je že veliko monografij o vojaških enotah, ki so se borile na Primorskem, potrebno je le, da bi se nekatera slovenska dela prevajala v celoti ali pa delno v italijansko, saj italijanski zgodovinarji, pa tudi morebitni bralci ne poznajo slovenskega jezika. Zgodovinarji severnoprimske regije načrtujejo še nekaj monografij vojaških enot, predvsem pa monografije političnih odborov OF, prikaz osvobodilnega gibanja v takojmenovani nekdanji operativni coni Jadranskega ombočja, okrožja Osvobodilne fronte, pa zgodovine družbenopolitičnih organizacij med vojno. Posebnega pomena so raziskave medsebojnih odnosov med italijanskim in slovenskim osvobodilnim gibanjem in še mnoge druge teme.

Razprava je pokazala, da so v severnoprimerški regiji približno enaki problemi kot v drugih regijah. Zgodovinarji se odločajo za znanstveni pristop k zgodovini. Organizatorji zgodovinarjev

ja pa poročajo, da je na terenu še veliko gradiva, ki ga je treba zbrati in shraniti v muzejih ali arhivih. Tudi v Beogradu je še veliko dokumentov s Primorske, ki bi jih bilo treba prenesti v naše arhive. Osvobodilna fronta je bila v severnoprimerški regiji znamenita ljudska organizacija, ki je bila na primer v Gorici ustanovljena in je dobro delovala že od 1942. leta dalje. V Gorici je še precej ustreznega gradiva, ki ga je potrebno izkoristiti.

Cas je, da bi začeli pisati monografije o okrožnih odborih OF. Politična zgodovina zaostaja za vojaško. Na Primorskem so posebnost vaše kronike. Veliko gradiva je dosedaj že zbrano, da bi mogli te kronike tudi napisati. Zelo zanimive in znamenite pa bi bile kronike Renč, Vogrskega in drugih krajev. Potrebno je pohiteti, saj je ljudi, ki lahko dajo zanesljive podatke o boju vaških skupnosti za svobodo, vedno manj.

Sodelovanje med našimi in italijanskimi zgodovinarji je sicer vzpostavljeno, vendar ni zadosti trdno. Na italijanski strani pišejo zgodovino zlasti mlajši zgodovinarji. O osvobodilnem gibanju italijanskih borcev, protifašistov pišejo sedaj z veliko naklonjenostjo.

Naslednja regijska posveta bosta v Novem mestu (do nekako 15. februarja 1988) in v Ljubljani (do 15. marca).

L. A.

Če bo sneg,

bo v nedeljo, 7. februarja ob 9.30 v Črnem vrhu nad Idrijo

13. trnovski maraton

Program:

Maraton (smučarski tek na 42 km) za kategorizirane in za nekategorizirane tekmovalce in tekmovalke).

Mali maraton (smučarski tek na 21 km, prav tako za kategorizirane in nekategorizirane tekmovalce oziroma tekmovalke).

Smučarski tek SLO (na 7 km: za pripadnike JLA, Milice in enot SLO – s terenskimi smučmi in v uniformi) i **Pionirski tek** (za pionirje in pionirke, rojene leta 1973. in mlajše).

Partizanski tek TV-15 (na 7 km).

Prijave bodo sprejemali na dan prireditve od 7. do 9. ure. Startnina bo 2.000 din, razen za pionirski tek, za partizanski tek TV-15 in za tek SLO.

Podelitev medalj in priznanj bo ob 14. uri pred hotelom Bor.

V nedeljo, 14. februarja, na Dobravi Smučarski tek patrolj v spomin na Staneta Žagarja in soborce

Tekmovanje bodo izvedli krajevna organizacija ZZB, športna društva in delovne organizacije Lipniške doline z namenom: obujati spomine na NOB, krepiti obrambno sposobnost in množični šport ter prenašati izročila revolucije na mladi rod.

Dolžina prog: 15 km in 8 km.

Tekmovalci bodo patrolje, sestavljene iz treh tekačev: moške patrolje in ženske patrolje v starosti do 45 let skupne starosti (šolska mladina) na

8 km, moške patrolje v skupni starosti do 90 let na 15 km in ženske patrolje v skupni starosti do 90 let na 8 km, moške patrolje v skupni starosti od 90 do 150 let ter moške patrolje v skupni starosti nad 150 let na 15 km, ženske patrolje v skupni starosti nad 90 let na 8 km.

Prijave (z navedbo imenskih podatkov in rojstnih letnic posameznih tekmovalcev) sprejema TVD Partizan – 64244 Podnart do 12. februarja.

Startnina bo za odrasle 1.000 din, za šolsko mladino brezplačno. Startnino bo treba plačati ob prevzemu startnih števil.

C. R.

Vabimo vse borce II. SNOUB Ljubo Šerčer na srečanje, ki bo 6. 2. 1988 ob 10. uri v Domu JLA v Ljubljani. Na dnevnem redu bosta poročilo o delu odbora ter volitve. Vabljeni!

Zbirke Loškega muzeja v Škofji Loki so v zimskem času odprte samo ob sobotah in nedeljah od 9. do 17. ure. V dopoldanskem času je med tednom možen obisk samo po vnaprejšnji najavi na upravo muzeja (tel. 62-261) in to v času od 9. do 13. ure. V galeriji na Loškem gradu pa je do nadaljnjega še odprta razstava otroških trganč VVZ Škofja Loka. Razstava je odprta ob istih urah kot zbirke muzeja. Uprava Loškega muzeja

Ljubljanska Območna skupnost borcev III. SNOUB Ivana Gradnika vabi vse svoje borce in borce, da se udeležijo rednega mesečnega sestanka, ki bo 9. februarja ob 17. uri v Domu JLA v Ljubljani. Na sestanku bo prišel tov. Jože Božič, sekretar republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki nas bo seznanil z ustavnimi in borčevskimi novostmi.

Prosimo vse, da se tega sestanka zanesljivo udeležite. Odbor Območne skupnosti borcev III. SNOUB Ivana Gradnika

Zahteva po jedrskem moratoriju

Parlamentarna skupina Evropskega sveta je zahtevala uvedbo moratorija proti graditvi jedrskih central, dokler ne bi sprejeli mednarodnih predpisov v zvezi z varnostjo teh objektov. Parlamentarci enainvajsetih članic Evropskega sveta so v resoluciji, izglasovani z večino glasov, pozvali SZ in druge vzhodnoevropske države, naj sprejmejo nadzorstvo nad jedrskimi elektrarnami, ki bi ga izvajali inšpektorji mednarodne agencije za jedrsko energijo.

M. L.

Radovljški borci o razvoju občine

Na tradicionalnem novoletnem srečanju narodnih herojev, predvojnih revolucionarjev in prvoborcev iz radovljške občine, ki ga je 18. januarja sklical predsednik občinske skupščine Bernard Tonec, so predstavili občinske skupščine, izvršnega sveta in družbenopolitičnih organizacij seznanili vabljenec s sedanjim gospodarskim in družbenopolitičnim stanjem v občini in širši družbenopolitični skupnosti. Tokrat je gostoljubje ponudil direktor računalniškega izobraževalnega centra IBM – Intertrade v svojih prostorih v Radovljici, Stevan Urošević. Goste je seznanil z dejavnostjo Intertrade, ki je lani slavil že 35-letnico uspešnega mednarodnega gospodarskega poslovanja in 22-letnico dejavnosti računalniškega centra v Radovljici.

V razgibani razpravi so vabljenec izrekli podporo prizadevanjem vseh delovnih kolektivov v občini za dosežene uspehe, zlasti Elanu Begunje, ki ustvarja nad polovico akumulacije in nad 60-odstotkov celotnega konvertibilnega izvoza v občini. Treba pa je

reči, da je radovljško gospodarstvo najuspešnejše v regiji in Sloveniji, saj vzlic težkim pogojem še vedno pokriva uvoz z izvozom s količnikom nad 2,6. Izrekli so priznanje tudi občinskim upravnim in družbenopolitičnim organom, ki so izpolnili lanske letne obljube, čeprav v zelo težkih pogojih.

V razpravi so se dotaknili tudi odnosov med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi in pozdravili vse večjo demokratičnost in odprtost družbe do različnih svetovnonazorskih gledanj. Ostro pa so obsodili vse pogostejše pritiske in zlorabe demokracije. Odločno so obsodili sprenevedanje in pretvarjanje zgodovinskih resnic o NOB in OF zlasti poskuse rehabilitacije izdajalskih belogardističnih akterjev, kot je to primer z intervjujem škofa dr. Stanislava Lenča v zadnji št. (67-68) Nove revije. Od tako visokega cerkvenega dostojanstvenika bi pričakovali več resnicoljubnosti in objektivnosti, kot jo je izpovedal, so menili udeleženci razprave.

JR

Kozerijica

Ti zavrženi kapitalisti!

Stopam ondan takole, po diagonalni prek Kraigherjeve ploščadi in merim korake v uredništvu. Nenadoma mi pogled zdrsnje h kombiju, v katerega trije možakarji (v modrih kombinizonih) prenašajo stroj za čiščenje tapisona. Spomnim se, da smo v podjetju že lep čas brez snažilke in da smo se domenili, da bomo dali nekemu ocistiti s tapisonom obložena tla.

Mislil mi, beseda ni konj in stopim bliže. Fante poprosim za informacijo, če opravljajo takšne posle za podjetja. Eden izmed njih pa seže v kombi in mi pomoli malo večji listič. Tam je črno na belem napisano, kaj vse delajo, kje jih lahko dobimo, koliko usluge stanejo in, kam se lahko naročnik pritoži, če z opravljenim delom ni bil zadovoljen. Fantje mi zagotavljajo, da pridejo

hitro, opravijo dobro in da njihove usluge niso drage.

Spomnim se naše snažilke, ki je delala tako zanikrno, da smo jo po dolgih mesecih moledovanj in groženj, ko je bilo vse že skrajno umazano in zanemarjeno, odpustili. Spomnim se še naprej neke upokojenke, ki je sicer želela s čiščenjem zaslužiti kakšen dinar več, pa se ji je zadelo pospravljanje naših prostorov prehud zalogaj... In končno se spomnim dedka, ki je vedno pravil, da v družbi, kjer ljudje odklanjajo delo, še ni prave krize...

Pomolim listek z obrtnikovov čistilno ponudbo svojim sodelavcem in eden izmed njih zavzdihne: »Oj, ti zavrženi kapitalisti!«

B. Ž. J.

»Poljanska vstaja«

Ohranjanje pridobitev NOB ter prenašanje izročil na mlade se v Škofji Loki lepo razvija. S skupnimi akcijami to dosegajo mladi in stari. Občinska konferenca ZSMS in Občinska odbora ZZB NOV Škofja Loka.

Ena izmed takšnih akcij je tudi nagradni natečaj na temo »Poljanska vstaja«, ki se je zaključil v sredo, 20. januarja 1988 na podružnični osnovni šoli v Poljanah. Tokrat je uspešno potekal že drugo leto, kar dokazuje tudi odziv na natečaj. Na njem je sodelovalo z likovnimi in literarnimi deli vseh sedem osrednjih in dve podružnični os-

novni šoli v občini.

Strokovna žirija je izmed prispelih del na natečaj izbrala in s knjižnimi nagradami nagradila petnajst najboljših likovnih del in devet literarnih prispevkov, tri prozna dela pa pohvalila.

V priložnostnem programu ob razglasitvi rezultatov natečaja, podelitvi knjižnih nagrad, priznanj, pohval in zahval ter ob otvoritvi likovne razstave nagrajenih del v galeriji šole v Poljanah so sodelovali otroški pevski zbor OŠ Poljane in učenci

Glazbene šole iz Škofje Loke. Pet izmed nagrajenih literarnih del so avtorji tudi prebrali; ostala dela pa bodo objavljena v Gorenjskem Glasu in na lokalni radijski postaji.

V imenu organizatorja je udeležence pozdravil Gregor Cerkenik, podpredsednik OK ZSMS Škofja Loka.

Slovesnosti sta se med drugimi gosti udeležila tudi narodni heroj Maks Krmelj – Matija, organizator Poljanske vstaje decembra 1941 in akademski slikar Ive Šubic, udeleženec vstaje.

Slovesnost se je zaključila s pravih partizanskim golažem – kot na nekdanjih mitingih.

Gregor Cerkenik

Podatek, ki boli

Te dni, ko na vseh straneh preštevamo rezultate lanskega leta in sestavljamo bilanco, ki je vse prevečkrat ena sama žalost, je prišel na dan tudi podatek o padajoči krivulji našega turističnega sodelovanja v svetovnem počitniško-potrošniškem prometu.

Z 11. mesta, na katerega smo se bili pred leti dokopali, smo lani zdrsnili na ubogo 27. mesto; pomeni, da so nas prehiteli konkurenti, na katere smo se bili vajeni ozirati zviška, zdaj pa smo lahko upravičeno deležni njihovih pomilovalnih nasmeškov mi. Ali drugače povedano: naš delež v svetovnem turizmu se je z nekdanjih (še nedavnih) 2,5 odstotka zmanjšal na pičel 1 odstotek.

Ko bi se padanje »termometra« tu vsaj ustavilo!

R. R.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani. Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780. V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-ilektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, tajnica uredništva – MARA OKORN. Uprava in naročniški oddelki: Ljubljana, Ul. Moše Pijadeja 24. Telefon: 317-049. P. P. 598. Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKJA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK. TV-15 izhaja kot tednik. Cena izvoda: 300 din. Letna naročnina za 1988 (52 števil): 13.000 din. Naročnina za 1. polletje: 7.000 din. Tisk in korektura: CGP Delo, Ljubljana. TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).